

χαρμίδης

εισαγωγή

μετάφραση - σχόλια

N. TETENEΣ

ΔΑΙΔΑΛΟΣ

I. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΑΡΜΙΔΗΣ

(ἡ περὶ σωφροσύνης· πειραστικός.)

Τὰ τοῦ διαλόγου πρόσωπα :

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΧΑΙΡΕΦΩΝ, ΚΡΙΤΙΑΣ, ΧΑΡΜΙΔΗΣ

153 I. Ἦκον μὲν τῇ προτεραίᾳ ἐσπέρας ἐκ Ποτιδαίας ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, οἷον δὲ διὰ χρόνον ἀφιγμένους ἀσμένως ἦα ἐπὶ τὰς ξηνήβεις διατριβάς. Καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν Ταυρέου παλαίστραν τὴν καταντικρὺν τοῦ τῆς βασιλικῆς ἱεροῦ εἰσηλθόν, καὶ αὐτόθι κατέλαβον πᾶν πολλούς, τοὺς μὲν καὶ ἀγνώστους ἐμοί, τοὺς δὲ πλείστους γνωρίζοντας. Καὶ με ὡς εἶδον εἰσιόντα ἐξ ἀπροσδοκίτου, εὐδὲς πόρρωθεν ἠσπάζοντο ἄλλος ἄλλοθεν· Χαίρεφῶν δὲ, ἅτε καὶ μακρὸς ὢν, ἀναπηδήσας ἐκ μέσων ἔθει πρὸς με, καὶ μου λαβόμενος τῆς χειρὸς :

— ὦ Σώκρατες, ἡ δ' ὅς, πῶς ἐαώθης ἐκ τῆς μάχης ;

ἽΟλίγον δὲ πρὶν ἡμᾶς ἀπέναι μάχη ἐγεγόνει ἐν τῇ Ποτιδαίᾳ, ἦν ἅρτι ἦσαν οἱ τῆδε πεπονημένοι.

Καὶ ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἀποκρινόμενος :

— Ὅντως, ἔφη, ὡς σὺ ὀρθῶς.

— Καὶ μὴν ἠγγελάται γε δεῦρο, ἔφη, ἡ τε μάχη πᾶν ἰσχυρὰ γεγονέναι καὶ ἐν αὐτῇ πολλούς τῶν γνωρίμων τεθνᾶναι.

— Καὶ ἐπεικῶς, ἦν δ' ἐγὼ, ἀληθῆ ἀπήγγελαί.

— Παρεγένον μὲν, ἡ δ' ὅς, τῇ μάχῃ ;

— Παρεγενόμην.

— Δεῦρο δὴ, ἔφη, καθεζόμενος ἡμῖν διήγησαι· σὸ γὰρ τί πᾶν πάντα σαφῶς πεπόμεθα.

1. Ποτιδαία. Ἄποικία τῶν Κορινθίων ἐπὶ Χαλκιδικῆς, σύμμαχος καὶ φόρου ὑποτελής στους Ἀθηναίους. Ἐπειδὴ ἀνήθηκε ἢ ἀποταγῆσθαι μερικῆς ἀπαιτήσεως τους, οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν ἐναντίον τῆς στρατοῦ, με ἀρχηγὸν τὸν Καλλιᾶ. Ἡ μάχη ἔγινε τὸ 432 π.Χ. Σ' αὐτὴν ἐλαβε μέρος ὁ Σωκράτης.

ΧΑΡΜΙΔΗΣ

(ἡ περὶ σωφροσύνης· πειραστικός.)

Τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου :

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΧΑΙΡΕΦΩΝ, ΚΡΙΤΙΑΣ, ΧΑΡΜΙΔΗΣ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ. Εἶχα ἐπιστρέψει τὴν προηγούμενην βραδυὰ ἀπὸ τὴν Ποτιδαία (1), ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, καὶ, ἐπειδὴ ἔλειπα πολλὸν καιρὸν, πῆγα εὐχαρίστως εἰς τὰ μέρη ὅπου συνήθως ἐσύχναζα. Ἔτσι, μῆτκα καὶ ἐστὴν καλαιίστρα τοῦ Ταυρέα, ἀντικρὺ εἰς τὸ ἱερὸ τῆς βασιλικῆς (2), κ' ἐκεῖ βρῆκα πάρα πολλούς, ἄλλους ἀγνωστους, τοὺς περισσότερους, ὁμῶς, γνωστούς μου. Κι' αὐτοί, μόλις με εἶδαν νὰ μπαίνω ἐνῶ ἤξαιραν ὅτι ἔλειπα, με καλωσόρισαν ἀμέσως, χαίρετῶντας με ἀπὸ μακριὰ, ὁ ἕνας ἀπὸ δῶ κι' ὁ ἄλλος ἀπὸ κεῖ. Ὁ Χαίρεφῶν (3), ὁμῶς, ζωηρὸς καθὼς εἶναι, ἄφισε τὴν παρῆρα τοῦ, ἔτραξε κοντὰ μου, κι' ἀφοῦ μ' ἔπιασε ἀπὸ τὸ χεῖρ :

« Σωκράτη », μου εἶπε, « πῶς γλύτωσας ἀπὸ τῆς μάχης ; »

Πράγματι, λίγο πρὶν φύγα ἀπὸ τὴν Ποτιδαία, εἶχε γίνεαι ἐκεῖ μάχη, γὰρ τὴν ὅποια μόλις εἶχαν φθάσει οἱ πρῶτες εἰδήσεις ἐστὴν Ἀθήνα.

Κ' ἐγὼ, ἀπαντῶντας :

« Νά, ἔτσι », τοῦ εἶπα, « ὡπως βλέπεις. »

« Μὰ ἐδῶ ἐμάθαμε », εἶπε, « εἴτι ἡ μάχη ἦταν πολὺ σκληρὴ κι' ἐστὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς γνωστούς μας σκοτώθησαν. »

« Ναιί », τοῦ ἀπάντησα, « ἠσώστὰ σὰς τὰ εἶπαν. »

« Ἐλαβες μέρος ἐστὶ μάχῃ ; » με ρώτησε.

« Ἐλαβα. »

« Ἐλα λοιπόν », εἶπε, « ἀκάθως καὶ διηγῆσού μας· γιατί ἀκόμη δὲν τὰ μάθαμε ὅλα λεπτομερῶς. »

2. βασιλική. Ἐπάρχει καὶ γραφὴ « Βασίλη ». Προσωποποίηση τῆς ἀρχαίας ἀθηναϊκῆς βασιλείας. Εἶχε ἱερὸ, ὅπου τιμοῦσαν καὶ τὸν Κρόνον καὶ τὸ Νηλεῆ.

3. Χαίρεφῶν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἐθουσιαιδικοὺς μαθητὰς τοῦ Σωκράτη.

153

b

c

Καὶ ἅμα με καθίζει ἄγων παρὰ Κριτίαν τὸν Καλλιόχρον.

Παρακαθεζόμενος οὖν ἠσπασόμεν τὸν τε Κριτίαν καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ διηγούμεν αὐτοῖς τὰ ἀπὸ στρατοπέδου, ὃ τί μέ τις ἀνέροιτο ἤρωτων δὲ ἄλλος ἄλλο.

d Π. Ἐπειδὴ δὲ τῶν τοιούτων ἄδην εἶχμεν, αἰδοῖς ἐγὼ αὐτοὺς ἀνηρώτων δὲ τῆδε, περὶ φιλοσοφίας ὅπως ἔχει τὰ νῦν, περὶ τε τῶν νέων, εἴ τινας ἐν αὐτοῖς διαφέρουσιν ἢ σοφία ἢ κάλλει ἢ ἀμφοτέροις ἐγγεγονότας εἶεν. Καὶ ὁ Κριτίας ἀποβλέψας πρὸς τὴν θύραν, ἰδὼν τινας νεανίσκους εἰσιόντας καὶ λουδοβόμους ἀλλήλοισι καὶ ἄλλων ὄχλον δεισθεὲν ἐπόμειον :

—Περὶ μὲν τῶν καλῶν, ἔφη, ὃ Σώκρατες, αὐτίκα μοι δοκεῖς εἰσεσθαι⁴ οὗτοι γὰρ τυγχάνουσι οἱ εἰσιόντες πρόδρομοί τε καὶ ἔραστοι ὄντες τοῦ δοκοῦντος καλλίστου εἶναι ὅτι γε δὴ νῦν φαίνεται δέ μοι καὶ αὐτὸς ἐγγυὴ ἦδη πον εἶναι προσιῶν.

—Ἔστι δέ, ἦν δ' ἐγώ, τίς τε καὶ τοῦ ;

—Οἴσθ᾽ αὖ πού γε, ἔφη, ἀλλ' οὕτω ἐν ἡλικίᾳ ἦν πρῶν σε ἀτιναί, Χαρμίδην τὸν τοῦ Γλαύκωνος τοῦ ἡμετέρου b θείου νιόν, ἔμην δὲ ἀνερωτόν.

—Οἶδα μέντοι νῆ Δία, ἦν δ' ἐγώ⁵ οὐ γὰρ τι φαίλος οὐδὲ τότε ἦν ἔτι παῖς ὢν, νῦν δ' οἶμαι πον εἰ μάλα ἂν ἦδη μειράκιων εἴη.

—Αὐτίκα, ἔφη, εἶσει καὶ ἡλικίος καὶ οἶος γέγονε.

Καὶ ἅμα ταῦτ' αὐτοῦ λέγοντος ὁ Χαρμίδης εἰσέρχεται.

III. Ἔμοι μὲν οὖν, ὃ ἐταῖρε, οὐδὲν στασιμτόν⁶ ἀτεχνῶς γὰρ λευκὴ στάθμη εἰμι πρὸς τοὺς καλοὺς⁷ σχεδὸν γὰρ c τί μοι πάντες οἱ ἐν τῇ ἡλικίᾳ καλοὶ φαίνονται ἀτὰρ οὖν δὴ καὶ τότε ἐκεῖνος ἔμοι θαυμασιὸς ἐφάνη τό τε μέγεθος καὶ τὸ κάλλος, οἱ δὲ δὴ ἄλλοι πάντες ἔβην ἔμοιγε ἐδόκουν αὐτοῦ οὕτως ἐκπεπληγμένοι τε καὶ τεθορυβημένοι ἦσαν,

Κ' ἔτσι λέγοντας, μὲ τράβηξε καὶ μὲ καθίσε δίπλα στὸν Κριτία⁴), τὸ γιὸ τοῦ Καλλιόσχρου.

Σὰν ἐκάθησα, χαίρετσα τὸν Κριτία καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ τοὺς διηγῆθκα τὰ νέα τοῦ στρατοπέδου, ἀπαντῶντας στὶς ἐρωτήσεις τους⁵ καὶ μὲ ρωτοῦσαν καθέννας καὶ ἄλλο.

2. Ὅταν αὐτὰ τὰ ἐξαντλήσαμε, τοὺς ρώτησα κ' ἐγὼ τὰ νέα τῆς Ἀθήνας, γιὰ τὴ φιλοσοφία, σὲ ποῖο σημεῖο βρισκόταν, καὶ γιὰ τοὺς νέους, ἂν εἶχαν ἀναδειχθῆ ἄπ' αὐτοὺς μερικοὶ σὲ μάθηση, σὲ ὁμορφιά ἢ καὶ στὰ δύο. Κι' ὁ Κριτίας, ἀφοῦ ἔρριξε μιὰ ματιά στὴν πόρτα, καὶ καθὼς εἶδε μερικοὺς νέους ποὺ ἔμπαιναν μὲ περᾶφιματὰ μεταξὺ τους, κί' ἄλλο πλῆθος νὰ τοὺς ἀκολουθεῖ,

«Ὅσο γιὰ τοὺς ὄραλους, Σωκράτη», εἶπε, «πολὺ σύντομα, μοῦ φαίνεται, θὰ πληροφορηθῆς⁶. γιατί, αὐτοὶ ποὺ μπαίνουν, εἶναι οἱ πρόδρομοι κ' οἱ θαυμαστὲς ἐκεῖνου ποὺ θεωρεῖται σήμερα ὀραιότερος⁷: θαρρῶ, μάλιστα, ὅτι κί' αὐτὸς εἶναι κάπου ἐδῶ κοντά, ὅτι ἐργεταί».

«Κί' αὐτός», εἶπα, «ποῖος εἶναι καὶ ποῖαν οὐ ;»

«Τὸν ἔταῖρε, νομίζω», εἶπε, «ἀλλὰ ἦταν ἀκόμη μικρὸς πρὶν φύγης⁸ εἶναι ὁ Χαρμίδης⁹), ὁ γιὸς τοῦ Γλαύκωνος, τοῦ θείου μου, ἐξ᾽ ἀδελφῶν μου».

«Τὸν ἔταῖρα, βέβαια, μὰ τὸν Δία», εἶπα ἐγώ. «Δὲν ἦταν ἀσχημος οὔτε τότε ποὺ ἦταν παιδί, σήμερα, ὁμως, πρέπει πιά νὰ εἶναι τέλειος ἔρβος».

«Σὲ λίγο», εἶπε, «θὰ μπορέσης νὰ κρίνης καὶ τὴν ἡλικία του καὶ τὴν ὁμορφιά του».

Καὶ καθὼς ἔλεγε αὐτά, μπαίνει ὁ Χαρμίδης.

3. Ἐμένα, λοιπόν, φίλε μου, δὲν μοῦ βρῖσκεις ἄκρη¹⁰ εἶμαι μέτρο χωρὶς ὑποδιαρέσεις¹¹) γιὰ τοὺς ὄραλους¹² γιατί ὀλοὶ, σχεδόν, οἱ νέοι μοῦ φαίνονται ὄραιοι. Ὅπως δὴ ποτε, ἐκεῖνος, τότε, μοῦ φάνηκε θαυμασιὸς καὶ στὸ ἀνάστημα καὶ στὴν ὁμορφιά, καὶ θαρρῶ ὅτι ὀλοὶ ἐκεῖ πέρα ἦταν ἐρατευμένοι μ' αὐτόν. τόσο σαστισμένοι καὶ σὰν χαμμένοι

4. Κριτίας. Ὁ διαβόητος τύραννος τῶν Ἀθηνῶν, ἐπὶ ὀλιγαρχίας, μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὃ πῶς κλέφτης, ὃ πῶς βίαιος, ὃ πῶς αἰμοβόρος ἀπὸ τοὺς Τριάκοντα (Ξενοφώντος Ἀπομνημονεύματα, 1.2.12). Ἀπὸ τῶν πατέρων ποὺ ἦταν διασέγγονοι τοῦ Δρακίδη, ἀδελφοῦ τοῦ Σόλωνος. Ἄπὸ τὸ θείο το Γλαύκωνα ἦταν ἐξ᾽ ἀδελφῶν τοῦ Χαρμίδη καὶ τῆς Περικτιόνης, τῆς μητέρας τοῦ Πλάτωνος.

5. Χαρμίδης γ. Γιὸς τοῦ Γλαύκωνος, ἐξ᾽ ἀδελφῶν τοῦ Κριτίας καὶ θείος τοῦ Πλάτωνος. Ἐχρημάτισε μαθητὴς τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Πρωταγόρα. Ἀριστοκράτης, ἐπολιτεύθηκε κοντὰ στὸν Κριτία, καὶ σκοτώθηκε στὸν ἐμφύλιον πόλεμον, στὴ μάχη τῆς Μουνηχίας, τὸ 403 π.Χ.

6. λευκὴ στάθμη. Μὲ τέτοιον μέτρο δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ βρῆ διαβαθμίσεις.

ήνικ' εἰσῆεν πολλοὶ δὲ δὴ ἄλλοι ἔρασταί καὶ ἐν τοῖς δισσοῖν εἶποντο. Καὶ τὸ μὲν ἡμέτερον τῶν ἀνδρῶν ἦν τὸ θαυμαστόν ἢν' ἄλλ' ἐγὼ καὶ τοὶ παῖδι προσέσχον τὸν νοῦν, ὡς οὐδεὶς ἄλλοσ' ἐβλεπεν αὐτῶν, οὐδ' ὅστις σμικρότατος ἦν, δ ἄλλὰ πάντες ὡσπερ ἄγαλμα ἐθεώτων αὐτῶν.

Καὶ ὁ Χαίρεφῶν καλῶσαί με :

—Τί σοι φαίνεται ὁ νεανίσκος, ἔφη, ὦ Σώκρατες; Οὐκ εὐπρόσωπος;

—Υπερφῶς, ἦν δ' ἐγὼ.

—Οὗτος μέντοι, ἔφη, εἰ θέλοι ἀποδοῦναι, δόξει σοι ἀπρόσωπος εἶναι· οὗτος τὸ εἶδος πάγκalos ἔστιν.

Συνέρασαν οὖν καὶ οἱ ἄλλοι ταῦτα ταῦτα τῷ Χαίρεφῶντι· κάγω :

—Ἡράκλεις, ἔφη, ὡς ἄμαχον λέγεται τὸν ἄνδρα, εἰ ἐτι αὐτῷ ἐν δὴ μόνον τυγχάνει προσὸν σμικρὸν τι.

—Τί; ἔφη ὁ Κριτίας.

e —Εἰ τὴν ψυχὴν, ἦν δ' ἐγὼ, τυγχάνει εὐπεφυκώς. Πρέπει δὲ πον, ὦ Κριτία, τοιοῦτον αὐτὸν εἶναι τῆς γε ὑμετέρας ὄντα ἰβίας.

—Ἄλλ', ἔφη, πᾶν καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἐστι καὶ ταῦτα.

—Τί οὖν, ἔφη, οὐκ ἀπεδόσαμεν αὐτῷ αὐτὸ τοῦτο καὶ θεασάμεθα πρότερον τοῦ εἶδους; Πάντως γὰρ πον τῆλικοῦτος ὢν ἤδη ἐθέλει διαλέξασθαι.

155 —Καὶ πᾶν γε, ἔφη ὁ Κριτίας, ἐπεὶ τοι καὶ ἐστι φιλόσοφος τε καὶ, ὡς δοκεῖ ἄλλοις τε καὶ ἐαυτῷ, πᾶν ποιητικὸς.

—Τοῦτο μὲν, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ φίλε Κριτία, πόρρωθεν ὄντων τὸ καλὸν ὑπάρχει ἀπὸ τῆς Σόλωνος συγγενείας. Ἄλλὰ τί οὐκ ἐπέδειξάς μοι τὸν νεανίαν καλῶσα δέηρο; Οὐδὲ γὰρ ἂν πον εἰ ἐτύγχανε νεώτερος ὢν, αἰσχρὸν ἂν ἦν αὐτῷ διαλέξασθαι ἡμῖν ἐναντίον γε σοῦ, ἐπιτρόπου τε ἅμα καὶ ἀνεψιῶ ὄντος.

—Ἄλλὰ καλῶς, ἔφη, λέγεις, καὶ καλοῦμεν αὐτὸν.

Καὶ ἅμα πρὸς τὸν ἀξιόλοθον :

b —Παῖ, ἔφη, κάλει Χαριμίδην, εἰπὼν ὅτι βοῦλομαι αὐτὸν ἰατρῷ σοσῆσαι περὶ τῆς ἀσθενείας ἧς πρόωγν πρὸς με ἔλεγεν ὅτι ἀσθενοῖ.

Πρὸς οὖν ἐμὲ ὁ Κριτίας :

—Ἐναγχὸς τοι ἔφη βαρύνεσθαι τι τὴν κεφαλὴν ἔσθην ἀνιστάμενος· ἄλλὰ τί σε καλῶς πρὸςοίσησθαί πρὸς αὐτὸν ἐπίστασθαί τι κεφαλῆς φάρμακον;

—Οὐδὲν, ἦν δ' ἐγὼ, μόνον ἐλθέτω.

ἔδειχταν καθὼς ἔμπαινε· ἐκτὸς ἀπ' αὐτοῦς, κί' ἄλλοι πολλοὶ θαυμαστές ἀκολουθοῦσαν ἑσπίσω. Καὶ ὅσον ἀφορὰ ἐμὰς τοὺς ἄνδρες, τὸ πρᾶγμα δὲν ἦταν καὶ τόσο ἐκπληκτικὸν ἄλλὰ ἐγὼ πρόσσεα καὶ τὰ παιδιὰ, κ' εἶδα ἐτι κανένα δὲν κοίταζε ἄλλοῦ, οὔτε τὸ μικρότερο, ἀλλὰ ὅλα αὐτὸν κοιτοῦσαν, σὴν δ ἠθαύμαζαν κανένα ἄγαλμα. Κί' ὁ Χαίρεφῶν :

«Πῶς σοῦ φαίνεται ὁ νέος, Σωκράτη; Δὲν ἔχει ὄρατο πρόσωπο;»

«Θαυμάσιον, ἀπάντησα ἐγὼ.

«Ἐ, λοιπὸν», εἶπε, «ἂν θελήσῃ νὰ γυμνωθῆ, θὰ σοῦ φανῆ σὴν νὰ μὴ ἔχη πρόσωπο· τόσο οἱ γραμμῆς του εἶναι τέλειος.»

«Ὅλοι οἱ ἄλλοι συμφώνησαν μὲ τὸ Χαίρεφῶντα. Κ' ἐγὼ :

«Μὰ τὸν Ἡρακλῆ», εἶπα, «ἀσυναγώνιστος θὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἂν ἔχη ἀκόμη ἕνα μικρὸ προσόν.»

«Ποῖ;» εἶπε ὁ Κριτίας.

e «Ἄν ἔχη», εἶπα, «καὶ ψυχὴ ὄραία· καὶ πρέπει, Κριτία, νὰ ἔχη, ἀφοῦ κατάγεται ἀπὸ τῆ δικῆ σας οἰκογενείαν.»

«Ἄλλὰ», εἶπε, «καὶ σ' αὐτὸ εἶναι τέλειος.»

«Ἐμεῖς, ὅμως», εἶπα, «γιατὶ δὲν ἐγυμνώσαμε τὴν ψυχὴ του, ἀλλὰ ἐθαυμάσαμε πρώτα τὴν ὁμορφίαν του; Γιατὶ, πάντως, στῆν ἡλικίαν ποῦ εἶναι, θὰ τοῦ ἀρέσει ἡ συζῆτησι.»

155 «Βεβαίως», εἶπε ὁ Κριτίας, «γιατὶ καὶ στῆ φιλοσοφία ἔχει κλίση, καί, καθὼς λένε οἱ ἄλλοι κί' ὁ ἴδιος πιστεύει, ἔχει καὶ ταλάντο ποιητοῦ.»

«Αὐτὸ, ἀγαπητὲ Κριτία», εἶπα, «τὸ ἔχετε σεῖς κληρονομίαν ἀπὸ τῆ συγγενείας σας μὲ τὸ Σόλωνα. Ἄλλὰ γιατί δὲν φωνάζεις ἐδῶ τὸ νέο, νὰ μοῦ τὸν παρουσιάσῃς; Καὶ μικρότερος ἂν ἦταν, δὲν τὸ βρισκοῦ ἂν συζητῆ μαζί μας, ἀφοῦ εἶσαι καὶ σὺ παρὰν, ὁ κηδεμόνας του κ' ἐξᾶδελφός του.»

«Καλὰ λές», εἶπε. «Ἄς τὸν καλέσουμε.»

Καὶ γυρίζοντας στὸ δούλο του :

b «Πήγαινε», τοῦ εἶπε, «καὶ φώναξε τὸ Χαριμίδην· πὲς του ὅτι θέλω νὰ τὸν συστήσω σ' ἕνα γιατρό, γιὰ τὴν ἀρρώστειαν του ποῦ μοῦ ἔλεγε προηγουμένως.»

Καὶ σ' ἐμὲ :

«Μοῦ ἔλεγε πρὸ ὀλίγου ὅτι ἔχει πονοκεφάλους τὸ πρῶτ, ὅταν ζυπνᾷ· μὰ δὲν μοῦ λές, σ' ἐμποδίζει τίποτε νὰ προσποιηθῆς ὅτι παίρεις κάποιον φάρμακο γιὰ τὸν πονοκέφαλο;»

«Τίποτε», εἶπα, «μόνον νὰ ἔλθῃ.»

—'Ἄλλ' ἤξει, ἔφη.

IV. "Ὁ οὐκ ἀγένετο. Ἦκε γάρ, καὶ ἐποίησε γέλωτα πολλὴν ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῶν καθήμενων ἐνχωρῶν τὸν πλησίον ὄθει σπουδῇ, ἵνα παρ' αὐτῷ καθέζοιτο, ἕως τῶν ἐπ' ἐσχάτῳ καθήμενων τὸν μὲν ἀνεστήσαμεν, τὸν δὲ πλάγιον καταβέλομεν." Q δ' ἑλλῶν μεταξὺ ἑμοῦ τε καὶ τοῦ Κριτίου ἐκαθέζετο. Ἐνταῦθα ἡμίτοι, ὦ φίλε, ἐγὼ ἦδη ἠπόρουσιν, καὶ μου ἢ πρόσθεν θρασύτερῃ ἐξεκείκοιτο, ἦν εἶχον ἐγὼ ὡς πᾶν ραδίως αὐτῷ διαλεξόμενος ἐπειδὴ δέ, φράσαντος τοῦ Κριτίου ὅτι ἐγὼ εἶην ὁ τὸ φάρμακον ἐπιστάμενος, d ἐνέβλεπε τέ μοι τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀμύχανόν τι ὄλον καὶ ἀνήγαγο ὡς ἐρωτήσων, καὶ οἱ ἐν τῇ παλαιστρα ἅπαντες περιεφροσ ἡμᾶς κύκλω κομιδῇ, τότε δὴ, ὦ γεννάδα, εἶδόν τε τὰ ἐντός τοῦ ἱματίου καὶ ἐφλεγόμεν καὶ σικέτ' [ἐστ'] ἔμωτοῦ ἦν καὶ ἐνόμισα σφώφακον εἶναι τὸν Κυδῖαν τὰ ἐρωτικά, δε εἶπεν ἐπὶ καλοῖς λέγον παύδης, ἄλλω ὑποτιθέμενος, ἐλαβεῖσθαι μὴ κατέναντα λέοντος νεβρὸν ἑλλόντα θανάτου σ' ἢ θεὰ μοῖραν αἰρεῖσθαι χρεῶν

e αὐτὸς γάρ μοι ἐδόκουν ὑπὸ τοῦ τοιοῦτου θρέμματος ἐαλωκέναι. Ὅμως δὲ αὐτὸ ἐρωτήσαντο, εἰ ἐπισταίμην τὸ τῆς κεφαλῆς φάρμακον, μόγις πως ἀπεκωμῶνῃν ὅτι ἐπισταίμην.

—Τί οὐκ, ἢ δ' δε, ἐστίν;

Καὶ ἐγὼ εἶπον ὅτι αὐτὸ μὲν εἴη φύλλον τι, ἐπωδὴ δὲ τις ἐπὶ τῷ φαρμάκῳ εἴη, ἦν εἰ μὲν τις ἐπαρόδιξιμα καὶ χαρῶτο αὐτῷ, παντάπασιν θυγὰ ποιῶι τὸ φάρμακον ἄνευ δὲ τῆς 156 ἐπωδῆς οὐδὲν ὄφελος εἴη τοῦ φύλλου. Καὶ δε:

—Ἀπογράφωμαι τοῖσιν, ἔφη, παρὰ σοῦ τὴν ἐπωδὴν.

—Πότερον, ἦν δ' ἐγὼ, εἴαν με πειθῆς ἢ κἄν μή;

Γέλσας οὐκ:

—Ἐάν σε πείθω, ἔφη, ὦ Σωκράτες.

—Ἔτεν, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ τοῖνομά μου σὺ ἀκριβοῖς;

—Ἐὶ μὴ ἰδικώ γε, ἔφη, οὐ γάρ τι σοῦ ἄλλος λόγος ἐστίν ἐν τοῖς ἡμέτεροις ἡλιμιόταις, μέμνημαι δὲ ἐγωγε καὶ παῖς ὧν Κριτία τῶδε ζωνότα σε.

«Μὰ θὰ ἔλθῃ», εἶπε.

4. "Ἔτσι κ' ἔγινε. Ἦλθε, λοιπόν, καὶ μὲ τὸν ἐρχομὸ του μᾶς ἔκαμε νὰ γελᾶσομε πολλὸ· γιὰτὶ καθένας ἀπὸ ἑσούς καθόμασθε, ἄρχισε νὰ σπρώχνῃ μὲ δύναμη τὸ διπλανό του, γιὰ νὰ κἀμὴ θέσῃ νὰ καθήσῃ κοντὰ του, ὥσπου αὐτοὺς ποὺ ἦταν στὶς ἄκρες τοῦ πάγκου, τὸν ἕνα τὸν ἀναγκάσαμε νὰ σπρωθῆ καὶ τὸν ἄλλο τὸν ρίξαμε γάμω. Ἐκεῖνος ἤλθε καὶ κἀθήσε ἀνάμεσα σ' ἐμένα καὶ τὸν Κριτία. Τῇ στιγμῇ ἐκεῖνη, ἀγαπητέ μου, τὰ ἔχασα, κ' ὀλη ἡ πεποίθησῃ ποὺ εἶχα ὅτι πολλὸ ἄνετα θὰ συζητοῦσα μαζί του χάρηκε. Καὶ καθώς, ἔταν τοῦ εἶπε ὁ Κριτίας ὅτι ἐγὼ ἤξαιρα τὸ φάρμακο, μὲ κοίταξε στὰ μάτια μ' ἕνα βλέμμα ποὺ δὲν μπορῶ νὰ τὸ περιγράψω, κ' ἔκαμε μιὰ κίνησῃ σὰν γιὰ νὰ ρωτήσῃ, ἐνῶ συγχρόνως ὄλοι ἔσοι ἦταν στὴν παλαιστρα ἔρχονταν καὶ συημάτιζαν κύκλω γύρω μας, τότε, εὐγενικὸ μου φίλε, ἡ ματιά μου ἔπεσε στὸ ἀνοῖγμα τοῦ ἱματίου του, κ' ἄναψα, κ' ἔχασα τὴν αὐτοκυριαρχία καὶ καὶ σκέφτηκα ὅτι εἶναι πολλὸ σφοδρὸ ὁ Κυδίας (?) στὰ ἐρωτικά, ποὺ εἶπε, γιὰ ὄρατο νέο λέγοντας, αὐτὴ τὴ συμβουλή σὲ κάποιον:

πρῶσσε, μήπως, σὰν ἐλαφάκι μπροστὰ στὸ λιοντάρι, προτιμήσῃς ἀπὸ τὴ θεά του τὸ θάνατο.

Γιατὶ κ' ἐγὼ εἶχα τὴν ἐντύπωσῃ ὅτι τέτοιο θηρίο μὲ εἶχε πιάσει. Μόλα ταῦτα, ὅταν ἐκείνος μὲ ρώτησε ἂν ἤξαιρα τὸ φάρμακο γιὰ τὸν πονοκέφαλο, τοῦ ἀπάντησα, μὲ κάποια δυσκολία, ὅτι τὸ ἤξαιρα.

«Τί εἶναι;» μὲ ρώτησε.

Κ' ἐγὼ τοῦ εἶπα ὅτι εἶναι ἕνα βότανο, καί, ἐπὶ πλεόν, μερικοὶ στίχοι, ἕνα ξέροι, ποὺ ἂν τοὺς πῆ κανεῖς, ἔταν τὸ παίρνη, τὸ φάρμακο τὸν κάνει ἐντελῶς καλὰ· χωρὶς, ὅμως, τοὺς μαγικοὺς στίχους, τὸ βότανο δὲν ὄφελεῖ. Κ' ἐκείνος:

«Θὰ γράψω τοὺς στίχους», εἶπε, «καθὼς θὰ τοὺς λές».

«Καὶ πῶς;» ρώτησα: «μὲ τὴ θέλησῃ μου ἢ δε;»

—Ἐγέλασε, καί:

«Μὲ τὴ θέλησῃ σου, Σωκράτη», εἶπε.

«Ἔστω», εἶπα «ἀλλὰ τὸ ὄνομά μου, βλέπω, τὸ ξαί-

ρεις».

«Ἄν δὲν τὸ ἤξαιρα, θὰ ἔμοια ἀσυγχώρητος», εἶπε: «ἄχι λίγος λόγος γίνεσται γιὰ σένα μεταξὺ τῶν συνομηλίκων μου, καὶ θυμάμαι, ἀπὸ τότε ποὺ ἦμουσιν παιδί, ὅτι σ' ἔχω ἰδῆ μαζί με τὸν Κριτία».

7. Κ υ δ ι α ς. Γνωστὸς μόνω ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ κ' ἀπὸ τὸν Πλούταρχο, ποὺ τὸν ἀναφέρει μιὰ φορὰ (Περὶ τῶν κύκλων τῆς σελήνης, κλπ. 19). Στὰ χειρόγραφα, τὸ ἀπόσπασμα ὑπάρχει σὲ διαφορετικὰς γραφὰς.

—Καλῶς δέ σὺ, ἦν δ' ἐγώ, ποιῶν· μᾶλλον γάρ σοι παρορσιάζομαι περὶ τῆς ἐπιπόθης, οἷα τυγχάνει οὐσα ἄρτι δ' ἠπόρουσιν, τίνι τρόπῳ σοι ἐνδείξαιμιν τὴν δύναμιν αὐτῆς. Ἔστι γάρ, ὦ Χαρμίδη, τοιαύτη οἷα μὴ δύνασθαι τὴν κεφαλήν μόνον ὄντια ποιεῖν, ἀλλ' ὥσπερ ἴσως ἦδη καὶ σὺ ἀκήκοας τῶν ἀγαθῶν ἱατρῶν, ἐπειδὴν τις αὐτοῖς προσέβληε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀλγῶν, λέγονται πού, ὅτι οὐχ οἷον τε αὐτοὺς μόνους ἐπιχειρεῖν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἰάσθαι, ἀλλ' ἀνογαίοντες εἴη ἕμα καὶ τὴν κεφαλήν θεραπεύειν, εἰ μέλλοι καὶ τὰ τῶν ὀμμάτων εὖ ἔχειν· καὶ εἰ τὴν κεφαλήν οἴεσθαι ἄν ποθεν θεραπεύοιαι αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς ἄνευ ὄλου τοῦ σώματος πολλὴν ἄνοιαν εἶναι. Ἐκ δὴ τούτου τοῦ λόγου διαίτηται ἐπὶ πᾶν τὸ σῶμα τρεπόμενοι μετὰ τοῦ ὄλου τὸ μέρος ἐπιχειροῦσιν θεραπεύειν τε καὶ ἰάσθαι· ἢ οὐκ ἦσθησιν ὅτι ταῦτα οὕτως λέγονται τε καὶ ἔχει;

—Πάνυ γε, ἔφη.

—Ὀνόου καλῶς σοι δοκεῖ μελεῖσθαι καὶ ἀποδέχει τὸν λόγον;

—Πάντων μάλιστα, ἔφη.

V. Κἀγὼ ἀκούσας αὐτοῦ ἐπαινέσαςτος ἐναθάρασά τε, καὶ μοι κατὰ σμικρὸν πάλιν ἦ θρασυτέρως ἐπηγγείρετο, καὶ ἀνεῳκταροῦμην. Καὶ εἶπον:

—Τοιοῦτον τόνον ἐστίν, ὦ Χαρμίδη, καὶ τὸ ταύτης τῆς ἐπιπόθης. Ἐμαθὸν δ' αὐτὴν ἐγὼ ἐκεῖ ἐπὶ στρατείᾳ παρὰ τινος τῶν Θερακῶν τῶν Ζαλμυξίδος ἱατρῶν, οἱ λέγονται καὶ ἀπαθανατίξεν. Ἐλεγε δὲ ὁ Θράξ οὕτως, ὅτι ταῦτα μὲν ἱατροὶ οἱ Ἕλληνες, ἀ νῦν δὲ ἐγὼ ἔλεγον, καλῶς λέγουσιν· ἀλλὰ Ζάλμυξις, ἔφη, λέγει ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς, θεὸς ἂν, ἐπὶ ὥσπερ ὀφθαλμοὺς ἄνευ κεφαλῆς οὐ δεῖ ἐπιχειρεῖν ἰάσθαι οὐδὲ κεφαλήν ἄνευ σώματος, οὕτως οὐδὲ σῶμα ἄνευ ψυχῆς, ἀλλὰ τοῦτο καὶ αἰτιον εἶη τοῦ διαφεύγειν τοὺς παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἱατροῦς τὰ πολλὰ νοσήματα, ὅτι τὸ ὄλον ἀγνοοῖεν οὐ δεοὶ τὴν ἐπιμέλειαν ποιῆσθαι, οὐ μὴ καλῶς ἔχοντος δόξαντον εἶη τὸ μέρος εὖ ἔχειν. Πάντα γάρ ἔφη ἐκ τῆς ψυχῆς ὁμώθησθαι καὶ τὰ κακὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ τῷ σώματι καὶ παντὶ τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἐκείθεν ἐπιρρεῖν ὥσπερ ἐκ τῆς κεφαλῆς

8. Ζάλμυξις ἢ Ζάλμυξις. Θεὸς τῶν Γετῶν. Ὁ Ἠρόδοτος (IV, 94-97) ἀναφέρει μὴ παραδόξως, σύμφωνα μὲν τὴν ὄπλοια ὁ Ζάλμυξις, προτοῦ γίνῃ θεός, ἦσαν ἄνθρωπος, δούλος καὶ μαθητῆς τοῦ Πυθαγόρα.

«Ποῦ καλὰ», εἶπα ἐγώ. «Ἐνας λόγος παραπάνω γιὰ νὰ σοῦ μιλήσω μ' ὄλη τὴν εὐλιχρίτεια γιὰ τοὺς μαγικούς στίχους, τί λογῆς εἶναι· ἀναρασιότμου, μάλιστα, τώρα δά, μὲ ποιῶν τρόπο θά σ' εἰκανά νὰ καταλάβῃς τί εἶδος δύναμιν ἔχουν. Λοιπὸν, Χαρμίδη, οἱ στίχοι εἶναι τέτοιου πού δὲν μποροῦν νὰ γιαιτρέψουν μόνο τὸ κεφάλι· ἴσως θά ἔχῃς ἀκούσει καὶ σὺ καλοὺς γιαιτροὺς, δταν τοὺς ρωτᾷς ἕνας ἀρρωστος μὲ πονύμματο, νὰ λένε ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γιαιτρέψουν χωριστὰ τὰ μάτια, ἀλλὰ ὅτι πρέπει νὰ κάμουν θεραπεία γιὰ ὄλο τὸ κεφάλι, προκειμένου νὰ κάμουν καλὰ τὰ μάτια· καὶ, ἀκόμη, ὅτι εἶναι ἀνόητο νὰ νομίζῃ κανεὶς ὅτι μπορεῖ νὰ θεραπευθῇ τὸ κεφάλι μόνο, ξεχωριστὰ ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο σῶμα. Ξεκινῶντας, λοιπὸν, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀντίληψη, ὄρξουν διαίτα γιὰ ὄλόκληρο τὸ σῶμα κ' ἐπιχειροῦν νὰ θεραπεύσουν τὸ μέρος μαζὶ μὲ τὸ σύνολο· ἢ μήπως δὲν ξαίρεις ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ θεωρία τους κ' ὅτι αὐτὰ ἔτσι γίνονται;»

«Βεβαίως, τὸ ξαίρω», εἶπε.

«Κ' ἡ θεωρία αὐτὴ σοῦ φαίνεται σωστὴ, καὶ τὴν ἀποδέχεσαι;»

«Ἀπολύτως», εἶπε.

5. Κ' ἐγώ, ὄλος ἄκουσα ὅτι τὴν ἀποδέχεται, πῆρα θάρρος, καὶ λίγο-λίγο ξαναβρήκα τὴν αὐτοπειποίησή μου καὶ τὴν βρεξὴ γιὰ συζήτηση. Καὶ εἶπα:

«Τὸ ἴδιο συμβαίνει, Χαρμίδη, καὶ μὲ τοὺς μαγικούς στίχους. Τοὺς ἔμαθα ἐκεῖ πέρα, στὸ στρατό, ἀπὸ κάποιου Θράκᾳ γιαιτροῦ, μανητῆ τοῦ Ζαλμυξίδος (*), ἕνας ἀπὸ ἐκείνων πού, καθὼς λέγεται, ἔχουν τὴ δύναμιν νὰ χαρίζουν στοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀθανασία. Ἐλεγε, λοιπὸν, ὁ Θράξ ἐκεῖνος, ὅτι οἱ Ἕλληνες γιαιτροὶ ἔχουν δικαί ἀκολουθώντας τὴν θεωρία πού σοῦ εἶπα· ἀλλά», ἔλεγε ἀκόμη, «ὁ Ζάλμυξις, ὁ βασιλιάς μας, πού εἶναι θεός, λέγει ὅτι ὅπως δὲν πρέπει νὰ ἐπιχειροῦμε νὰ γιαιτρέψουμε τὰ μάτια χωριστὰ ἀπὸ τὸ κεφάλι, οὔτε τὸ κεφάλι χωριστὰ ἀπὸ τὸ σῶμα, ἔτσι καὶ τὸ σῶμα δὲν πρέπει νὰ τὸ υποβάλλουμε σὲ θεραπεία χωριστὰ ἀπὸ τὴν ψυχὴ, κ' ὅτι ἂν οἱ περισσότερες ἀρρώστειες διαφεύγουν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας γιαιτροὺς, αἰτία εἶναι ὅτι αὐτοὶ ἀγνοοῦν τὸ σύνολο πού πρέπει νὰ υποβάλλουν σὲ θεραπεία, καὶ πού ἂν αὐτὸ δὲν εἶναι καλὰ οὔτε τὸ μέρος μπορεῖ νὰ εἶναι καλόν. Γιαιτὶ ὅλα, ἔλεγε, ἀπὸ τὴν ψυχὴ ξεκινᾶνε, καὶ τὰ κακὰ καὶ τὰ καλὰ στὸ σῶμα καὶ σ' ὄλόκληρο τὸν ἄνθρωπο, κ' ἀπ' αὐτὴ ἀπορρέουν ἐπάνω του, ὅπως ἀπὸ τὸ κεφάλι στὰ μάτια· καὶ

157 ἐπὶ τὰ ὄμματα· δεῖν οὖν ἐκεῖνο καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα
 θεραπεύειν, εἰ μέλλει καὶ τὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τὰ τοῦ ἄλλου
 σώματος καλῶς ἔχειν. Θεραπεύεσθαι δὲ τὴν ψυχὴν ἔφη, ὦ
 μακάριε, ἐπαυδαί· τίσι· τὰς δ' ἐπαυδάς τούτας τοὺς λόγους
 εἶναι τοὺς καλοὺς· ἐκ δὲ τῶν τοιοῦτων λόγων ἐν ταῖς ψυχαῖς
 σωφροσύνη ἐγγίγνεται, ἣς ἐγγενομένης καὶ παρούσης
 ῥᾶδιον ἦδη εἶναι τὴν ὑγίαναι καὶ τῆς κεφαλῆς· καὶ τῷ ἄλλῳ
 σώματι ποιεῖν. Διδάσκον οὖν με τό τε φάρμακον καὶ τὰς
 ἐπαυδάς, ὅπως, ἔφη, τῷ φαρμάκῳ τούτῳ μηδεὶς σε πείσῃ
 τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν θεραπεύειν, δὲ ἀν μὴ τὴν ψυχὴν πρῶτον
 παρασχητῆ ἐπωδῆ ὑπὸ σοῦ θεραπευθῆναι. Καὶ γὰρ νῦν,
 ἔφη, τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἀμάρτημα περὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι χωρὶς
 ἐκατέρου, σωφροσύνης τε καὶ ὑγείας, ἰατροὶ τινας ἐπιχει-
 ροῦσιν εἶναι. Καὶ μοι πάνν σφόδρα ἐνετέλλετο μήτε πλού-
 σιον οὕτω μὴδὲνα εἶναι μήτε γενναῖον μήτε καλόν, δὲ ἐμὲ
 πείσει ἄλλως ποιεῖν. Ἐγὼ οὖν — ὡμοσα γὰρ αὐτῷ, καὶ μοι
 ἀνάγκη πειθεσθαι — πείσομαι οὖν, καὶ σοί, ἐὰν μὲν βούλῃ
 κατὰ τὰς τοῦ ξένου ἐπιτολάς τὴν ψυχὴν πρῶτον παρασχεῖν
 ἐπ' αὐαί ταῖς τοῦ Θρακῆς ἐπαυδαίς, προσοίω τοῦ φάρμακον
 τῆς κεφαλῆς· εἰ δέ μή, οὐκ ἂν ἔχοιμεν ὃ τι ποιοῦμέν σοι, ὦ
 φίλε Χαρμίδη.

VI. Ἀκούσας οὖν μου ὁ Κριτίας ταῦτ' εἰπόντος:

— Ἐμοίον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, γεγονὸς ἂν εἴη ἢ τῆς
 κεφαλῆς ἀσθένεια τῷ νεανίῳ, εἰ ἀναγκασθῆσθαι καὶ τὴν
 διάνοιαν διὰ τὴν κεφαλὴν βελτίων γενέσθαι. Λέγω μέντοι
 σοι, ὅτι Χαρμίδης τῶν ἡλικιωτῶν οὐ μόνον τῆ ἰδέα ἐδόκει
 διαφέρειν, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τούτῳ, οὐ σὺ φῆς τὴν ἐπωδὴν
 ἔχειν· φῆς δὲ σωφροσύνης· ἢ γὰρ;

— Πάνν γε, ἦν δ' ἐγώ.

— Εὐ τοίνυν ἴσθι, ἔφη, ὅτι πλείστον δοκεῖ σωφρονέστα-
 τοσ εἶναι τῶν νυνί, καὶ τὰλλα πάντα, εἰς ὅσον ἡλικίας
 ἦκει, οὐδενὸς χεῖρον ὄν.

— Καὶ γὰρ, ἦν δ' ἐγώ, καὶ δίκαιον, ὦ Χαρμίδη, διαφέρειν
 ε σε τῶν ἄλλων πᾶσι τοῖς τοιοῦτοις· οὐ γὰρ οἶμαι ἄλλον οὐ-

9. τοὺς λόγους τοὺς καλοὺς. Δηλαδὴ τοὺς φιλοσο-
 φικoὺς λόγους.

10. σωφροσύνη. Στὴν ἀπτικὴν περίοδον ἡ λέξις ἐσημεινε·
 σύνολο πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ἰδιωτήτων ποὺ καταλήγουν σὲ ψυχικὴ

ὅτι πρέπει ἐκεῖνη πρῶτα καὶ κυρίως νὰ θεραπεύουμε, ἂν
 θέλουμε καὶ τὸ κεφάλι καὶ τὸ ὑπόλοιπο σῶμα νὰ εἶναι καλά. 157
 Καὶ θεραπεύεται ἡ ψυχὴ, ἔλεγε, ἀγαπητέ μου, μὲ μερικoὺς
 μαγικοὺς στίχους, μὲ κάτι ξόρκια· κι' αὐτὰ εἶναι οἱ καλοὶ
 λόγοι (9)· ἀπὸ τέτοιους λόγους γεννιέται στὴν ψυχὴ ἡ σω-
 φροσύνη (10), κι' ἅμα αὐτὴ γεννηθῆ καὶ εἶναι μέσα στὴν ψυ-
 χῆ, εὐκόλα μπορούμε νὰ δώσουμε τὴν ὑγεία καὶ στὸ κεφάλι
 καὶ στὸ ὑπόλοιπο σῶμα. Μαθαίνοντάς μου, λοιπόν, τὸ φάρ-
 μακο καὶ τοὺς στίχους, (μὴ πεισθῆ), μοῦ εἶπε, «σὲ κανένα
 νὰ τοῦ θεραπεύωσ τὸ κεφάλι μὲ τὸ φάρμακο, ἂν δὲν σοῦ ἐμ-
 πιστευθῆ πρῶτα τὴν ψυχὴν τοῦ νὰ τὴν θεραπεύσης μὲ τοὺς στί-
 χους. Γιατὶ σήμερα», συνέχισε, «αὐτὸ εἶναι τὸ λάθος ὅσον
 ἀφορᾷ τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι χωριστὰ γιὰ τὸ καθένα, τὴ σω-
 φροσύνη καὶ τὴν ὑγεία, μερικοὶ προσπαθοῦν νὰ ἀσχοῦν τὴν
 ἱατρικὴν». Καὶ μοῦ σύστησε μὲ πολλὴ ἐπιμονή, ὅσο πλού-
 σιος, ὅσο εὐγενής, ὅσο ἀραῖος κι' ἂν εἶναι κανεὶς, νὰ μὴ πει-
 σθῶ νὰ κάμω ἄλλοιῶς. Ἐγώ, λοιπόν, — ὀρκιστήκα, κ' εἶ-
 μαι ὑποχρεωμένος νὰ συμμορφωθῶ — θὰ συμμορφωθῶ, λοι-
 πόν, κι' ἂν θέλεις, σύμφωνα μὲ τίς ἐπιτολάς τοῦ ξένου, νὰ ἐμ-
 πιστευθῆς πρῶτα τὴν ψυχὴν σου τοὺς μαγικοὺς στίχους τοῦ
 Θρακῆ, θὰ σοῦ δώσω τὸ φάρμακο γιὰ τὸ κεφάλι· ἂν ὄχι, δὲν
 μπορῶ νὰ κάμω τίποτε γιὰ σέ, ἀγαπητέ Χαρμίδη».

6. Σὰν τ' ἀκούσε αὐτὰ ὁ Κριτίας :

«Πολὺ τυχερός, εἶπα, «εἶναι ὁ νέος, Σωκράτη, ποὺ
 ἀρρώστησε ἀπὸ τὸ κεφάλι του, ἀφοῦ θ' ἀναγκασθῆ, χάρη
 τοῦ κεφαλιῶ του, νὰ βελτίωση καὶ τὸ πνεῦμα του. Σὲ προ-
 εἰδοποιῶ, ὅμως, ὅτι ὁ Χαρμίδης εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς
 συνομηλικούς του ὄχι μόνο στὴν ἑμορφία, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὸ
 γιὰ τὸ ὅποιο λὲς ὅτι ἔχεις τὸ ξόρκι· ἐννοεῖς, νομίζω, τὴ σω-
 φροσύνη· ἢ ὄχι;»

«Βεβαίως», εἶπα ἐγώ.

«Μάθε, λοιπόν», εἶπε, «ὅτι, καθὼς φαίνεται, ὁ Χαρμί-
 δης εἶναι πολὺ σωφρονέτερος ἀπὸ τοὺς σημερινούς νέους,
 καὶ ἐτι σ' εἶα τ' ἄλλα, ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικία του, δὲν εἶναι
 χειρότερος ἀπὸ κανένα».

«Πραγματικῶς, Χαρμίδη», εἶπα ἐγώ, «ἐπόμμενο εἶναι νὰ
 εἶσαι ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους σὲ ὅλα· γιατί δὲν νομίζω ὅτι

ἰσοροπία καὶ αὐτοκυριρχία σὲ κάθε ἐκδήλωσῃ, ἀπὸ τὴν ἔξωτερικὴ
 ἐμφάνιση ὡς τὴν ἀρετὴ.

δένα τῶν ἐνόθαε ραδίως ἂν ἔχουν ἐπιδειξαι, ποίαν δυοῖν οἰκίαν συνελθοῦσαν εἰς ταῦτόν τῶν Ἀθήνησιν ἐκ τῶν εἰκότων καλλίων ἂν καὶ ἀμείνων γενήσεται ἢ ἐξ ἂν σὸ γέγονας. Ἡ τε γὰρ πατρῷα ὑμῖν οἰκία, ἢ Κριτίου τοῦ Δρωπίδου, καὶ ὑπ' Ἀνακρέοντος, καὶ ὑπὸ Σόλωνος καὶ ὑπ' ἄλλων πολλῶν ποιητῶν ἐγκεκομισμένη παραδέδοται ἡμῖν, ὡς διαφέρουσα κάλλει τε καὶ ἀρετῇ τῇ ἄλλῃ λεγομένην

158 εὐδαιμονία· καὶ αὐτὴ ἐπὶ πρὸς μακρὸς ὁσαύτως. Προβλήματα γὰρ τοῦ σοῦ θεοῦ οὐδεὶς τῶν ἐν τῇ ἡρείρῳ λέγεται καλλίων καὶ μείζων ἀνὴρ δοῦναι εἶναι, οὐδὲν ἔκείνος ἢ παρὰ μέλλων βασιλέα ἢ παρ' ἄλλων τινά τῶν ἐν τῇ ἡρείρῳ πρεσβεύον ἀφίκετο, σύμπασα δὲ αὐτῇ ἡ οἰκία οὐδὲν τῆς ἑτέρας ὑποδεστέρα. Ἐκ δὴ τοιούτων γεγονότα εἰκὺς σε εἰς πάντα πρῶτον εἶναι. Τὰ μὲν οὖν ὁρώμενα τῆς ἰδέας, ὧ φίλε παῖ Γλαύκωνος, δοκεῖ μοι οὐδένα τῶν πρὸ σοῦ ἐν ὁσδενί καταυβ στήνεν· εἰ δὲ διὰ καὶ πρὸς σωφροσύνην καὶ τάλλα κατὰ τὸν τοῦδε λόγον ἰκανῶς πέρυσκα, μακράμην σε, ἦν δ' ἐγώ, ὧ φίλε Χαρμίδη, ἢ μήτηρ ἔτικτες. Ἐἰ μὲν σοι ἤδη πάρεστιν, ὡς λέγει Κριτίας ὅδε, σωφροσύνη καὶ εἰ σώφρων ἰκανῶς, οὐδὲν ἔτι σοι εἶδει οὔτε τὸν Ζαλμόξιδος οὔτε τὸν Ἀβάριδος τοῦ Ὑπερβορέου ἐπαθδῶν, ἀλλ' αὐτὸ σοι ἂν ἤδη ὁστέον εἴη τὸ τῆς κεφαλῆς φάρμακον· εἰ δ' ἔτι τοῦτον ἐπίδειξαι εἶναι δοκεῖς, ἐπαστέον πρὸ τῆς τοῦ φαρμάκου δόσεως. Αἰδοῦ οὖν μοι εἰπέ, πότερον ὁμολογεῖς τῷδε καὶ φῆς ἰκανῶς ἤδη καὶ σωφροσύνης μετέχειν ἢ ἐνδεῖς εἶναι;

Ἀνερωθιάσας οὖν ὁ Χαρμίδης πρῶτον μὲν ἔτι καλλίων ἐφάνη· καὶ γὰρ τὸ ἀισχητηλὸν αὐτοῦ τῇ ἡλικίᾳ ἐπηρεῖεν ἔπειτα καὶ οὐκ ἀγεννῶς ἀπεκρίνατο· εἶπε γὰρ ὅτι οὐ ράδιον εἶη ἐν τῷ παρόντι οἰθ' ὁμολογεῖν οὔτε ἐξάρρη εἶναι τὰ δ ἐρωτώμενα.

—Ἐάν μὲν γάρ, ἢ δ' ὅς, μὴ φῶ εἶναι σώφρων, ἅμα μὲν ἄτοπον αὐτόν καθ' ἑαυτοῦ τοιαῦτα λέγων, ἅμα δὲ καὶ

11. εὐδαιμονία. Δὲν σημαίνει ἄνομο· εὐτυχία, δηλ. τὴν τυχαία εὐτυχία. Ὑπονοεῖται καὶ θεοῦ εὐνοία.

12. Πυριλάμπεης. Γιὰ τοῦ Ἀνακρέοντος, φίλος τοῦ Περικλοῦ (Πλουτάρχου Περικλοῦ, 13). Μία ἀδελφὴ τὸν ἴσαν μητέρα τοῦ Χαρμίδη. Πεντηρέτρικη τὴν Περικτιόνη, ἀδελφὴ τοῦ Χαρμίδη καὶ μητέρα τοῦ Πλάτωνος, σὲ δευτέρου γάμου.

13. Ἀβάριδος Ὑπερβορέος. Πρόσωπο μυθικῶ, Θυμματοποιός, ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος. Λέγεται ὅτι ἔκαμε τὸ γῆρο τῆς

θά μπορούσε εὐκόλα κανεῖς ἀπὸ δούου εἶναι ἐδῶ μέσα νὰ δεῖξη διὰ ἀθηναϊκῆς οἰκογένειας, ἀπὸ τῆς ξεχωριστέας, ποῦ ἀπὸ τὴν ἐνωσὴν τους θὰ γεννιόταν ὀραϊότερος καὶ καλύτερος, παρὰ ἐκεῖνες ἀπὸ τῆς ὁποίας σὺ γεννηθήσῃς. Ἡ πατρικὴ σας οἰκογένεια, τοῦ Κριτία, τοῦ γιοῦ τοῦ Δρωπίδῃ, κ' ἀπὸ τὸν Ἀνακρέοντα, κ' ἀπὸ τὸ Σόλωνα, κ' ἀπὸ πολλοῦς ἄλλους ποιητῆς ἔχει ἐξιμνήθη, ὅπως ζαίρουμα ἀπὸ τὴν παράδοσι, σὰν ἀνώτερη σὲ δημοφιλία καὶ σὲ ἀρετὴ καὶ σὲ δ, τι λέγεται εὐδαιμονία (11). Ἡ μητρικὴ, τὸ ἴδιον· γιὰτι, σὰν τὸν Πυριλάμπεη (12), τὸ θεῖο σου, κανέναν στήν Ἑλλάδα δὲν λέγεται νὰ ἔχη ἀκουστὴ ὀραϊότερος καὶ μεγαλύτερος, ὅσες φορές ἢ στὸ Μέγα Βασιλέα ἢ σὲ ἄλλον τὸν ἡγεῖρο πῆγε πρεσβεύτης· καὶ γενικὰ, ἅλη αὐτῇ οἰκογένειᾳ σὲ τίποτε δὲν εἶναι κατώτερη ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἀπὸ τέτοιους σὰν ἔχῃς γεννηθῆ, εἶναι φυσικὸ νὰ εἶσαι ἐν ὅλα πρῶτος. Ὅσον ἀφορᾷ, λοιπόν, τὴν ὀρατὴ δημοφιλία, θαρρῶ, ἀγαπητὸ παιδί τοῦ Γλαυκωνος, ὅτι κανένα ἀπὸ τοὺς προγόνους σου δὲν ντροπιάζεις σὲ τίποτε ἂν, τώρα, καὶ στὴ σωφροσύνη καὶ στὰ ἄλλα εἶσαι τὸ ἴδιον καλὰ φτειαγμένος, ὅπως λέγει τοῦτος ἐδῶ, εὐτυχισμένο ἀνθρωπο, ἀγαπητὴ Χαρμίδη», εἶπα, «ἢ μητέρα σου γέννησε. Ὅσο γιὰ τὸ ζήτημά μας, τὰ πράγματα εἶναι ἔτσι· ἂν ἡ σωφροσύνη ὑπάρχη στήν ψυχὴ σου, ὅπως λέγει ὁ Κριτίας, κ' ἂν εἶσαι ἀρκετὰ σώφρων, δὲν σοῦ χρειάζεται καθόλου οἱ μαγικοὶ στίχοι οὔτε τοῦ Ζαλμόξιδος οὔτε τοῦ Ἀβάριδος τοῦ Ὑπερβορέου (13), καὶ πρέπει νὰ σοῦ δώσω ἀμέσως τὸ φάρμακο γιὰ τὸ κεφάλι· ἂν ὅμως νομίζεις ὅτι κάτι σοῦ λείπει ἀκόμη, πρέπει νὰ σοῦ πῶ τοὺς μαγικοὺς στίχους προτοῦ σοῦ δώσω τὸ φάρμακο. Πές μου, λοιπόν, ὁ ἴδιος, συμφωνεῖς μὲ τὸν Κριτία καὶ λές ὅτι ἔχεις καὶ σωφροσύνη ἀρκετὴ, ἢ ἀντιθέτως σοῦ λείπει;»

Κοκκίνιας ὁ Χαρμίδης, καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἐδειξε ὀραϊότερος· γιὰτι ἡ ντροπαλοσύνη του ταίριαζε μὲ τὴν ἡλικία του· ἔπειτα, καὶ μὲ εὐγένεια ἀπάντησε· γιὰτι εἶπε ὅτι δὲν ἦταν εὐκόλο, στήν περίπτωσι του, οὔτε ναὶ ν' ἀποκριθῆ οὔτε δχι.

«Ἄν», εἶπε, «ἀρνηθῶ εἰς εἰμαι σώφρων, ἐκτός τοῦ ὅτι εἶναι ἄτοπο νὰ μιλή κανεῖς ἔτσι γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, θὰ βγά-

Γῆς χωρὶς νὰ φῆ τίποτε, κρατῶντας ἕνα βέλος σὲ ἐνδειξὴ τῆς θεοῦς ἀποστολῆς του (Ἡρόδοτος, IV, 36).

Κριτίαν τόνδε ψευδή επιδείξει καὶ ἄλλους πολλούς, οἷς δοκῶ εἶναι σώφρων, ὡς ὁ τούτου λόγος· ἐὰν δ' αὖ φῶ καὶ ἐμαυτὸν ἐπαυῶ, ἴσως ἐπαχθῆς φανεῖται· ὥστε οὐκ ἔχω ὃ τί σοι ἀποκρίνωμαι.

Καὶ ἐγὼ εἶπον ὅτι μοι εἰκότα φαίνει λέγειν, ὦ Χαρμίδη. Καὶ μοι δοκεῖ, ἦν δ' ἐγὼ, κοιῆ ἂν εἴναι σκεπτέον, εἴτε κέεττασιν εἴτε μὴ ὁ πνεθάνομαι, ἵνα μήτε σὺ ἀναγκάζῃ λέγειν ἂ μὴ βούλει, μήτ' αὖ ἐγὼ ἀσκέπτως ἐπὶ τὴν ἱατρικὴν τρέπωμαι. Εἰ οὖν σοι φίλον, θέλω σκόπεῖν μετὰ σοῦ· εἰ δὲ μὴ, ἔφην.

—'Ἀλλὰ πάντων μάλιστα, ἔφη, φίλον· ὥστε τούτου γε ἔνεκα, ὅση αὐτός οἶε βέλτιον σκέρασθαι, ταύτη σκόπει.

VII. — Τῆδε τοίνυν, ἔφη, ἐγὼ, δοκεῖ μοι βελτίστη εἶναι ἡ σκέψις περὶ αὐτοῦ. Δῆλον γάρ ὅτι, εἰ σοι πάρεστι, 159 σωφροσύνη, ἔχεις τι περὶ αὐτῆς δοξάζειν. Ἀνάγκη γάρ που ἐνοῦσαν αὐτῆν, εἴπερ ἔνεστιν, αἰσθησῆναι τινα παρέχειν, ἐξ ἧς δόξα ἂν τίς σοι περὶ αὐτῆς εἴη, ὃ τί ἐστι καὶ οἰοῖόν τι ἢ σωφροσύνη ἢ οὐκ οἶε;

—'Εγὼγε, ἔφη, οἶμαι.

—Οὐκοῦν τοῦτό γε, ἔφη, ὃ οἶε, ἐπειδήπερ ἑλληνίζεις ἐπιτάσσει, κὰν εἴποις ὅτιον αὐτὸ ὃ τί σοι φαίνεται;

—'Ἰσως, ἔφη.

—'Ἰνα τοίνυν τοπάζομεν εἴτε σοι ἔνεστιν εἴτε μὴ, εἶπέ, ἦν δ' ἐγὼ, τί φῆς εἶναι σωφροσύνην κατὰ τὴν σὴν δόξαν.

Καὶ ὅς τὸ μὲν πρῶτον ὅκωνε τε καὶ οὐ πᾶν ἤθελεν ἀποκρίνασθαι· ἔπειτα μέντοι εἶπεν ὅτι οἱ δοκοῖ σωφροσύνη εἶναι τὸ κοσμίως πάντα πράττειν καὶ ἡσυχῇ, ἔν τε ταῖς ὁδοῖς βαδίειν καὶ διαλέγεσθαι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὁσαύτως ποιεῖν.

—Καὶ μοι δοκεῖ, ἔφη, συλλήβδην ἡσυχιότης τις εἶναι ὃ ἑρωτάς.

—'Ἀρ' οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, εὐ λέγεις; Φασὶ γέ τοι, ὦ Χαρμίδη, τοὺς ἡσυχίους σώφρονας εἶναι· ἴδωμεν δὴ εἰ τι λέγουσαν. 160 Εἰπέ γάρ μοι, οὐ τῶν καλῶν μέντοι ἡ σωφροσύνη ἐστὶ;

λα ψεύτη καὶ τὸν Κριτίαν καὶ ἄλλους πολλούς, ποὺ πιστεύουν, καθὼς λέγει αὐτός, ὅτι εἰμαι σώφρων· ἂν, πάλιν, ἀπαντήσω καταφατικῶς καὶ αὐτοπεισθεῖθω, ἴσως τὸ πρῶτον νὰ φανῇ ἀταίριαστο· ὥστε δὲν ξαίρω πῶς νὰ σοῦ ἀπαντήσω.

Κ' ἐγὼ εἶπα :

«Πολὺ λογικὰ μοῦ φαίνονται αὐτὰ ποὺ λές, Χαρμίδη· καὶ νομίζω», ἐπρόσθεσα, «ὅτι πρέπει μαζὶ νὰ ἐξετάσουμε ἂν ἔχῃς ἢ ἔχι αὐτὸ ποὺ ρωτῶ, ὥστε οὐτε σὺ νὰ ἀναγκασθῆς νὰ πῆς ὃ, τι δὲν θέλεις, οὔτε ἐγὼ ν' ἀρχίσω ἀσκερτα τὴν θεραπεία σου. Ἄν, λοιπόν, σοῦ ἀρέσῃ, θὰ ἤθελα νὰ κάμω τὴν ἔρευνα μαζὶ σου· ἂν ἔχι, παραίτημαι».

«Μὰ ἀπ' ἑλα», εἶπε, «αὐτὴ ἡ ἔρευνα μ' ἐνδιαφέρει πῶς πολὺ· ὥστε, ὅπως νομίζεις ὅτι εἶναι καλύτερα ἔτσι νὰ προχωρήσῃς σ' αὐτῆν».

7. Ἄ'Ἰδοῦ, λοιπόν», εἶπα ἐγὼ, «πῶς νομίζω ὅτι θὰ κάνομε τοὺς σωστότερους συλλογισμοὺς γὰρ τὸ ζήτημά μας. Εἶναι φανερὸ ὅτι ἂν κατέχῃς τὴ σωφροσύνην, ἔχεις καὶ κάποια ἰδέα γι' αὐτῆ· γι' αὐτῆ, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει μέσα σου, ἂν ὑπάρχῃ, πρέπει ἀναγκαστικὰ νὰ σοῦ δημιουργηθῇ κάποια ἐντύπωση, κάποιου αἰσθημα, ἀπὸ τὸ ὅποιο νὰ σχηματίσῃς κάποια γνώμη γι' αὐτῆ, τί εἶναι ἡ σωφροσύνη καὶ ποιά τὰ γνωρίσματά της· ἢ δὲν εἶναι αὐτῆ ἡ γνώμη σου ;»

«Βεβαίως», εἶπε, «αὐτὴ εἶναι».

«Λοιπὸν», εἶπα, «μὰ ποὺ εἶναι ἔτσι, καὶ ἀφοῦ ξαίρεις ἑλληνικὰ, μπορεῖς νὰ πῆς πῶς τὴ φαντάζεσαι, τὴ σωφροσύνη ;»

«'Ἰσως», εἶπε.

«Γιὰ νὰ ξεκαθαρίσουμε, λοιπόν», εἶπα ἐγὼ, «ἂν ἡ σωφροσύνη ὑπάρχῃ σὲ σένα ἢ ἔχι, πῆς τί εἶναι σωφροσύνη κατὰ τὴ γνώμη σου».

Κ' ἐκεῖνος πρῶτα ἐδίσταξε καὶ σὰν νὰ μὴ ἤθελε νὰ ἀπαντήσῃ. «Ἐπειτα, ὅμως, εἶπε ὅτι κατὰ τὴ γνώμη του σωφροσύνη εἶναι νὰ κἀνῃ κανεὶς τὰ πάντα μὲ κοσιμίτητα καὶ ἡσυχία, καὶ τὸ βᾶδισμα στοὺς δρόμους, καὶ τὴ συζήτηση, καὶ ἑλα τ' ἄλλα.

«Μὲ δυὸ λόγια», κατέληξε, «μοῦ φαίνεται ὅτι αὐτὸ ποὺ ρωτᾷς εἶναι ἓνα εἶδος ἡμερίας».

«Νὰ εἶναι, ἀραγε, σωστὸ αὐτό ;» εἶπα ἐγὼ. «Λένε, βεβαίως, Χαρμίδη, ὅτι οἱ ἥμεροι ἄνθρωποι εἶναι σώφρονες· ἂς δοῦμε, ὅμως, ἂν ἔχουν δίκαια τὸ λένε. Γιὰ πῆς μου, ἡ σωφροσύνη δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ὄρατια πράγματα ;»

—Πάνν γε, ἔφη.

—Πότερον οὐν κάλλιστον ἐν γραμματιστοῦ τὰ ὁμοία γράμματα γράφειν ταχὺ ἢ ἡσυχῇ;

—Ταχὺ.

—Τί δ' ἀναγινώσκεις; Ταχέως ἢ βραδέως;

—Ταχέως.

—Καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ καθαρίζειν ταχέως καὶ τὸ παλαίειν ὀξέως πολὺ κάλλιον τοῦ ἡσυχῇ τε καὶ βραδέως;

—Ναί.

—Τί δέ; Ποικτεύειν τε καὶ παγκρατιάζειν οὐχ ὡσαύτως;

—Πάνν γε.

—Θεῖν δέ καὶ ἄλλεσθαι καὶ τὰ τοῦ σώματος; ἅπαντα ἔργα, δ οὐ τὰ μὲν ὀξέως καὶ ταχὺ γιγνόμενα τοῦ καλοῦ ἐστί, τὰ δὲ βραδέα [μόγισ τε] καὶ ἡσῶγια τοῦ αἰσχροῦ;

—Φαίνεται.

—Φαίνεται γ' ἅμα ἡμῖν, ἔφην ἐγώ, κατὰ γε τὸ σῶμα οὐ τὸ ἡσῶγιον, ἀλλὰ τὸ τάχιστον καὶ ὀξότατον κάλλιστον ὄν.
Ἦ γάρ;

—Πάνν γε.

—Ἦ δέ γε σωφροσύνη καλὸν τι ἦν;

—Ναί.

—Οὐ τοῖνον κατὰ γε τὸ σῶμα ἢ ἡσυχιότης ἂν ἄλλ' ἢ ταχυντῆς σωφρονέστερον εἴη, ἐπειδὴ καλὸν ἢ σωφροσύνη.
Ἔοικεν, ἔφη.

—Τί δέ; ἦν δ' ἐγώ, εὐμάθεια κάλλιον ἢ δυσμάθεια;

—Εὐμάθεια.

—Ἔστι δέ γ', ἔφην, ἢ μὲν εὐμάθεια ταχέως μαθάνειν, ἢ δὲ δυσμάθεια ἡσυχῇ καὶ βραδέως;

—Ναί.

—Διδάσκειν δὲ ἄλλον οὐ ταχέως κάλλιον καὶ σφόδρα μᾶλλον ἢ ἡσυχῇ τε καὶ βραδέως;

—Ναί.

—Τί δέ; Ἀναμνήσασθαι καὶ μεμνήσθαι ἡσυχῇ τε καὶ βραδέως κάλλιον ἢ σφόδρα καὶ ταχέως;

—Σφόδρ', ἔφη, καὶ ταχέως.

160 —Ἦ δ' ἀγχινοια οὐχὶ ὀξέτης; τίς ἐστι τῆς ψυχῆς, ἀλλ οὐχὶ ἡσῶγια;

«Βεβαίως», εἶπε.

«Καὶ τί λοιπὸν θεωρεῖται ὀραϊότερον στὸ σχολεῖο, να ἀντιγράφουμε τὰ γράμματα γρήγορα ἢ ἀργά;»

«Γρήγορα».

«Καὶ νὰ διαβάζουμε, γρήγορα ἢ ἀργά;»

«Γρήγορα».

«Τὸ ἴδιο, βεβαίως, καὶ νὰ καθαρίζουμε γρήγορα καὶ νὰ παλεύουμε ζωηρά, εἶναι πολὺ ὀραϊότερο παρὰ ἥσυχια καὶ ἀργά».

«Ναί».

«Καὶ στὴν πυγμαχία καὶ στὸ παγκράτιο, τὸ ἴδιο, ἢ ὄχι;»

«Βεβαίωςτατα».

«Καὶ στὸ δρόμο καὶ στὸ ἄλμα καὶ σ' ἄλλες τίς σωματικὰς ἀσκήσεις, ὅσα γίνονται ζωηρὰ καὶ γρήγορα εἶναι ὀραία, ἐνῶ ὅσα γίνονται ἀργὰ καὶ ἥρεμα εἶναι ἀσχημα;»

«Φανερό».

«Φανερό, λοιπόν», εἶπα ἐγώ, «ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ τολμᾶχιστον τὸ σῶμα, ὄχι τὰ ἥρεμα, ἀλλὰ τὰ γρηγορώτατα καὶ τὰ ζωηρότατα εἶναι τὰ πιὸ ὀραία. Συμφωνεῖς;»

«Βεβαίως».

«Ἦ σωφροσύνη, ὁμως, εἶναι κατὰ ὀραίο;»

«Ναί».

«Ἦ ὥστε, ὅσο γιὰ τὸ σῶμα, ὄχι ἢ ἥρεμια ἀλλὰ ἢ ταχύτητα εἶναι τὸ σωφρονέστερο, ἀφοῦ ἢ σωφροσύνη εἶναι κατὰ ὀραίο».

«Ἔτσι φαίνεται», εἶπε.

«Καὶ τώρα», εἶπα ἐγώ, «τί εἶναι ὀραϊότερο, ἢ εὐμάθεια ἢ ἢ δυσμάθεια;»

«Ἦ εὐμάθεια».

«Καὶ εὐμάθεια», εἶπα, «σημαίνει νὰ μαθαίνεις γρήγορα, ἐνῶ δυσμάθεια ἥρεμα καὶ ἀργά;»

«Ναί».

«Καὶ στὴ διδασκαλία, δὲν εἶναι ὀραϊότερο, τί διδάσκουμε γρήγορα καὶ ζωηρὰ παρὰ ἥρεμα καὶ ἀργά;»

«Ναί».

«Καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸ μνημονικό, τί εἶναι ὀραϊότερο, νὰ ἀπομνημονεύεις καὶ ἐπαναφέρεις στὴ μνήμη σου ἥρεμα καὶ ἀργά, ἢ ζωηρὰ καὶ γρήγορα;»

«Ζωηρὰ», εἶπε, «καὶ γρήγορα».

«Κ' ἢ ἀγχινοια δὲν εἶναι κάποια ζωηράδα τῆς ψυχῆς καὶ ὄχι ἥρεμια;»

—'Αληθῆ.

—Οὐκοῦν καὶ τὸ ξυμένα τα λεγόμενα, καὶ ἐν γραμματιστοῦ καὶ κθαριστοῦ καὶ ἄλλοι πανταχοῦ, οὐχ ὡς ἡσυχαίτατα ἀλλ' ὡς τάχιστα ἐστὶ καλλίστα ;

—Ναί.

—'Αλλὰ μὴν ἐν γε ταῖς ζητήσεσι τῆς ψυχῆς καὶ τῷ βουλεῦσθαι οὐχ ὁ ἡσυχώτατος, ὡς ἐγὼ οἶμαι, καὶ μόνος βουλευόμενός τε καὶ ἀνευρίσκων ἐπιάνου δοκεῖ ἀξίως εἶναι, b ἀλλ' ὁ ῥαστά τε καὶ τάχιστα τοῦτο ὁρῶν.

—'Ἐστι ταῦτα, ἔφη.

—Οὐκοῦν πάντα, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ Χαρμίδη, ἡμῖν καὶ τὰ περὶ τῆν ψυχῆν καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα, τὰ τοῦ τάχους τε καὶ τῆς ἀξυτητος καλλίως φαίνεται ἢ τὰ τῆς βραδυνότητος τε καὶ ἡσυχμότητος ;

—Κινδυνεύει, ἔφη.

—Ὅτι ἄρα ἡσυχώτης τις ἢ σωφροσύνη ἂν εἴη, οὐδ' ἡσυχίος ὁ σώφρων βίος, ἐκ γε τούτου τοῦ λόγου, ἐπειδὴ καλὸν αὐτὸν δεῖ εἶναι σώφρονα ὄντα. Λοῦν γὰρ διὰ τὰ ἔτερα, c ἢ οὐδαμῶς ἡμῖν ἢ πᾶν πον ὀλιγαχοῦ αἰ ἡσυχίῳ πράξεις ἐν τῷ βίῳ καλλίως ἐφάνησαν ἢ αὶ ταχειά τε καὶ ἰσχυρα. Εἰ δ' ὄν, ὦ φίλε, δὲ τι μάλιστα μῦθὸν ἐλάττωσι αἰ ἡσυχίῳ τῶν σφοδρῶν τε καὶ ταχειῶν πράξεων τυγχάνουσι καλλίως ὄσσαι, οὐδὲ ταύτη σωφροσύνη ἂν εἴη μᾶλλον τὶ τὸ ἡσυχῆ πράττειν ἢ τὸ σφόδρα τε καὶ ταχέως, οὔτε ἐν βασιμῶ οὔτε ἐν λέξει οὔτε ἄλλοι οὐδαμῶ, οὐδὲ ὁ ἡσυχίος βίος [κόσμιος] τοῦ μὴ d ἡσυχίῳ σωφρονέστερος ἂν εἴη, ἐπειδὴ ἐν τῷ λόγῳ τῶν καλῶν τὶ ἡμῖν ἢ σωφροσύνη ὑπετέθη, καλὰ δὲ οὐχ ἦτον τὰ ταχέα τῶν ἡσυχίῳ πέφραται.

—Ὅρθῶς μοι δοκεῖς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εἰρηκέναι.

VIII. — Πάλιν τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ Χαρμίδη, μᾶλλον προσέχων τὸν νοῦν καὶ εἰς σεαυτὸν ὀφελέψας, ἐνόησας ὁποῖόν τινά σε ποιεῖ ἢ σωφροσύνη παρούσα καὶ ποία τις οὐσα τοιοῦτον ἀπεργάζοιτο ἂν, πάντα ταῦτα συλλογισάμενος e εἶπε εἰ καὶ ἀνδρείως, τί σοι φαίνεται εἶναι ;

Καὶ δεῖ ἐπισχῶν καὶ πᾶν ἀνδρικόως πρὸς ἑαυτὸν διασκεψάμενος :

—Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, αἰσχύνεσθαι ποιεῖν ἢ σωφροσύνη καὶ αἰσχυνητῶν τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἶναι ἕπερ αἰδῶς ἢ σωφροσύνη.

«Ναί».

«Συνεπῶς, κ' ἢ κατανοήση τῶν λεγόμενων καὶ στὸ σχολεῖο, καὶ στοῦ κθαριστοῦ, καὶ παντοῦ ἀλλοῦ, ἔχι ἢ πολὺ ἀργῆ, ἀλλὰ ἢ πολὺ γρήγορη εἶναι ἢ ὠραϊότερη».

«Ναί».

«'Αλλὰ ἀκόμη καὶ στὶς πνευματικὰς ἐρευνας καὶ στὶς συσκέψεις, ἔχι ὁ ἡρεμώτατος, νομίζω, ἐκείνος ποῦ μάλιστα καταφέρνῃ νὰ σκέπτεται καὶ νὰ παύρῃ ἀπόφασθαι, εἶναι βέλως ἐπιάνου, ἀλλὰ ὅποιος εὐκολώτερα καὶ ταχύτερα τὸ κατορθώνει».

«'Ἐτσι εἶναι», εἶπε.

«'Ἐπομένως, Χαρμίδη», εἶπα ἐγὼ, «σὲ ὅλα, καὶ στὰ ψυχικὰ καὶ στὰ σωματικὰ, τὰ γρηγορώτερα καὶ τὰ ζωηρότερα φαίνονται ὠραϊότερα ἀπὸ τὰ ἥρεμα καὶ τὰ σιγανά».

«'Ἐτσι δεῖχνει», εἶπε.

«Κατὰ συνέπειαν, ἢ σωφροσύνη δὲν εἶναι ἓνα εἶδος ἡρεμίας, οὔτε ἥρεμος ὁ σώφρων βίος, σύμφωνα μὲ τὸ συλλογισμὸ μας, ἐπειδὴ, ἂν εἶναι σώφρων, πρέπει νὰ εἶναι ὠραῖος. Γιατί, ἀπὸ τὰ δύο εἶδη, ἢ καθόλου ἢ ἐλάχιστα οἱ ἥρεμοι πράξεις μᾶς φάνηκαν ὠραϊότερες στῆ ζωῇ ἀπὸ τὶς γρήγορες καὶ τὶς ὀρμητικὰς. ἂν ἀκόμη, ἀγαπητέ μου, δεχθῶμεν ὅτι οἱ ἥρεμοι πράξεις εἶναι ὠραϊότερες ἐξ ἴσου συχνὰ μὲ τὶς ζωηρὰς καὶ τὶς γρήγορες, ἢ σωφροσύνη δὲν θὰ ἦταν, γι' αὐτὸν τὸ λόγο, ἢ ἡρεμία πῦτερο ἀπὸ τῆ ζωηράδα καὶ τὴν ταχύτητα, οὔτε στὸ βάδιμα, οὔτε στὴν ὀμιλία, οὔτε σὲ ὅτιδήποτε ἄλλο, κ' ὁ ἥρεμος βίος δὲν θὰ ἦταν σωφρονέστερος ἀπὸ τὸν μὴ ἥρεμο, ἐπειδὴ ἀκριβῶς, στὴν συζήτησή μας, δεχθῆκαμε ὅτι ἢ σωφροσύνη εἶναι ἀπὸ τὰ ὠραῖα, καὶ ἐπειδὴ τὰ γρήγορα μᾶς φάνηκαν ἔχι λιγώτερο ὠραῖα ἀπὸ τὰ ἥρεμα».

«Νομίζω», εἶπε, «ὅτι σκέπτεται ὀρθῶς, Σοκράτης».

8. «Πάλι, λοιπόν, Χαρμίδη», εἶπα ἐγὼ, «ἀπρόσεξε περισσότερο καὶ κοίταξε μέσα στὴν ψυχῇ σου, κ' ὅταν κατανοήσης τί ἀποτελεσμά ἔχει σὲ σένα ἢ σωφροσύνη μὲ τὴν παρουσία της, καὶ τί πρέπει νὰ εἶναι γιὰ νὰ σὲ κινή δ,τι εἰσῆ, καὶ ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ τὰ λογαριάσεις, πὲς καθαρὰ καὶ θερμολεῖα τὶ νομίζεις τί εἶναι ἢ σωφροσύνη».

Κ' ἐκείνος, ἔπειτα ἀπὸ λίγη σιωπῇ κ' ἀληθινὰ ἀνδρικῇ συλλογῇ :

«Μοῦ φαίνεται, λοιπόν», εἶπε, «ὅτι ἢ σωφροσύνη μᾶς μαθαίνει νὰ ντρεπόμαστε, ὅτι κάνει τὸν ἄνθρωπο ντρεπαλὸ, καὶ ὅτι εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς ποῦ ὀνομάζουμε αἰδῶς».

—Εἶτα, ἦν δ' ἐγώ, οὐ καλὸν ἄρτι ὠμολόγεις τὴν σωφροσύνην εἶναι ;

—Πάνυ γ', ἔφη.

—Ὀνόμαζον καὶ ἀγαθοὶ ἄνδρες οἱ σώφρονες ;

—Ναί.

—Ἄρ' οὖν ἂν εἴη ἀγαθόν, ὃ μὴ ἀγαθὸς ἀπεργάζεται ;

—Ὁὐ δῆτα.

—Ὁὐ μόνον οὖν ἄρα καλόν, ἀλλὰ καὶ ἀγαθόν ἐστιν.

161 —Ἔμοιγε δοκεῖ.

—Τί οὖν ; ἦν δ' ἐγώ· Ὅμηρον οὐ πιστεύεις καλῶς λέγειν, λέγοντι ὅτι

αἰδῶς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχηρημένω ἀνδρὶ παρεῖναι ;

—Ἐγώγ', ἔφη.

—Ἔστιν ἄρα, ὡς ἔοικεν, αἰδῶς οὐκ ἀγαθόν καὶ ἀγαθόν.

—Φαίνεται.

—Σωφροσύνη δέ γε ἀγαθόν, εἴπερ ἀγαθὸς ποιεῖ οἷς ἂν παρῆ, κακὸς δέ μὴ.

—Ἄλλὰ μὴν οὕτω γε δοκεῖ μοι εἶναι, ὡς σὺ λέγεις.

—Ὅν ἄρα σωφροσύνη ἂν εἴη αἰδῶς, εἴτερ τὸ μὲν ἀγαθόν b τυγχάνει ὄν, αἰδῶς δὲ οὐδὲν μᾶλλον ἀγαθόν ἢ καὶ κακόν.

IX. — Ἄλλ' ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοῦτο μὲν ὀρθῶς λέγεσθαι· τὸδε δὲ σκέψαι τί σοι δοκεῖ εἶναι περὶ σωφροσύνης. Ἄρτι γὰρ ἀνεμηθήσῃν ὃ ἦδη του ἤκουσα λέγοντος, ὅτι σωφροσύνη [ἂν] εἴη τὸ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν. Σκέπει οὖν τοῦτο εἰ ὀρθῶς σοι δοκεῖ λέγειν ὃ λέγων.

Καὶ ἐγώ :

—Ἔγωγε μαρε, ἔφη, Κριτίον τοῦδε ἀήλικος αὐτὸ ἢ ἄλλον του τῶν σοφῶν.

c —Ἔοικεν, ἔφη ὁ Κριτίας, ἄλλον· οὐ γὰρ δὴ ἐμοῦ γε. —Ἄλλὰ τί διαφέρει, ἦ δ' ὅς, ὁ Χαρμίδης, ὦ Σώκρατες, ὅτου ἤκουσα ;

—Ὁδὲν, ἦν δ' ἐγώ· πάντως γὰρ οὐ τοῦτο σκεπτέον, ὅστις αὐτὸ εἶπεν, ἀλλὰ πότερον ἀληθὲς λέγεται ἢ οὐ.

14. Ὅμηρου Ὀδύσσεια, ρ, 347.

15. τὰ ἑαυτοῦ πράττειν. Τὰ οικεῖα ἔργα καθενός, ἐκεῖνα ποῦ τὸν ἀφοροῦν.

«Πρὸ ὀλίγου», εἶπα ἐγώ, «ἀδὲν παραδέχθηκα ὅτι ἡ σωφροσύνη εἶναι κάτι ὠραῖο ;»

«Βεβαίως», εἶπε.

«Δέχεσαι ὅτι οἱ σώφρονες εἶναι καὶ καλοὶ ;»

«Ναί».

«Μπορεῖ, ὅμως, νὰ εἶναι καλὸ ὃ, τι δὲν κάνει καλοὺς τοὺς ἀνθρώπους ;»

«Ὅχι».

«Ἄρα, ἡ σωφροσύνη δὲν εἶναι μόνον κάτι ὠραῖο, ἀλλὰ 161 καὶ καλόν».

«Τὸ πιστεύω».

«Μὰ τί, λοιπόν ;» εἶπα ἐγώ. «Κατὰ τὴ δική σου γνώμη, δὲν ἔχει δίκιο ὁ Ὅμηρος, ὅταν λέγῃ ὅτι :

ἡ αἰδῶς δὲν εἶναι καλὴ συντρόφισσα τοῦ φτωχοῦ ;» (14)

«Ἐχει δίκιο», εἶπε.

«Ἡ αἰδῶς εἶναι, λοιπόν, καθὼς φαίνεται, καὶ καλὸ καὶ ὄχι καλόν».

«Ἔτσι φαίνεται».

«Ἀλλὰ ἡ σωφροσύνη εἶναι καλὸ, ἂν ἀληθεύῃ ὅτι κάνει καλοὺς ἐκείνους ποῦ τὴν ἔχουν, [καὶ ὅτι δὲν τοὺς κάνει κακοὺς».

«Ἔτσι νομίζω ὅτι εἶναι, ὅπως λές».

«Συνεπῶς, ἡ σωφροσύνη δὲν μπορεῖ νὰ ταυτισθῇ μὲ τὴν αἰδῶς, ἀφοῦ ἡ σωφροσύνη εἶναι κάτι καλόν, ἐνῶ ἡ αἰδῶς εἶναι ἀδιαφόρος καλῶ ἢ κακῶ».

9. «Νομίζω, Σωκράτη», εἶπε, «ὅτι ὅσα λὲς εἶναι σωστά. Τώρα σκέψου πὼς σοῦ φαίνεται ἕνας ἄλλος ὀρισμὸς τῆς σωφροσύνης. Αὐτὴ τῆ στιγμῆ θυμήθηκα ὅτι ἄκουσα τελευταίως ἀπὸ κάποιου τοῦτο : σωφροσύνη σημαίνει νὰ κάνομε ὅσα μᾶς ἀφοροῦν (15). Σκέψου, λοιπόν, ἂν ἔχη δίκιο ἐκεῖνος ποῦ τὸ εἶπε».

Κ' ἐγώ :

«Πονηρέ», εἶπα, «ἀπὸ τὸν Κριτία, αὐτὸν ἐδῶ, τὸ ἄκουσες, ἢ ἀπὸ κάποιου ἄλλο γραμματισμένο ;»

«Ἴσως ἀπὸ ἄλλον», εἶπε ὁ Κριτίας. «Ἀπὸ ἐμέ, ἀσφαλῶς, ὅχι».

«Μὰ τί σημασία ἔχει, Σωκράτη», εἶπε ἐκεῖνος, ὁ Χαρμίδης, ἀπὸ ποῦν τὸ ἄκουσα ;»

«Καμμία», ἀπάντησα. «Πάντως, δὲν ἔχομε νὰ ἐξετάσομε αὐτό, ποῖς δηλαδὴ εἶπε τὸν ὀρισμὸ, ἀλλὰ ἂν ὁ ὀρισμὸς εἶναι ὀρθὸς ἢ ὄχι».

—Νῦν ὀρθῶς λέγεις, ἢ δ' ὄς.

—Νῆ Δία, ἦν δ' ἐγώ· ἀλλ' εἰ καὶ εὐρήσομεν αὐτὸ ὅπερ γε ἔχει, θανατόσοιμ' ἂν ἀνιψίματι γὰρ τινι εἴκομεν.

—Ὅτι δὴ τί γε ; ἔφη.

—Ὅτι οὐδ' ἴσθαι, ἦν δ' ἐγώ, ἢ τὰ ῥήματα ἐφθόγγατο, d ταῦτα καὶ ἐνόει ὁ λέγων σωφροσύνην εἶναι τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν. Ἡ σὺ οὐδὲν ἠγεῖ πράττειν τὸν γραμματιστήν, ὅταν γράφῃ ἢ ἀναγινώσκῃ ;

—Ἐγώ γε, ἠγοῦμαι μὲν οὖν, ἔφη.

—Δοκεῖ οὖν σοὶ τὸ αὐτοῦ ὄνομα μόνον γράφειν ὁ γραμματιστῆς καὶ ἀναγινώσκειν, ἢ ὁμᾶς τοὺς παῖδας διδάσκειν, ἢ οὐδὲν ἦσαν τὰ τῶν ἔχθρῶν ἐγράφετε ἢ τὰ ἑμέτερα καὶ τὰ τῶν φίλων ὀνόματα ;

—Ὀδδὲν ἦσαν.

—Ἡ οὖν ἐπολυπραγμονεῖτε καὶ οὐκ ἐσωφρονεῖτε τοῦτο δρώμεντες ;

—Ὀδδαμῶς.

e —Καὶ μὴν οὐ τὰ ἑμέτερα γε αὐτῶν ἐπράττετε, εἴπερ τὸ γράφειν πράττειν τί ἐστι καὶ τὸ ἀναγινώσκειν.

—Ἄλλὰ μὴν ἔστιν.

—Καὶ γὰρ τὸ ἴσθαι, ὦ ἑταῖρε, καὶ τὸ οἰκοδομεῖν καὶ τὸ ὑφαίνειν καὶ τὸ ἦναι οὖν τέχνη ὅτιον τῶν τέχνης ἔργων ἀπεργάζεσθαι πράττειν ἴσθαι τί ἐστιν.

—Πάνυ γε.

—Τί οὖν ; ἦν δ' ἐγώ, δοκεῖ ἂν σοὶ πόλις εὐ οἰκείσθαι ὑπὸ τοῦτου τοῦ νόμου τοῦ κελευόντος τὸ ἑαυτοῦ ἰμάτιον ἕκαστον ὑφαίνειν καὶ πλύνειν, καὶ ὑποδήματα σκυτοτομεῖν, καὶ

162 λήκυθον καὶ σπλεγυίδα καὶ τᾶλλα πάντα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, τῶν μὲν ἄλλοτριῶν μὴ ἀπτεσθαι, τὰ δὲ ἑαυτοῦ ἕκαστον ἐργάζεσθαι τε καὶ πράττειν ;

—Ὀὐκ ἔμοιγε δοκεῖ, ἢ δ' ὄς.

—Ἄλλὰ μέντοι, ἔφην ἐγώ, σωφρόνως γε οἰκοῦσα εὖ ἂν οἰκοῖτο.

—Πῶς δ' οὐκ ; ἔφη.

—Ὀὐκ ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, τὸ τὰ τοιαῦτά τε καὶ οὕτω τὰ αὐτοῦ πράττειν σωφροσύνη ἂν εἴη.

«Τώρα μιᾶς καλᾶν», εἶπε ὁ Χαρμίδης.

«Αὐτὰ εἶναι σωστά, μὰ τὸν Δία», εἶπα ἐγώ. «Θὰ μοῦ φανῆ, ὅμως, πολλὸ παράξενο ἂν βροῦμε καὶ τί θέλει νὰ πῆ ὁ ὀρισμός· γιατί μοιάζει μᾶλλον μὲ ἀίνιγμα».

«Μπᾶ, καὶ γιατί ;» εἶπε.

«Γιατί», εἶπα ἐγώ, «ἐκεῖνος ποὺ ἔδωσε τὸν ὀρισμὸ ὅτι σωφροσύνη σημαίνει νὰ κάνουμε ὅσα μᾶς ἀφοροῦν, δὲν σκεφτόταν τὸ ἴδιο πράγμα μὲ ὁ, τι λένε τὰ λόγια του. Ἡ νομίζεις ὅτι δὲν κάνει τίποτε ὁ δάσκαλος στὸ σκολεῖο ὅταν γράφῃ ἢ διαβάζῃ ;»

«Ἀντιθέτως, πιστεύω ὅτι κάτι κάνει».

«Νομίζεις, λοιπόν, ὅτι μόνο τὸ δικό του ὄνομα γράφει καὶ διαβάζει ὁ δάσκαλος, ἢ ὅτι διδάσκει ἐσᾶς τὰ παιδιὰ νὰ γράφετε καὶ νὰ διαβάζετε ; καὶ δὲν ἐγράφετε καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐχθρῶν σας τὸ ἴδιο ὅπως καὶ τὰ δικὰ σας καὶ τῶν φίλων σας ;»

«Τὸ ἴδιο».

«Ἔτσι κάνοντας, ὅμως, ἐπολυπραγμονοῦσατε καὶ δὲν εἴσατε σωφρονες ;»

«Καθόλου».

«Καὶ ὅμως, δὲν ἐκάνατε ὅσα σᾶς ἀφοροῦν, ἂν, βεβαίως, e καὶ γράφης καὶ νὰ διαβάζης σημαίνουν νὰ κάνης κάτι».

«Μὰ αὐτὸ σημαίνουν».

«Ἄλλὰ καὶ νὰ γιατρεύης, φίλε, καὶ νὰ χιτίζης, καὶ νὰ ὑφαίνης, καὶ νὰ κατασκευάζης ὅποιοδήποτε ἔργο ὅποιασδήποτε τέχνης, σημαίνει ἀσφαλῶς νὰ κάνης κάτι».

«Ἀσφαλῶς».

«Μὰ τί, λοιπόν ;» εἶπα ἐγώ. «Φαντάζεσαι ὅτι μιὰ χώρα μπορεῖ νὰ κυβερνηθῆ καλὰ ἀπ' αὐτὸν τὸ νόμο ποὺ ὀρίζει νὰ ὑφαίνῃ καθέννας, ὁ ἴδιος, τὸ ἰμάτιό του, καὶ νὰ τὸ πλύνῃ ὁ ἴδιος, καὶ παπούτσι νὰ κατασκευάζῃ, καὶ λήκυθο καὶ σπλεγυίδα (16), καὶ εἶτα τὰ ἄλλα ὁμοίως, καὶ νὰ μὴ καταπιάνεται

162 μὲ κατασκευές γιὰ ἄλλους, ἀλλὰ καθέννας νὰ κατασκευάζῃ μόνο τὰ δικὰ του καὶ νὰ κάνῃ μόνο ὅσα τὸν ἀφοροῦν ;»

«Ὅχι, δὲν τὸ φαντάζομαι», εἶπε ἐκεῖνος.

«Ἄλλὰ», εἶπα ἐγώ, «ἂν μιὰ χώρα κυβερνιόταν μὲ σωφροσύνη, θὰ κυβερνιόταν καλὰ».

«Πῶς ὄχι ;» εἶπε.

«Συνεπῶς», εἶπα ἐγώ, «ὄχι νὰ κάνῃ κανεὶς αὐτὰ, καὶ ἔτσι νὰ κάνῃ ὅσα τὸν ἀφοροῦν, εἶναι ἡ σωφροσύνη».

16. λήκυθος καὶ σπλεγυίς. Ἀπαρίτητα πὲ ὄσους ἐγμεινέονταν· ἡ λήκυθος γιὰ νὰ μεταφέρουν τὸ λάδι μὲ τὸ ὅποιο ἀλείφονταν στὴν πάλη, ἡ σπλεγυίς γιὰ νὰ τὸ ἀποξέουν ἀπὸ τὸ σῶμα τους ὅταν τελειώνουν τὸ ἀγώνισμα.

—Ὁ φαίνεται.

—Ἠνίττετο ἄρα, ὡς εἴκοεν, ὅπερ ἄρτι ἐγὼ ἔλεγον, ὃ λέγων τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν σωφροσύνην εἶναι· οὐ γὰρ που β ὄτω γε ἦν εἰδήθης· ἢ τινος ἡλίθιου ἤκουσας τοῦτ'ι λέγοντος, ὃ Χαρμίδη;

—Ἡμιστά γε, ἔφη, ἐπεὶ τοι καὶ πάντ' ἐδόκει σοφὸς εἶναι.

—Παντὸς τοῖνον μᾶλλον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, αἰνίγμα αὐτὸ προσβάλεν, ὡς ὃν χαλεπὸν τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν γνῶναι δ τί ποτε ἔστιν.

—Ἴσως, ἔφη.

—Τί ὃν ἂν εἴη ποτὲ τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν; Ἔχεις εἰπεῖν;

—Ὀκί οἶδα μὰ Δί' ἔγωγε, ἢ δ' ὅς' ἄλλ' ἴσως οὐδὲν κωλοῖει μηδὲ τὸν λέγοντα μηδὲν εἰδέναι δ τί ἐνόει.

Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ὑπερέβλεπε τε καὶ εἰς τὸν Κριτίαν ἀπέβλεπεν.

c X. Καὶ ὁ Κριτίας δήλος μὲν ἦν καὶ πάλα ἀγωνιῶν καὶ φιλοτίμος πρὸς τε τὸν Χαρμίδην καὶ πρὸς τοὺς παρόντας ἔχων, μόγις δ' ἑαυτὸν ἐν τῷ πρόσθεν κατέχων τότε οὐχ οἷός τε ἐγένετο· δοκεῖ γάρ μοι παντὸς μᾶλλον ἀληθὲς εἶναι, δ ἐγὼ ὑπέλαβον, τοῦ Κριτίου ἀπεκρίσσει τὸν Χαρμίδην ταῦτην τὴν ἀπόκρισιν περὶ τῆς σωφροσύνης. Ὁ μὲν οὖν Χαρμίδης βουλόμενος μὴ αὐτὸς ὑπέκειν λόγον ἄλλ' ἐκείνου τῆς ἀποκρίσεως, ὑπεκρίνει ἀπὸν ἐκείνου, καὶ ἐνεδείκνυτο ὡς ἐξελη- d λεγμένους εἶη ὃ δ' οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ μοι ἔδοξεν δορυθῆναι αὐτῷ ὡσπερ ποιητῆς ὑποκριτῆς κακῶς διατιθέντι τὰ ἑαυτοῦ ποιήματα ὡστ' ἐμβλέψας αὐτῷ εἶπεν:

—Ὅπως οἶε, ὃ Χαρμίδη, εἰ σὸ μὴ οἶσθα δ τί ποτ' ἐνόει ὅς ἔφη σωφροσύνην εἶναι τὸ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν, οὐδὲ δὴ ἐκείνου εἰδέναι;

—Ἄλλ', ὃ βέλτιότες, ἔφη ἐγὼ, Κριτία, τοῦτον μὲν οὐδὲν e θαυμαστὸν ἀγνοεῖν τηλικούτων ὄντα· σὲ δὲ που εἰκὸς εἰδέναι καὶ ἡλικίας ἔνεκα καὶ ἐπιμελείας. Εἰ οὖν συγγχωρεῖς τοῦτ' εἶναι σωφροσύνην ὅπερ οὐτοσί λέγει, καὶ παραδέχει τὸν λόγον, ἔγωγε πολὺ ἂν ἦδιον μετὰ σοῦ σκοποῖμην, εἴτ' ἀληθὲς εἶτε μὴ τὸ λεχθέν.

«Φαίνεται ὅτι ὄχι».

«Αἰνίγμα, λοιπόν, καθὼς φαίνεται, ὅπως τὸ ἐχαρακτήρισα προηγουμένως, εἶπε ὅποιος ἰσχυροῖσθαι ὅτι σωφροσύνη σημαίνει μὴ κύνουμε ὅσα μᾶς ἀφοροῦν· γιὰτί, ἂν τὸ ἔλεγε στὰ σοβαρά, θὰ ἦταν ἀνόητος· ἢ μήπως τὸ ἀκούσας ἀπὸ κανένα ἡλίθιου, Χαρμίδη;»

«Κάθε ἄλλου», εἶπε, «ἀπεναντίας φαίνονται πολλὸ μορφωμένος».

«Δὲν ὑπάρχει, λοιπόν, ἀμφιβολία, κατὰ τὴ γνώμη μου, ὅτι εἶπε ἕνα αἰνίγμα, γιὰτί εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ βρῆ κανεὶς τί σημαίνει τοῦ : νὰ κύνουμε ὅσα μᾶς ἀφοροῦν».

«Ἴσως», εἶπε.

«Μὰ τί μπορεί νὰ σημαίνει : νὰ κύνουμε ὅσα μᾶς ἀφοροῦν; Εἴσαι σὲ θέση νὰ τὸ ἐξηγήσης;»

«Δὲν ἔχω ἰδέα, μὰ τὸν Δία», εἶπε· «ἀλλὰ εἶναι πιθανόν κ' ἐκεῖνος ποῦ τὸ εἶπε νὰ μὴ ἔξαιρε τί σημαίνει».

Καὶ λέγοντας αὐτὰ χαμογελοῦσε κ' ἔριχνε ματιὰς στὸν Κριτία.

10. Καὶ ὁ Κριτίας, κ' ἀπὸ πρωτύτερα φαίνονταν νευριασμένος καὶ παίρνοντας ὕψος μπροστὰ στὸ Χαρμίδη καὶ τοὺς ἄλλους, κ' ἐνὼ ὡς ἐκείνη τῇ στιγμῇ μόλις συγκερατί- o ταν, τότε δὲν βάστηξε πιά· νομίζω, πάντως, πιὸ ἀληθινή ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐδοχῆ, αὐτὸ ποῦ ἐγὼ ὑπέθεσα, ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Κριτία εἶχε ἀκούσει ὁ Χαρμίδης αὐτὸν τὸν ὄρισμὸ τῆς σωφροσύνης. Ὁ Χαρμίδης, λοιπόν, θέλοντας νὰ μὴ δῶσ- d τῆς αὐτὸς τὴν ἐξήγησιν τοῦ ὄρισμοῦ ἀλλὰ ὁ Κριτίας, τὸν παραινέσει καὶ ὑποκρίνονταν τὸν ἥττημένο στὴ συζήτησιν στὸ τέλος, ὁ Κριτίας δὲν τὸ ἀνέσθηκε, μοῦ φαίνεται μάλισ- τὰ πῶς θύμωσε μὲ τὸ Χαρμίδη, καθὼς θυμῶνους οἱ ποιητῆς μὲ τοὺς ἠθοποιούς ποῦ ἐρμηνεύουν ἀσχημα τὰ ἔργα τους· τὸν κοίταζε, λοιπόν, στὰ μάτια, καὶ εἶπε:

«Ὡστε νομίζεις, Χαρμίδη, ἐπειδὴ ἐστὶ δὲν καταλαβαί- νεις τί ἐνοοῦσε ἐκεῖνος ποῦ εἶπε : σωφροσύνη εἶναι νὰ κύνουμε ὅσα μᾶς ἀφοροῦν, ὅτι οὕτε ἀφοροῦν εἰς οὐτε εἰδέναι;»

«Ἀλλὰ, φίλτατε Κριτία», εἶπα ἐγὼ, «δὲν εἶναι καθόλου παράξενο ὅτι αὐτὸς, στὴν ἡλικία ποῦ εἶναι, δὲν ἔξαιρε σὺ εἶναι φυσικὸ νὰ ἔξαιρε, καὶ λόγῳ ἡλικίας καὶ λόγῳ μορφώ- e σεως. Ἄν, λοιπόν, παραδέξασαι ὅτι σωφροσύνη εἶναι αὐτὸ ποῦ λέγει ὁ Χαρμίδης, κ' ἂν θέλεις νὰ πάρης τὴ θέση του στὴ συζήτησιν, ἐγὼ πολὺ πιὸ εὐχάριστα θὰ ἔκανα τὴν ἔρευνα μα- ζὶ σου, ἂν εἶναι σωτὸς ἢ ὄχι ὁ ὄρισμός».

—'Αλλὰ πάνυ ξυγχωρῶ, ἔφη, καὶ παραδέχομαι.

—Καλῶς γε σὸ τοῖνον, ἦν δ' ἐγώ, ποιῶν. Καὶ μοι λέγε, ἦ καὶ ἂ νῦν δι' ἡρώτων ἐγὼ ξυγχωρεῖς, τοὺς δημιουργοὺς πάντας ποιεῖν τι ;

—Ἐγώ γε.

—'Ἡ οὖν δοκοῦσί σοι τὰ ἑαυτῶν μόνον ποιεῖν ἢ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ;

163 —Καὶ τὰ τῶν ἄλλων.

—Σωφρονοῦσιν οὖν οὐ τὰ ἑαυτῶν μόνον ποιοῦντες ;

—Τί γὰρ κωλύει ; ἔφη.

—Ὅδδὲν ἐμέ γε, ἦν δ' ἐγώ, ἀλλ' ὄρα μὴ ἐκείνων κωλύει, ὅς ὑποθέμενος σωφροσύνην εἶναι τὸ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν ἔπειτα οὐδὲν φησι κωλύειν καὶ τοὺς τὰ τῶν ἄλλων πράττοντας σωφρονεῖν.

—Ἐγὼ γάρ που, ἦ δ' ὅς, τοῦθ' ὀμολόγηκα, ὡς οἱ τὰ τῶν ἄλλων πράττοντες σωφρονοῦσιν, ἢ τοὺς ποιοῦντας ὀμολόγησα ;

b —Ἐπεὶ μοι, ἦν δ' ἐγώ, οὐ ταῦτόν καλεῖς τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πράττειν ;

—Ὅθ' μέντοι, ἔφη, οὐδὲ γε τὸ ἐργάζεσθαι καὶ τὸ ποιεῖν.

—Ἐμαθον γὰρ παρ' Ἡσίοδου, ὅς ἔφη, ἔργον δ' οὐδὲν εἶναι ὄνειδος. Οἶε οὖν αὐτόν, εἰ τὰ τοιαῦτα ἔργα ἐκάλεί καὶ ἐργάζεσθαι καὶ πράττειν, οἷα νῦν διή σὺ ἔλεγες, οὐδενὶ ἂν ὄνειδος φάναι εἶναι σκοπιτομοῦντι ἢ ταριχοπωλοῦντι ἢ ἐπ' οἰκῆματος καθημένῳ ; Ὄκν οἰεσθαί γε χεῖρ', ὃ Σώκρατες, ἀλλὰ καὶ ἐκείνος, οἷμαι, ποιήσαν πράξεις καὶ ἐργασίας

c ἄλλο ἐνόμιζε, καὶ ποιήμα μὲν γίγνεσθαι ὄνειδος ἐνόησε, ὅταν μὴ μετὰ τοῦ καλοῦ γίγνηται, ἔργον δὲ οὐδέποτε οὐδὲν ὄνειδος· τὰ γὰρ καλῶς τε καὶ ὠφελίμως ποιούμενα ἔργα ἐκάλεί, καὶ ἐργασίας τε καὶ πράξεις τὰς τοιαῦτας ποιήσεις. Φάναι δὲ γε χεῖρ' καὶ οἰκεία μόνα τὰ τοιαῦτα ἠγείσθαι αὐτόν, τὰ δὲ βλαβερά πάντα ἀλλότρια ὥστε καὶ Ἡσίοδον χεῖρ' οἰεσθαι καὶ ἄλλον, ὅστις φρόνιμος, τὸν τὰ αὐτοῦ πράττοντα τοῦτον σῶφρονα καλεῖν.

17. πράττοντες... ποιοῦντας. Ἡ ἀντίκρουση τοῦ Κριτία στρέφεται στὴ διάκριση ἀνάμεσα στὰ ἀπράττοντα, «ἐργάζεσθαι, ποιεῖν». Τὰ δύο πρῶτα ἀναφέρονται σὺ κωλύει καὶ ὠφελίμως πραττόμενα, καὶ γι' αὐτὸ δὲν φέρουν ὄνειδος· τὸ «ποιεῖν» ἀναφέρεται στὶς ἀπλῆς κατασκευές, χωρὶς ἐπιδίωξη ὁμορφίᾳς καὶ προγραμματισμοῦ τῆς ὠφελείας, γι' αὐτὸ μπορεῖ καὶ νὰ φέρῃ ὄνειδος.

18. Ἡσίοδου Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 308 κ. ἑπ.

«Ναῖν, εἶπε, ἀπαραδέχομαι τὸν ὀρισμὸ καὶ παίρνω τὴ θέση τοῦ Χαρμίδαη».

«Κάνεις πολὺ καλά», εἶπα ἐγώ. «Καὶ τώρα, πές μου, παραδέχεσαι ἐπίσης κ' αὐτὸ πού ρωτοῦσα προηγουμένως, ἔτι δηλαδὴ ἔλοι οἱ τεχνίτες κάτι κατασκευάζουν ;»

«Βεβαίως».

«Καὶ τί νομίζεις, κατασκευάζουν μόνο ὅσα τοὺς ἀφοροῦν ἢ καὶ ὅσα ἀφοροῦν ἄλλους ;»

«Καὶ ὅσα ἀφοροῦν ἄλλους».

«Καὶ εἶναι σῶφρονες πού δὲν κατασκευάζουν μόνο ὅσα τοὺς ἀφοροῦν ;»

«Βλέπεις κανένα ἐμποδῖο ;» εἶπε.

«Γιὰ μέ, ὄχι», εἶπα· ἀκοίταξέ, ὅμοις, μήπως ὑπάρχει γιὰ ἐκεῖνον πού, ἀφοῦ ὥρισε ἔτι σωφροσύνη εἶναι νὰ κάνου με ὅσα μᾶς ἀφοροῦν, λέγει ἔπειτα ἔτι τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ θεωροῦνται σῶφρονες κ' ἐκείνοι πού κάνουν ὅσα ἀφοροῦν τοὺς ἄλλους».

«Ἐγώ, ὅμοις», εἶπε ὁ Κριτίας, «τί εἶπα ; ἔτι εἶναι σῶφρονες ἐκεῖνοι πού κάνουν ὅσα ἀφοροῦν τοὺς ἄλλους, ἢ ἐκεῖνοι πού κατασκευάζουν γιὰ τοὺς ἄλλους ;» (17)

«Γιὰ ἐξήγησέ μου», εἶπα ἐγώ, «ἀδὲν θεωρεῖς ἔτι εἶναι τὸ ἴδιο ἢ κατασκευῆ κ' ἡ πράξη ;»

«Ὁχι, βεβαίως», εἶπε· «ὅπως οὔτε ἡ ἐργασία κ' ἡ κατασκευῆ. Αὐτὸ τὸ ἔμαθα ἀπὸ τὸν Ἡσίοδο, ὁ ὁποῖος εἶπε ἔτι «ἡ ἐργασία δὲν εἶναι καθόλου ντροπῆ» (18). Νομίζεις, λοιπὸν, ἔτι ἂν ὁ Ἡσίοδος ἔδινε τὰ ὄνόματα «ἐργασία» καὶ «πράξη» σὲ ἔργα τέτοια σὰν ἐκεῖνα πού πρό ὀλίγου ἀνέφερες, θὰ ἔλεγε ἔτι δὲν εἶναι ντροπῆ γιὰ κανένα νὰ κατασκευάζῃ παπούτσια ἢ νὰ πουλάῃ παστὰ ἢ νὰ πορνεύεται ; Δὲν πρέπει νὰ τὸ νομίζεις, Σωκράτη, ἀλλὰ κ' ἐκείνος, πιστεύω, θεωροῦσε ἀφ' ἐνὸς ἄλλο τὴν «κατασκευῆ» κ' ἄλλο τὴν «πράξη» καὶ τὴν «ἐργασία», καὶ ἀφ' ἑτέρου ἔτι ἡ κατασκευῆ μπορεῖ νὰ ντροπιάζῃ καμμιά φορὰ, ἔτσι γίνεται χωρὶς ὁμορφιά, ἐνῶ ἡ ἐργασία ποτέ· γιὰτὶ ἔργα ὀνόμαζε ὅσα κατασκευάζονται μὲ ὁμορφιά κ' εἶναι ὠφέλιμα, καὶ ἐργασίες καὶ πράξεις τίς τέτοιες κατασκευές. Καὶ πρέπει νὰ εἴμαστε βέβαιοι ἔτι μόνο αὐτὰ θεωροῦσε ἔτι «μᾶς ἀφοροῦν», καὶ ἔξανα ἔλα τὰ ἀντιθετὰ ὥστε, κ' ὁ Ἡσίοδος, πρέπει νὰ δευθούμε, καὶ κάθε ἄλλος ἀνθρώπος μὲ νοῦ, λένε σῶφρονα ἐκεῖνον πού κάνει ὅσα τὸν ἀφοροῦν».

d XI. — Ὡ Κριτία, ἦν δ' ἐγώ, καὶ εὐθὺς ἀρχομένου σου σχεδὸν ἐμάνθανον τὸν λόγον, ὅτι τὰ οικεῖα τὴ καὶ τὰ αὐτοῦ ἀγαθὰ καλοῖς, καὶ τὰς τῶν ἀγαθῶν ποιήσεις πράξεις· καὶ γὰρ Προδίκου μοῖρα τινὰ ἀεικόμα περὶ ὀνομάτων διαιροῦντος. Ἄλλ' ἐγὼ σοι τίθεσθαι μὲν τῶν ὀνομάτων δίδομι δὴν ἂν εἴη ἕκαστον δῆλον δὲ μόνον ἐφ' ὅτι ἂν φέρῃς τούτομα δὲ τὴ ἂν λέγῃς. Νῦν οὖν πάλιν ἐξ ἀρχῆς σαφέστερον e ὄρισαι ἄρα τῆ τῶν ἀγαθῶν πράξιν ἢ ποιήσιν ἢ ὅπως οὐ βούλει ὀνομάζειν, ταύτην λέγεις σὺ σωφροσύνη εἶναι;

— Ἐγωγε, ἔφη.

— Οὐκ ἄρα σωφρονεῖς ὁ τὰ κακὰ πράττων, ἀλλ' ὁ τὰ ἀγαθὰ;

— Σοὶ δὲ, ἦ δ' ὅς, ὦ βέλτεστε, οὐχ οὕτω δοκεῖ;

— Ἐα, ἦν δ' ἐγώ· μὴ γὰρ ποὺ τὸ ἐμοὶ δοκοῦν σκοποῦμεν, ἀλλ' ὁ σὺ λέγεις νῦν.

— Ἄλλὰ μέντοι ἐγωγε, ἔφη, τὸν μὴ ἀγαθὰ ἀλλὰ κακὰ ποιοῦντα οὐ φημι σωφρονεῖν. τὸν δὲ ἀγαθὰ ἀλλὰ μὴ κακὰ σωφρονεῖν τὴν γὰρ τῶν ἀγαθῶν πράξιν σωφροσύνη εἶναι σαφῶς σοι διορίζομαι.

164 — Καὶ οὐδὲν γέ σε ἴσως καλοῦει ἀληθῆ λέγειν· τότε γε μέντοι, ἦν δ' ἐγώ, θανμάζεις, εἰ σωφρονοῦντας ἀνθρώπους ἦγει σὺ ἀγνοεῖν ὅτι σωφρονοῦσιν.

— Ἄλλ' οὐχ ἠγούμαι, ἔφη.

— Οὐκ ὀλίγον πρότερον, ἔφη, ἐγώ, ἐλέγετο ὑπὸ σοῦ, ὅτι τοὺς δημογενοὺς οὐδὲν καλοῦει καὶ αὐτὰ τῶν ἄλλων ποιοῦντας σωφρονεῖν;

— Ἐλέγετο γάρ, ἔφη· ἀλλὰ τί τοῦτο;

— Οὐδὲν ἀλλὰ λέγε εἰ δοκεῖ τίς σοι ἰατρός, ὕγια τινὰ b ποῦν, ὠφέλιμα καὶ αὐτῷ ποιεῖν καὶ ἐκείνῳ θν ἰῶτο;

— Ἐμοιγε.

— Οὐκοῦν τὰ δέοντα πράττει δὲ γε ταῦτα πράττων;

— Ναί.

— Ὁ δὲ δέοντα πράττων οὐ σωφρονεῖ;

— Σωφρονεῖ μὲν οὖν.

— Ἡ οὖν καὶ γιγνώσκεις ἀνάγκη τῷ ἰατρῷ, ὅταν τε ὠφελίμως ἰάται καὶ ὅταν μὴ; Καὶ ἐκάστῳ τῶν δημογε-

11. «Ἄ ἰ Κριτία», ἀπάντησα, «αἰ' ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού d ἀρχισες κατάλαβα σχεδὸν τῆ σκέψῃ σου, ὅτι ὀνομάζεις καλὰ ὅσα μᾶς ἀνήκουν καὶ ὅσα μᾶς ἀφοροῦν, καὶ πράξεις τίς κατασκευεῖς τῶν καλῶν πραγμάτων· γιὰτὶ ἔχω χιλίους φορὰς ἀκούσει τὸν Πρόδικον (19) νὰ συζητῇ γιὰ τῆ σημασία τῶν λέξεων. "Ὅσο γιὰ μέ. σ' ἀρίων ἐλευθερο νὰ δίνης στίς λέξεις ὅποια σημασία θέλεις· δεῖγνε μου μόνον σὲ τί ἀντιστοιχοῦν οἱ λέξεις πού μεταχειρίζεσαι. Ἀρχίζοντας, λοιπόν, πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή, δώσε σαφέστερο ὄρισμό· τῶν καλῶν πρα- e γμάτων τὴν πράξιν, ἢ τὴν κατασκευή, ἢ ὅπως θέλεις νὰ τὴν ὀνομάζης, αὐτὴν ἴσθ' ὅτι εἶναι ἡ σωφροσύνη;"

«Ναί», εἶπε.

«Δὲν εἶναι, ἄρα, σώφρων, ὅποιος κατασκευάζει τὰ κακά, ἀλλὰ ὅποιος τὰ κακά ;»

«Ἐσένα, λοιπόν, φίλιπτα», εἶπε ἐκεῖνος, «ἄλλη εἶναι ἡ γνώμη σου ;»

«Ἄφισε ἐμένα», εἶπα ἐγώ· «ἀς μὴ ἐξετάσουμε ἀκόμη τῆ δικῆ μου γνώμη, ἀλλ' αὐτὸ πού σὺ λέγεις τώρα».

«Ἐγώ, λοιπόν», εἶπε, «ἐκείνον πού κατασκευάζει ὄχι καλὰ ἀλλὰ κακὰ δὲν τὸν θεωρῶ σώφρονα, κ' ἐκεῖνον πού κατασκευάζει καλὰ κ' ὄχι κακὰ σώφρονα· γιὰτὶ, καθαρὰ σοῦ λέγω, σωφροσύνη εἶναι ἡ κατασκευὴ καλῶν πραγμάτων».

164 «Καὶ τίποτε, ἴσως, δὲν ἐμποδίζει νὰ λὲς τὸ σωστό ἀπο-ρῶ, ὅμως», πρόσθεσα, «πὼς πιστεύεις ὅτι ἀνθρώποι σωφρονεζ· ἀγνοοῦν ὅτι εἶναι σώφρονες».

«Μὰ δὲν τὸ πιστεύω», εἶπε.

«Λίγο πρωτύτερα», εἶπα ἐγώ, «δὲν εἶπες ὅτι τίποτε δὲν ἐμποδίζει τοὺς τεχνίτες, ἀκόμη κ' ὅταν κάνουν δουλειὰς ἄλλων, νὰ εἶναι σώφρονες ;»

«Τὸ εἶπα, πράγματι, ἀλλὰ τί μ' αὐτό ;»

«Τίποτε. Μόνον πὲς μου, νομίζεις ὅτι ὁ γιατρός, ὅταν κἀνὴ κάποιον καλὰ, κάνει, καὶ στὸν ἐαυτὸ του καὶ σ' ἐκεῖνον πού ἐγιάτρευσε, κάτι ὠφέλιμο ;»

«Ναί».

«Κά εἰ, δὲ, πρέπει ὅποιος κάνει ἔτσι ;»

«Ναί».

«Κι' ὅποιος κά εἰ, δὲ, πρέπει δὲν εἶναι σώφρων ;»

«Ἐἴναι, βεβαίως».

«Πρέπει, ὅμως, καὶ κατ' ἀνάγκη, νὰ ζεῖρη ὁ γιατρός καὶ ἂν ἡ θεραπεία του θὰ εἶναι τελικῶς ὠφέλιμη ἢ ὄχι : καὶ

19: Πρόδικος, Σοφιστής. Γεννήθηκε περὶ τὸ 460 π.Χ. Σύγχρονος τοῦ Ἰππίου, θεωρεῖται ἀπὸ πολλοὺς πρόδρομος τοῦ Σωκράτη. Διάσημος γιὰ τὴ σχολαστικότητά του στὴ διάκριση τῶν συνωνύμων λέξεων.

γῶν, ὅτιν τε μέλλῃ ὀνήσασθαι ἀπὸ τοῦ ἔργου οὐ ἂν πράττει,
καὶ ὅταν μὴ ;

—“Ἴσως οὐ.”

c —“Ἐπίστε ἄρα, ἣν δ' ἐγώ, ὀφελίμως πράξας ἢ βλαβερώς
ὁ λατρός οὐ γιγνώσκει ἑαυτὸν ὡς ἔπραξε· καίτοι ὀφελίμως
πράξας, ὡς ὁ σοφὸς λόγος, σωφρονῶνς ἔπραξεν· ἢ οὐχ οὕτως
ἔλεγες ;

—“Ἐγώ γε.”

—Ὁδοῦν, ὡς δοικεν, ἐπίστε ὀφελίμως πράξας πράττει
μὲν σωφρονῶνς καὶ σωφρονεῖ, ἀγνοεῖ δ' ἑαυτὸν ὅτι σωφρονεῖ ;

XII. —“Ἄλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, ὡς Σώκρατες, οὐκ ἂν ποτε
γένοιτο, ἀλλ' εἰ τι σὺ οἶε ἐκ τῶν ἐμπροσθεν ὑπ' ἐμοῦ ὁμο-
λογημένων εἰς τοῦτο ἀναγκαῖον εἶναι συμβαίνει, ἐκείνων

d ἂν τι ἐγώ γε μᾶλλον ἀναθείμην, καὶ οὐκ ἂν αἰσχυροθῆην ὅτι
μὴ οὐχὶ ὀρθῶς φάναι εἰρηκέναι, μᾶλλον ἢ ποτε συγχωρήσαιμ'·
ἂν ἀγνοοῦντα αὐτὸν ἑαυτὸν ἀνθρώπων σωφρονεῖν. Σχεδὸν
γὰρ τι ἐγώ γε αὐτὸ τοῖτό φημι εἶναι σωφροσύνην, τὸ γινώ-
σκειν ἑαυτὸν, καὶ ξυμφέρομαι τῶν ἐν Δελφοῖς ἀναθεῖν τὸ
τοιοῦτον γράμμα. Καὶ γὰρ τοῦτο οὐτω μοι δοκεῖ τὸ γράμμα
ἀνακείσθαι, ὡς δὴ πρόσρησις οὐσα τοῦ θεοῦ τῶν εἰσιόντων

e ἀντὶ τοῦ χαίρει, ὡς τοῖτον μὲν οὐκ ὀρθῶς ὄντος τοῦ προσή-
ματος, τοῦ χαίρειν, οὐδὲ δεῖν τοῦτο παρακελεύεσθαι ἀλλή-
λοις ἄλλα σωφρονεῖν. Ὅθω μὲν δὴ ὁ θεὸς προσαγορεύσει
τοὺς εἰσιόντας εἰς τὸ ἱερὸν διαφέρειν τι ἢ οἱ ἄνθρωποι, ὡς
διανοοῦμενος ἀπέβηκεν ὁ ἀναθεῖς, ὡς μοι δοκεῖ· καὶ λέγει
πρὸς τὸν ἀεὶ εἰσιόντα οὐκ ἄλλο τι-ἢ σωφρονεῖν, φησὶν. Αἰνι-
γματώδεστερον δὲ δὴ, ὡς μάντις, λέγει· τὸ γὰρ γινῶθι σαυτὸν
καὶ τὸ σωφρονεῖν ἔστι μὲν ταῦτον, ὡς τὰ γράμματα φησι

165 καὶ ἐγώ, τάχα δ' ἂν τις οἰηθείη σαυτὸν εἶναι, δὴ μοι δοκοῦσι
παθεῖν καὶ οἱ τὰ ἕσπερον γράμματα ἀναθεῖντες, τὸ τε μὴδὲν
ἔγαν καὶ τὸ ἐγγυῆ πάρα δ' ἄτη. Καὶ γὰρ οὕτω ἐμβουλίην
φήθησαν εἶναι τὸ γινῶθι σαυτὸν, ἀλλ' οὐ τὸ γινῶθι σαυτὸν ἔνεκεν
ὀπὸ τοῦ θεοῦ πρόσρησιν· εἰδ' ἴνα δὴ καὶ αὐτοὶ σφείς μὴδὲν
ἦττον συμβουλὰς χρησίμως ἀναθεῖν, ταῦτα γράψαντες
ἀνέβησαν. Οὐδὲ δὴ οὐδὲν ἔνεκα λέγω, ὡς Σώκρατες, ταῦτα πάντα,

b τὸδ' ἐστὶ· τὰ μὲν ἐμπροσθέν σοι πάντα ἀφήμι· ἴσως μὲν
γὰρ τι σὺ ἔλεγες περὶ αὐτῶν ὀρθότερον, ἴσως δ' ἐγώ, σαφές

κάθε τεχνίτης πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ εἰρήνη καὶ ἂν πρόκει-
ται νὰ ὀφελῆθῃ ἀπὸ τῆ δουλειᾶ πού κάνει ἢ ὄχι ;»

«Ἴσως ὄχι.»

«Μερικὲς φορές, λοιπόν», εἶπα ἐγώ, «εἴτε ὀφελίμο
c ἔκαμε εἴτε βλαβερό, ὁ γιατρός δὲν εἰρήνη τί ἔκαμε· ἐν τού-
τοις, ἂν ἔκαμε ὀφελίμο, ἐνήργησε, σύμφωνα μὲ τῆ θεωρία
σου, μὲ σωφροσύνη· ἢ δὲν ἔλεγες ἐτοί ;»

«Ἐτοί ἔλεγαν.»

«Καθὼς φαίνεται, λοιπόν, μερικὲς φορές πού ὁ γιατρός
ἔκαμε ὀφελίμως θεραπεῖες ἐνήργησε μὲ σωφροσύνη καὶ
εἶναι σώφρων, ἀγνοεῖ ὅμως ὅτι εἶναι σώφρων.»

12. «Ἄλλὰ αὐτό, Σωκράτη», εἶπε, «εἶναι ἀδύνατο, κι'
ἂν νομίζης ἀπὸ ὅσα προηγουμένως ἐδῆλωσα ὅτι εἶναι ἀναγ-
καστικὸ νὰ καταλήξουμε σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα, θὰ ἀναρροῦ-
σα μᾶλλον ἓνα μέρος ἀπὸ ὅσα εἶπα, καὶ δὲν θὰ ντρεπέμουναι δ
ὁμολογήσω ὅτι ἐκάμα λάθος, παρὰ νὰ δεχθῶ ὅτι ἄνθρωπος
πού ἀγνοεῖ τὸν ἑαυτὸ του εἶναι σώφρων. Γιατί, σχεδόν, ἐγώ
αὐτὸ λέγω ὅτι εἶναι σωφροσύνη : νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τὸν ἑαυ-
τό του, καὶ συμφωνῶ σ' αὐτὸ μ' ἐκείνων πού ἔγραψε στοὺς
Δελφούς τῆ σχετικῆ ἐπιγραφή. Καὶ μάλιστα μοῦ φαίνεται ὅτι
αὐτῆ ἢ ἐπιγραφή ἔχει χαραχθῆ ἐκεῖ πού εἶναι (20), σὰν κα-
λωσόρισμα τοῦ θεοῦ πὲ ὅσους μπαίνουν στο νὰό του, ἀντὶ τοῦ

«χαίρειν», σάμπως νὰ εἶναι σφαλερῆ ἢ προσφώνηση (νὰ χαί-
ρῃς), καὶ νὰ μὴ πρέπει νὰ παρακινούμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο σ' αὐ-
τὸ ἄλλὰ στο νὰ εἰμαστε σώφρονες. Ἐπειὸ ὁ θεὸς προσαγορεύσει
e ὅσους μπαίνουν στο νὰό του μὲ τρόπο ἀνώτερο παρὰ οἱ ἄνθρω-
ποι, κι' αὐτὸ εἶχε στο νοῦ του, νομίζω, ὁ συντάκτης τῆς ἐπι-
γραφῆς· καὶ λέγει σὲ κάθε ἄνθρωπο πού μπαίνει, ὅχι τίποτε
ἄλλο παρὰ νὰ εἶσαι σώφρων. Κάπως σὺν αἰνίγμα φυσικὰ,

σὰν μάντις πού εἶναι, τὸ λέγει· γιατί τὸ «γινῶθι σαυτὸν» καὶ
τὸ νὰ εἰσαι σώφρων» εἶναι βεβαίως τὸ ἴδιο πρᾶγμα, καθὼς
λένε τὰ γράμματα κ' ἐγὼ ὑποστηρίζω, ἔνας ἄλλος ὅμως μπο-
ρεῖ νὰ τὰ νομίσῃ διαφορετικὰ, κι' αὐτὸ, μοῦ φαίνεται, ἔπαθαν
ὅσοι χάραξαν τίς μεταγενέστερες ἐπιγραφές, καὶ τὸ «μὴδὲν
ἔγαν» καὶ τὸ «ἐγγυῆ πάρα δ' ἄτη». Αὐτοὶ, δηλαδὴ, ἐνόμισαν
ὅτι τὸ «γινῶθι σαυτὸν» εἶναι συμβουλὴ, κι' ὄχι προσφώνηση
165 τοῦ θεοῦ πὲ ὅσους μπαίνουν στο νὰό του· καὶ ἄτα ὑστερα, ἀπὸ τὴν
ἐπιθυμίαν νὰ δώσουν κι' αὐτοὶ ὄχι λιγώτερο χρήσιμες συμ-
βουλές, ἐχάραξαν αὐτές τίς ἐπιγραφές. Ὁ λόγος, τώρα, πού
σοῦ λέγω ὅλα αὐτὰ, Σωκράτη, εἶναι τοῦτος· ὅλα τὰ προ-
ηγούμενα, σοῦ τὰ χαρίζω· ἴσως γι' αὐτὰ νὰ ἔλεγες ἐπὶ σω-

20. οὐδὲ τὸ ἀνακείσθαι. Ἡ ἐπιγραφή ἦταν χαραχμένη
στὴν εἰσοδὸ τοῦ ναοῦ.

δ' οὐδὲν πάνω ἦν ὡν ἐλέγομεν· νῦν δ' ἐθέλω τούτου σοι διδάσκειν λόγον, εἰ μὴ ὁμολογῆς σωφροσύνην εἶναι τὸ γινώσκειν αὐτὸν ἑαυτοῦ.

XIII. — 'Ἄλλ', ἦν δ' ἐγὼ, ὦ Κριτία, σὺ μὲν ὡς φάσκοντος ἐμοῦ εἰδέναι, περὶ ὧν ἑρωτῶς, προσέβριε πρὸς με, καὶ εἴην δὴ βούλωμαι, ὁμολογησούτός σοι· τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ ζητῶ γὰρ μετὰ σοῦ αἰεὶ τὸ προτιθέμενον διὰ τὸ μὴ αὐτὸς εἰδέναι σκεψάμενος ὡν ἐθέλω εἰπεῖν εἴτε ὁμολογῶ εἴτε μὴ. 'Ἄλλ' ἐπίσχες ἕως ἂν σκέψωμαι.

—Σκόπει δὴ, ἦ δ' ὅς.

—Καὶ γὰρ, ἦν δ' ἐγὼ, σκοπῶ. Εἰ γὰρ δὴ γινώσκειν γέ τί ἐστιν ἡ σωφροσύνη, ὅλην δτι ἐπιστήμη τις ἂν εἴη καὶ τινός· ἦ οὐ;

—Ἔστιν, ἔφη, ἑαυτοῦ γε.

—Οὐκοῦν καὶ ἱατρικὴ, ἔφη, ἐπιστήμη ἐστὶ τοῦ ὑγιεινοῦ;

—Πάνυ γε.

—Εἰ τοίνυν με, ἔφη, ἔροιο σὺ, ἱατρικὴ ὑγιεινοῦ ἐπιστήμη ὅσα τί ἡμῖν χρησίμη ἐστὶ καὶ τί ἀπεργάζεται, εἰποῦμ' ἂν δτι οὐ μικρὸν ὠφέλειαν τὴν γὰρ ὑγιειαν καλὸν ἡμῖν ἔργον ἀπεργάζεται, εἰ ἀποδέχει τοῦτο.

—Ἀποδέχομαι.

—Καὶ εἰ τοίνυν με ἔροιο τὴν οἰκοδομικὴν, ἐπιστήμην ὅσων τοῦ οἰκοδομικοῦ, τί φημι ἔργον ἀπεργάζεσθαι, εἰποῦμ' ἂν δτι οἰκησεις ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ἄλλων, τεχνῶν. Χρὴ ὅν καὶ σὲ ὑπερ τῆς σωφροσύνης, ἐπειδὴ φῆς αὐτὴν ἑαυτὸ ἐπιστήμην εἶναι, ἔχειν εἰπεῖν ἑρωτηθέντα, ὦ Κριτία, σωφροσύνη, ἐπιστήμη ὅσα ἑαυτοῦ, τί καλὸν ἡμῖν ἔργον ἀπεργάζεται καὶ ἄξιον τοῦ ὀνόματος; 'Ἰθὶ οὖν, εἰπέ.

—Ἄλλ', ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὐκ ὀρθῶς ζητεῖς. Οὐ γὰρ ὁμοίως αὐτὴ πέφυκε ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμασι, οὐδὲ γε αἰ ἄλλα ἀλλήλαις· σὸ δ' ὡς ὁμοίον ὁσῶν ποιεῖ τὴν ζήτησιν.

'Ἐπεὶ λέγε μοι, ἔφη, τῆς λογιστικῆς τέχνης ἢ τῆς γεωμετρικῆς τί ἐστὶ τοιοῦτον ἔργον οἷον οἰκία οἰκοδομικῆς ἢ ἱμάτιον ὑφαντικῆς ἢ ἄλλα τοιαῦτα ἔργα, δ πολλὰ ἂν τις ἔχοι πολλῶν τεχνῶν δεῖξαι; 'Ἐχεις οὖν μοι καὶ σὺ τούτων τοιοῦτόν τι ἔργον δεῖξαι; 'Ἄλλ' οὐχ ἔξεις.

στότερα, ἴσως ἐγὼ, πάντως τίποτε ἀπ' ὅσα ἐλέγαμε δὲν ἦταν ἐντελὸς σαφές. Τώρα, ὅμως, εἰμαι ἐτοιμὸς νὰ συζητήσω μαζί σου, ἂν δὲν παραδέχεσαι δτι σωφροσύνη εἶναι ἡ αὐτογνωσία.

13. α' Ἀλλά, Κριτία, εἶπα ἐγὼ, αἰοῦ μιλάς σάν νὰ σοῦ ἔλεγα δτι γνωρίζω ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὅποια ρωτῶ, καὶ σάν νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέλησή μου γιὰ νὰ συμφωνήσω μαζί σου· τὰ πράγματα ὅμως εἶναι διαφορετικά, ἐξεστάς ἀλλοιῶς· καὶ σὺ καθε πρόβλημα καθὼς παρουσιάζεται ἐπὶ τὴ συζήτησή μας, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος δὲν ξαίρω τὴ λύση του· ἀφοῦ, λοιπόν, τὰ ἐρευνῆσα, θὰ σοῦ πῶ ἂν συμφωνῶ μαζί σου ἢ ὄχι· περιμένε, ὅμως, νὰ τελειώσω τὴν ἔρευνά μου.

α' Ἐμπρός, ἐρευνήσῃ, εἶπε ἐκεῖνος.

α' Ἀρχίζω, λοιπόν, εἶπα ἐγὼ. α' Ἄν σωφροσύνη σημαίνει νὰ ξαίρῃς κάτι, ἔπειτα δτι ἡ σωφροσύνη εἶναι μιὰ γνώση, καὶ δτι ἔχει ὀρισμένο ἀντικείμενο· ἦ ὄχι; »

«Εἶναι», εἶπε, «γνώση τοῦ ἑαυτοῦ μας».

α' Ἀλλά, εἶπα, αὐτὴ ἡ ἱατρικὴ δὲν εἶναι γνώση τοῦ ὑγιεινοῦ; »

«Βεβαίως».

α' Ἄν, λοιπόν, εἶπα, «μὲ ρωτοῦσες· ἡ ἱατρικὴ ποῦ εἶναι γνώση τοῦ ὑγιεινοῦ, σὲ τί μάς εἶναι χρήσιμη καὶ τί παράγει; θὰ σοῦ ἔλεγα δτι μᾶς παρέχει ὄχι μικρὴ ὠφέλεια· γιὰτί μᾶς παρέχει τὴν υἰετία, ποῦ εἶναι κάτι ὠραῖο. Τὸ παραδέχεσαι; »

«Κι' ἂν μὲ ρωτοῦσες· ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ποῦ εἶναι γνώση τῆς οἰκοδομικῆς τί παράγει; θὰ σοῦ ἔλεγα· σπίτια· καὶ τὸ ἴδιο γιὰ τίς ἄλλες τέχνες. Πρέπει, λοιπόν, καὶ σὺ, προκειμένου γιὰ τὴ σωφροσύνη, ἐπειδὴ τὴν ὀρίζεις δτι εἶναι γνώση τοῦ ἑαυτοῦ μας, αὐτογνωσία, νὰ μπορῆς νὰ ἀποκριθῆς ἐπὶ τὴν ἐρώτηση αὐτή· ἡ σωφροσύνη, ποῦ εἶναι αὐτογνωσία, τί ὠραῖο ἔργον παράγει ἐπὶ μᾶς καὶ ἀνάξιο μὲ τὸ ὄνομα τῆς; Ἐμπρός, λοιπόν, λέγε».

α' Ἀλλά, Σωκράτης, εἶπε, «ἡ ἐρώτησή σου δὲν εἶναι σωστή. Γιὰτί ἡ σωφροσύνη δὲν εἶναι ὁμοια μὲ τίς ἄλλες γνώσεις, ὅπως οὔτε οἱ ἄλλες μεταξύ τους· σὺ, ὅμως, ρωτᾷς σάν νὰ εἶναι ὅλες ὁμοίες. Γιὰτί, πὲς μου, συνέχισε, αὐτὴ ἀριθμητικῆς ἢ τῆς γεωμετρίας ποῦ ἔργο εἶναι τέτοιο ὅπως τὸ σπῆτι τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἢ τὸ ἱμάτιο τῆς ὑφαντικῆς, ἢ ἄλλα τέτοια ἔργα ποῦ πολλὰ θὰ μποροῦσε κανεὶς ἀπὸ πολλὰς τέχνης ν' ἀναφέρῃ; Μπορεῖς καὶ σὺ νὰ μοῦ δείξῃς παρόμοια ἔργα τῆς ἀριθμητικῆς καὶ τῆς γεωμετρίας; Δὲν θὰ μπορέσῃς».

Και ἐγὼ εἶπον ὅτι :

— Ἀληθῆ λέγεις· ἀλλὰ τότε σοι ἔχω δεῖξαι, τίνας ἐστὶν ἐπιστήμη ἐκάστη τούτων τῶν ἐπιστημῶν, ὃ τυγχάνει ὃν ἄλλο αὐτῆς τῆς ἐπιστήμης· οἷον ἢ λογιστικὴ ἐστὶ που τοῦ ἀρτίου καὶ τοῦ περιττοῦ, πλήθους ὅπως ἔχει πρὸς αὐτὰ καὶ πρὸς ἄλλα· ἢ γάρ ;

— Πάνω γε, ἔφη.

— Οὐκοῦν ἑτέρου ὄντος τοῦ περιττοῦ καὶ ἀρτίου αὐτῆς τῆς λογιστικῆς ;

— Πῶς δ' οὐδ' ;

b — Καὶ μὴν αὐτὴ ἰστατικὴ τοῦ βαρυτέρου καὶ κουφότερου σταθμοῦ ἐστὶ [στατικῆ]· ἕτερον δὲ ἐστὶ τὸ βαρὺ καὶ τὸ κούφον τῆς στατικῆς αὐτῆς. Συγχορεῖς ;

— Ἐγωγε.

— Λέγε δὴ, καὶ ἡ σωφροσύνη τίνας ἐστὶν ἐπιστήμη, ὃ τυγχάνει ἕτερον ὃν αὐτῆς τῆς σωφροσύνης ;

XIV. — Τοῦτό ἐστιν ἐκεῖνο, ἔφη, ὃ Σώκρατες· ἐπ' αὐτὸ ἦκεις ἐρευνῶν, ὅτω διαφέρει πασῶν τῶν ἐπιστημῶν ἢ σωφροσύνη· σὺ δὲ ὁμοιωτῆτά τινα ζητεῖς αὐτῆς ταῖς ἄλλαις. Τὸ δ' οὐκ ἐστιν οὕτως, ἀλλ' αἱ μὲν ἄλλαι πᾶσαι ἄλλου εἰσὶν ἐπιστήμαι, ἐαυτῶν δ' οὐδ' ἢ δὲ μόνῃ τῶν τε ἄλλων ἐπιστημῶν c ἐπιστήμη ἐστὶ καὶ αὐτὴ ἐαυτῆς. Καὶ ταῦτά σε πολλοὺ δεῖ λεληθέναι· ἀλλὰ γάρ, οἶμαι, ὃ ἄρτι οὐκ ἔφησα ποιεῖν, τοῦτο ποιεῖς, ἐμὲ γάρ ἐπιχειρεῖς ἐλέγχειν, ἕσασα περὶ οὐ ὁ λόγος ἐστίν.

d — Οἶον, ἦν δ' ἐγὼ, ποιεῖς ἠγόμενος, εἰ δὲ τί μάλιστα σὲ ἐλέγχο, ἄλλο τίνας ἕνεκα ἐλέγχειν ἢ ὅπερ ἕνεκα κἄν ἐμαντὸν διερευνῶμιν τί λέγω, φοβούμενος μὴ ποτε λάθω οἴομενος τί τι εἰδέναι, εἰδὼς δὲ μὴ. Καὶ νῦν δὴ οὖν ἐγωγέ φημι τοῦτο ποιεῖν, τὸν λόγον σκοπεῖν μάλιστα μὲν ἐμαντοῦ εἶδος, ἴσως δὲ δὴ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδίων· ἢ οὐ κοινὸν οἶε ἀγαθὸν εἶναι σχεδόν τι πᾶσιν ἀνθρώποις, γίνεσθαι καταφανὲς ἕκαστον τῶν ὄντων ὅση ἔχει ;

— Καὶ μάλᾳ, ἢ δ' ὅς, ἔγωγε, ὃ Σώκρατες.

e — Σοφῶν τῶντων, ἦν δ' ἐγὼ, ὃ μακάριε, ἀποκρινόμενος τὸ ἐρωτώμενον ὅση σου φαίνεται, ἅα χαίρειν, εἶτε Κριτίας ἐστὶν εἶτε Σωκράτης ὃ ἐλεγχόμενος· ἀλλ' αὐτῷ προσέχων τὸν νοῦν τῷ λόγῳ σκοπεῖν, ὅση ποτὲ ἐκρήσεται ἐλεγχόμενος.

— Ἀλλὰ, ἔφη, ποιήσω οὕτω· δοκεῖς γάρ μοι μέτρια λέγειν.

K' ἐγὼ τοῦ ἀπάντησα :

« Σωστὰ λές· μπορὸ ἡμῶν νὰ σοῦ δεῖξω τοῦτο, τίνας γνώση εἶναι καθέ μιά ἀπ' αὐτὲς τίς γνώσεις, καὶ ὅτι τὸ ἀντικείμενό τους εἶναι ξεχωριστὸ ἀπ' αὐτὲς τίς ἴδιες τίς γνώσεις· ἢ ἀριθμητικὴ π.χ. ἔχει ἀντικείμενο τὸ ἄρτιο καὶ τὸ περιττό, τίς ἰδιότητές τους καὶ τίς σχέσεις τους· ἔτσι δὲν εἶναι ; »

« Ναι », εἶπε.

« Καὶ τὸ ἄρτιο καὶ τὸ περιττό εἶναι ξεχωριστὰ ἀπὸ τῆν ἀριθμητικῆς ; »

« Βεβαίως ».

« Ἡ στατικὴ, πάλιν, εἶναι γνώση τοῦ βαρυτέρου καὶ τοῦ ἑλαφροτέρου· κ' εἶναι ξεχωριστὰ τὸ βαρὺ καὶ τὸ ἑλαφρὸ ἀπὸ τῆς γνώσης αὐτῆς. Συμφωνεῖς ; »

« Ναι ».

« Πές μου, τώρα, κ' ἡ σωφροσύνη τίνας εἶναι γνώση, ποῦ εἶναι ξεχωριστὸ ἀπ' αὐτὴ τῆν ἴδια τῆ σωφροσύνης ; »

14. « Ἐδῶ εἶναι τὸ κύριο σημεῖο, Σωκράτη », εἶπε. « Ἐρευνώντας ἔφτασες σ' αὐτό, στὴ διαφορά τῆς σωφροσύνης ἀπὸ ὅλες τίς ἄλλες γνώσεις· καὶ σὺ ψάχνεις νὰ βρῆς σὲ τί μοιάζει μὲ τίς ἄλλες. Στὴν πραγματικότητά συμβαίνει τοῦτο, ὅλες οἱ ἄλλες γνώσεις εἶναι γνώσεις ἄλλου ἀντικειμένου, διαφορετικοῦ ἀπ' αὐτὲς, ἐνῶ ἡ σωφροσύνη, μόνῃ ἀπ' ὅλες, καὶ τῶν ἄλλων γνώσεων εἶναι γνώση καὶ αὐτογνωσία. "Ὅλα αὐτὰ, δὲν τὰ ἀγνοεῖς, βεβαίως· ἀλλὰ κάνεις, νομίζω, ἐκεῖνο ποῦ πρὸ ὄψεως ἔλεγες ὅτι δὲν κάνεις, ἐμένα ἐπιχειρεῖς νὰ ἀντιπροσέσης κ' ἔχεις ἐγκαταλείψει τὸ θέμα γιὰ τὸ ὅποιο συζητοῦμε ».

« Τί λές, ἐκεῖ ; » ἀπάντησα. « Φαντάζεσαι ὅτι ἂν μὲ τόση ἐπιμονὴ σὲ ἀντιπροσέσω, τὸ κάνω γιὰ ἄλλο λόγο κ' ὄχι γιὰ νὰ ἐλέγξω τὸν ἑαυτό μου, τὶ ἄξια ἔχουν αὐτὰ ποῦ λέγω, ἀπὸ φόβο μήπως γελαστώ καὶ νομίσω ὅτι ξαίρω καλὰ κάτι, ἐνῶ δὲν τὸ ξαίρω ; Σὲ βεβαίω ὅτι καὶ τώρα αὐτὸ κάνω, ἔξεταιζώ τὸ συλλογισμό σου κυρίως γιὰ μένα, ἴσως καὶ γιὰ τοὺς φίλους μας· ἢ δὲν θεωρεῖς καλὸ γιὰ ἄλλους σχεδόν τοὺς ἀνθρώπους νὰ γίνεταί φανερό τὸ κάθε τί πῶς εἶναι ; »

« Τὸ πιστεῖω ἀπολύτως, Σωκράτη », εἶπε.

« Θάρρος, λοιπόν, ἀγαπητέ μου », εἶπα ἐγὼ, « καὶ ἀπαντῶντας στὶς ἐρωτήσεις μου μὲ δὲ, τι νομίζεις ἀλήθεια, μὴ σκοτίζεσαι ποιός, ὃ Κριτίας ἢ ὃ Σωκράτης, ἀποδείχνεται ὅτι σφαλῆι· ἀλλὰ μὲ προσοχὴ νὰ παρακολουθῆς τοὺς συλλογισμούς, ὅπου κ' ἂν καταλήξουν μὲ τὸν ἔλεγχον ».

« Ναι », εἶπε, « ἔτσι θὰ κάμω· ἢ ἰδέα σου εἶναι καλὴ ».

—Λέγε τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, περὶ τῆς σωφροσύνης πῶς λέγεις;

XV. — Λέγω τοίνυν, ἦ δ' ὅς, ὅτι μόνη τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν αὐτῆ τε αὐτῆς ἐστὶ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν ἐπιστήμη.

—Ὄνομα, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνεπιστημοσύνης ἐπιστήμη ἂν εἴη, εἴπερ καὶ ἐπιστήμης;

—Πάνυ γε, ἔφη.

167 — Ὁ ἄρα σώφρων μόνος αὐτός τε ἑαυτὸν γινώσκει καὶ οὗς τε ἔσται ἐξετάσει καὶ τε τυγχάνει εἰδὼς καὶ τὴ μὴ, καὶ τοὺς ἄλλους ὡσαύτως δυνατός ἐστι ἐπισκοπεῖν, τί τις οἶδε καὶ οἶεται, εἴπερ οἶδε, καὶ τί αὐ οἶεται μὲν εἰδέναι, οἶδε δ' οὐ, τῶν δὲ ἄλλων οὐδεὶς· καὶ ἔστι δὴ τοῦτο τὸ σωφροεῖν τε καὶ σωφροσύνη καὶ τὸ ἑαυτὸν αὐτὸν γινώσκειν, τὸ εἰδέναι ἃ τε οἶδε καὶ ἃ μὴ οἶδεν. Ἄρα ταῦτα ἐστὶν ἃ λέγεις;

—Ἐγὼ γ', ἔφη.

b — Πάλιν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, τὸ τρίτον τῷ σωτήρι, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐπισκοπούμεθα, πρῶτον μὲν εἰ δυνατόν ἐστι τοῦτο εἶναι ἢ οὐ, τὸ ἃ οἶδε καὶ ἃ μὴ οἶδεν εἰδέναι ὅτι οἶδε καὶ ὅτι οὐκ οἶδεν· ἔπειτα εἰ ὁ τι μάλιστα δυνατόν, τίς ἂν εἴη ἡμῖν ὠφέλεια εἰδόναι αὐτό.

—Ἀλλὰ χρεῖ, ἔφη, σκοπεῖν.

—Ἴθι δὴ, ἔφην ἐγώ, ὦ Κριτία, σκέψαι, ἐάν τι περὶ αὐτῶν ἐπιπορώτερος φαιγῆς ἐμοῦ· ἐγὼ μὲν γὰρ ἀποροῦ ἢ δὲ ἀποροῦ, φράσω σοι;

—Πάνυ γ', ἔφη.

c — Ἄλλο τι οὖν, ἦν δ' ἐγώ, πάντα ταῦτ' ἂν εἴη, εἰ ἔστιν ὅσπερ σὺ νῦν δὴ ἔλεγες, μία τις ἐπιστήμη, ἢ οὐκ ἄλλου τινός ἐστιν ἢ ἑαυτῆς τε καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν ἐπιστήμη, καὶ δὴ καὶ ἀνεπιστημοσύνης ἢ αὐτῆ αὐτῆ;

—Πάνυ γε.

—Ἴδὲ δὴ ὡς ἄποπον ἐπιχειροῦμεν, ὦ εταῖρε, λέγουν· ἐν ἄλλοις γὰρ πού το αὐτὸ τοῦτο ἐάν σκοπῆς, ὄψεαι σοι, ὡς ἐγὼμαι, ἀδύνατον εἶναι.

—Πῶς δὴ καὶ πού;

—Ἐν τοιαύτῃ. Ἐννοεῖ γὰρ εἰ σοι δοκεῖ ὄψεις τις εἶναι, ἢ ὦν μὲν αἱ ἄλλα ὄψεις εἰσίν, οὐκ ἔστι τούτων ὄψεις, ἑαυτῆς

21. τὸ τρίτον τῷ σωτήρι. Στὰ συμπόσια ἔκαναν τρεῖς σπονδές· ἡ τρίτη ἦταν γιὰ τὸ Δία Σωτήρα. Ἡ φράση λέγονταν σὺν παροιμίᾳ, ὅταν ἤθελαν νὰ δείξουν ὅτι ἓνα ἔργο κεντρίει στὸ τέλος καὶ ἀπομένει λίγο.

«Λέγε, λοιπόν», εἶπα, «τί σκέπτεσαι γιὰ τὴν σωφροσύνη;»

15. «Λέγω, λοιπόν», εἶπε ἐκεῖνος, «ὅτι μόνο αὐτῆ ἀπὸ ἑσῆς ἄλλες γνώσεις εἶναι καὶ τοῦ ἑαυτοῦ τῆς καὶ τῶν ἄλλων νόσεων γνώση».

«Ἄρα», εἶπα ἐγώ, «καὶ τῆς ἀγνοίας θὰ εἶναι γνώση, φροῦ εἶναι καὶ τῆς γνώσης».

«Βεβαίως», εἶπε.

«Ἐπομένως, μόνος ὁ σώφρων καὶ αὐτογνωσία θὰ ἔχη, αἱ βιανὸς θὰ εἶναι νὰ ἰδῆ τὴν ἑαίρει καὶ τὴν ὄχι, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπίσης θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἐξετάσῃ τὴν καθέναν ἑαίρει αἰ τὴν νομίζει ὅτι ἑαίρει, ἂν βεβαίως ἑαίρει, καὶ τὴν πάλιν νομίζει ὅτι ἑαίρει, ἐνὸς ἂν ἑαίρει· ἀπὸ τοὺς ἄλλοις κανεὶς δὲν ἂν μπορῆ νὰ κάμῃ τὸ ἴδιο· συνεπῶς, τὸ νὰ εἶναι κανεὶς σώφρων καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ αὐτογνωσία σημαίνουν αὐτό· νὰ αἰρεῖ κανεὶς τὴν ἑαίρει καὶ τὴν δὲν ἑαίρει. Αὐτὸ δὲν λέει;»

«Ναί», εἶπε.

«Πάλι, λοιπόν», εἶπα ἐγώ, «γιὰ τρίτη φορά καὶ καλῆ⁽²¹⁾, ἑξετάσουμε σὺν νὰ ἀρχίζουμε τώρα, πρῶτα ἂν εἶναι ἢ ὄχι ἑαυτὸν τοῦτο· τὴν ἑαίρουμ καὶ τὴν δὲν ἑαίρουμ νὰ ἔχουμε γνώση ὅτι τὸ ἑαίρουμ καὶ ὅτι δὲν τὸ ἑαίρουμ· ἔπειτα, ἂν ὑποέσουμε ὅτι αὐτὸ εἶναι δυνατόν, ποιὰ ὠφέλεια θὰ ἔχουμε ἀπὸ τῆς γνώσης αὐτῆς».

«Πρέπει», εἶπε, «νὰ τὸ ἐξετάσουμε».

«Ἐμπρός, λοιπόν, Κριτία», εἶπα ἐγώ, «κοίταξε μὴπως δὴ τὰ καταφέρεις καλύτερα ἀπὸ ἐμέ· γιατί ἐγὼ βρίσκομαι σὲ ἀπορία· καὶ, γιατί ἀποροῦ, θέλεις νὰ σοῦ τὸ πῶ;»

«Φυσικά», εἶπε.

«Τί ἄλλο, λοιπόν», εἶπα ἐγώ, «σημαίνουν ὅλα αὐτά, ἢ ὅσα ἔλεγες εἶναι σωστά, παρὰ ὅτι ὑπάρχει μὴ γνώση οὐ δὲν εἶναι γνώση ἑαυτοῦ παρὰ τοῦ ἑαυτοῦ τῆς καὶ τῶν ἄλλων γνώσεων, καὶ ἀκόμη, ἢ ἴδια, καὶ τῆς ἀγνοίας;»

«Αὐτὸ σημαίνουν».

«Κοίταξε λοιπόν, φίλε, τὴν ἀποπὸ προσπάθειμ νὰ ὑποτηρήσουμε· σὲ ἄλλα θέματα ἂν προτείνης τὸ ἴδιο, θὰ ἰδῆς, αὐθὺς πιστεύω, ὅτι εἶναι ἀστήρικτο».

«Πῶς καὶ πού;»

«Σὲ τοιαῦτα σκέψου ἂν μπορῆς νὰ φανταστῆς ὅτι ὑπάρχει μία ὄραση, πού δὲν εἶναι ὄραση ὅσων πραγμάτων βλέπουν οἱ ἄλλες ὄρασεις, τοῦ ἑαυτοῦ τῆς, ὁμῶς, καὶ τῶν ἄλλων

167

b

c

δὲ καὶ τῶν ἄλλων ὄψεων ὄψις ἐστὶ, καὶ μὴ ὄψεων ὡσαύτως,
 d καὶ χρῶμα μὲν ὄρα ὁδὸν ὄψις ὄψα, αὐτὴν δὲ καὶ τὰς ἄλλας
 ὄψεις· δοκεῖ τίς σοι εἶναι τοιαύτη;

—Μὰ Δί' οὐκ ἔμοιγε.

—Τί δὲ ἀκοήν, ἢ φωνῆς μὲν οὐδεμιᾶς ἀκούει, αὐτῆς δὲ
 καὶ τῶν ἄλλων ἀκούων ἀκούει καὶ τῶν μὴ ἀκούων;

—Ὅδὲ τοῦτο.

—Συλλήβηθην δὴ σκόπει περὶ πασῶν τῶν αἰσθήσεων, εἴ
 τίς σοι δοκεῖ εἶναι αἰσθήσεων μὲν αἰσθησις καὶ ἑαυτῆς, ὧν
 δὲ δὴ αἱ ἄλλαι αἰσθήσεις αἰσθάνονται, μηδενὸς αἰσθανομένη;

—Ὁὐκ ἔμοιγε.

e —'Ἄλλ' ἐπιθυμία δοκεῖ τίς σοι εἶναι, ἥτις ἡδονῆς μὲν
 οὐδεμιᾶς ἐστὶν ἐπιθυμία, αὐτῆς δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιθυμιῶν;

—Ὁδὲ δήτα.

—Ὅδὲ μὴν βούλησις, ὡς ἐγὼμαι, ἢ ἀγαθὸν μὲν οὐδὲν
 βούλεται, αὐτὴν δὲ καὶ τὰς ἄλλας βουλήσεις βούλεται.

—Ὁδὲ γὰρ οὐν.

—Ἐρωτα δὲ φαίης ἂν τίνα εἶναι τοιοῦτον, ὃς τυγχάνει
 ὧν ἔρωσ καλοῦ μὲν οὐδενός, αὐτοῦ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐρώτων;

—Ὁὐκ, ἔφη, ἔγωγε.

168 —Φόβον δὲ ἦδη τιὰ κατανερόνῃας, ὃς ἑαυτὸν μὲν καὶ
 τοὺς ἄλλους φόβους φοβεῖται, τῶν δεινῶν δ' οὐδὲ ἐν φο-
 βεῖται;

—Ὁδὲ κατανερόνῃα, ἔφη.

—Δόξαν δὲ δοξῶν δόξαν καὶ αὐτῆς, ὧν δὲ αἱ ἄλλαι δοξά-
 ζουσι μὴδὲν δοξάζουσιν;

—Ὁδδαμάς.

—'Ἄλλ' ἐπιστήμην, ὡς ἔοικε, φημὲν τίνα εἶναι τοιαύτην,
 ἥτις μαθήματος μὲν οὐδενός ἐστιν ἐπιστήμη, αὐτῆς δὲ καὶ
 τῶν ἄλλων ἐπιστημιῶν ἐπιστήμη;

—Φημὲν γάρ.

—Ὁέκοῦν ἀτοπὸν, εἰ ἄρα καὶ ἐστὶ; Μηδὲν γάρ πω
 διωχυρίζομεθα ὡς οὐκ ἔστιν, ἀλλ' εἰ ἔστιν ἔτι σκοπώμεν

b —'Ὁρθῶς λέγεις.

δράσεων εἶναι ἄραση, καὶ τῶν μὴ δράσεων ἐπίσης, καὶ
 πού δὲν βλέπει κανένα χρῶμα ἂν καὶ εἶναι ἄραση, βλέπει
 ὁμοῦ τὸν ἑαυτοῦ τῆς καὶ τίς ἄλλες δράσεις· νομίζεις ὅτι τέτοια
 ἄραση ὑπάρχει;

—(Μὰ τὸν Δία, ὄχι).

«Καὶ μπορεῖς νὰ φαντασθῆς μιὰ ἀκοή πού δὲν ἀκούει
 καμμιά φωνή, ἀκούει ὁμοῦ τὸν ἑαυτοῦ τῆς καὶ τίς ἄλλες ἀκοές
 καὶ τίς μὴ ἀκοές;»

«Ὅυτε αὐτό.»

«Καὶ γενικῶς, σκέψου ὅλες τίς αἰσθήσεις, καὶ κοίταξε
 μήπως καμμιά εἶναι αἰσθήση αἰσθήσεων καὶ τοῦ ἑαυτοῦ
 τῆς, ἐνὺ συγχρόνως δὲν αἰσθάνεται τίποτε ἀπὸ ὅσα οἱ ἄλλες
 αἰσθήσεις αἰσθάνονται.»

«Δὲν βλέπω κάτι τέτοιο.»

e —'Ἄλλὰ βλέπεις νὰ ὑπάρχῃ ἐπιθυμία, πού δὲν εἶναι
 ἐπιθυμία καμμιάς ἡδονῆς, εἶναι ὁμοῦ τὸν ἑαυτοῦ τῆς καὶ
 τῶν ἄλλων ἐπιθυμιῶν;»

«'Ὁχι.»

«Ὅυτε θέληση, καθὼς πιστεύω, πού δὲν θέλει κανένα
 καλὸ, θέλει ὁμοῦ τὸν ἑαυτοῦ τῆς καὶ τίς ἄλλες θελήσεις.»

«Ὅυτε.»

«Καὶ θὰ μπορούσες νὰ ὑποστηρίξεις ὅτι ὑπάρχει ἐρω-
 τας τέτοιος, πού δὲν εἶναι ἐρωτας καμμιάς φρωιότητας, εἶναι
 ὁμοῦ τὸν ἑαυτοῦ τῆς καὶ τῶν ἄλλων ἐρώτων;»

«'Ὁχι, βεβαίως», εἶπε.

«Φόβω, τώρα, αἰσθάνθηκες ποτέ σου κανένα, πού φο-
 βᾶται τὸν ἑαυτοῦ τῆς καὶ τοὺς ἄλλους φόβους, δὲν φοβᾶται
 168 ὁμοῦ κανένα κίνδυνο;»

«'Ὁχι, δὲν αἰσθάνθηκα», εἶπε.

«Καὶ εἶδες ποτέ σου γνώμη πού ἔχει ἀντικείμενο τίς
 ἄλλες γνώμες καὶ τὸν ἑαυτοῦ τῆς, κανένα ὁμοῦ σὺν ἐκείνα
 πού ἔχουν οἱ ἄλλες γνώμες;»

«'Ὁχι.»

«Γνώση, ὁμοῦ, καθὼς φαίνεται, λέμε ὅτι ὑπάρχει, πού
 δὲν εἶναι γνώση κανενὸς μαθήματος, ἀλλὰ εἶναι γνώση τοῦ
 ἑαυτοῦ τῆς καὶ τῶν ἄλλων γνώσεων.»

«'Ἐτσι λέμε.»

«Δὲν εἶναι παράξενο, ἂν ὑποθέσουμε ὅτι ὑπάρχει; Ἄς
 μὴ ποῦμε ἀκόμη ὅτι δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ ἄς ἐρευνησομε ἂν
 ὑπάρχῃ.»

«Σωστό.»

b

XVI. — Φέρε δὴ ἔστι μὲν αὐτὴ ἡ ἐπιστήμη τινὸς ἐπιστήμη, καὶ ἔχει τινὰ τοιαύτην δύναμιν ὥστε τινὸς εἶναι ἢ γὰρ;

— Πάνυ γε.

— Καὶ γὰρ τὸ μείζον φαινομένην τινὰ ἔχειν δύναμιν, ὥστε τινὸς εἶναι μείζον;

— Ἐχει γὰρ.

— Οὐκοῦν ἐλάττωτός τινος, εἴπερ ἔστι μείζον.

— Ἀνάγκη.

— Εἰ οὖν τι εὐρομεν μείζον, ὃ τῶν μὲν μειζόνων ἐστὶ μείζον καὶ ἑαυτοῦ, ὃν δὲ τὰλλα μείζω ἐστὶ μηδενὸς μείζον, ἢ πάντως δὴ ἂν ποῦ ἐκείνῳ κ' αὐτῷ ὑπάρχοι, εἴπερ ἑαυτοῦ μείζον εἶη, καὶ ἐλαττον ἑαυτοῦ εἶναι ἢ οὐ;

— Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες.

— Οὐκοῦν καὶ εἰ τι διπλάσιόν ἐστι τῶν τε ἄλλων διπλάσιον καὶ ἑαυτοῦ, ἡμίσεως δὴπου ὄντος ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων διπλάσιον ἂν εἶη ὁ γὰρ ἐστὶ ποῦ ἄλλου διπλάσιον ἢ ἡμίσεως.

— Ἀληθῆ.

— Πλεῖον δὲ αὐτοῦ ὃν οὐ καὶ ἐλαττον ἔσται, καὶ βαρύτερον ὃν κορυφώτερον, καὶ περὶ βύτερον ὃν νεώτερον, καὶ τὰλλα πάντα ὡσαύτως, ὃ τι περ ἂν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν πρὸς ἑαυτὸ ἔχη, οὐ καὶ ἐκείνην ἔξει τὴν οὐσίαν, πρὸς ἣν ἡ δύναμις αὐτοῦ ἦν; Λέγω δὲ τὸ τοῖόνδε ὅιον ἡ ἀκοή, φαιμέν, οὐκ ἄλλου τινὸς ἦν ἀκοή ἢ φωνῆς ἢ γὰρ;

— Ναί.

— Οὐκοῦν εἴπερ αὐτὴ αὐτῆς ἀκούσεται, φωνὴν ἐχούσης ἑαυτῆς ἀκούσεται ὁ γὰρ ἂν ἄλλος ἀκούσειεν.

— Πολλὴ ἀνάγκη.

— Καὶ ἡ ὄψις γέ ποῦ, ὦ ἀριστε, εἴπερ ὄφεται αὐτὴ ἑαυτήν, ἢ χρώμα τι αὐτὴν ἀνάγκη ἔχειν ἄχρων γὰρ ὄψις οὐδὲν [ἂν] μὴ ποτε ἴδῃ.

— Οὐ γὰρ οὖν.

— Ὅραῖς οὖν, ὦ Κριτία, ὅτι ὅσα διεηγήθαμεν, τὰ μὲν αὐτῶν ἀδύνατα παντάπασιν φαίνεται ἡμῖν, τὰ δ' ἀπιστεῖται, σφόδρα μὴ ποτ' ἂν τὴν ἑαυτῶν δύναμιν πρὸς ἑαυτὰ σχεῖν;

16. «Ἄς προχωρήσομεν αὐτὴ ἡ γνώση ἔχει κάποιο ἀντικείμενο κ' ἔχει κάποια ἰδιότητα ὥστε νὰ ἀναφέρεται σὲ κάτι ἔτσι δὲν εἶναι;»

Ἄσφαλῶς.

«Δεχόμαστε ἐπίσης ὅτι τὸ μεγαλύτερο ἔχει κάποια ἰδιότητα ὥστε νὰ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ κάτι ἄλλο;»

Ἄμὰ ἔχειν.

«Λοιπὸν, κ' ἀπὸ τὸ μικρότερο, μὰ ποῦ εἶναι μεγαλύτερο»

ἌἈναγκαστικάν.

«Ἄν, λοιπὸν, εὐρομεν κάτι μεγαλύτερο, ποῦ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα κ' ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ του, ἀπὸ ἐκεῖνα ὅμως ποῦ τὰ ἄλλα εἶναι μεγαλύτερα δὲν εἶναι κανενὸς μεγαλύτερο, πάντως θὰ ἔχη καὶ τὴν ἰδιότητα, ἀφοῦ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ του, νὰ εἶναι καὶ μικρότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ του ἢ όχι;»

«Χωρὶς ἀμφιβολία, Σωκράτη», εἶπε.

«Τὸ ἴδιο, κ' ἂν κάτι εἶναι διπλάσιο κ' ἀπὸ τὰ ἄλλα διπλάσια κ' ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ του, θὰ εἶναι διπλάσιο ἐνῶ συγχρόνως θὰ εἶναι μισὸ καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν ἄλλων γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει διπλάσιο ἄλλου παρὰ τοῦ μισοῦ.»

ἌΣωστά.

«Κ' ἂν εἶναι περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ του δὲν θὰ εἶναι καὶ λιγώτερο; βαρύτερο, δὲν θὰ εἶναι κ' ελαφρότερο; πρσβύτερο, δὲν θὰ εἶναι καὶ νεώτερο; κ' ἔλα τὰ ἄλλα τὸ ἴδιο; Ὅ, τι ἔχει ἰδιότητα ποῦ ἀναφέρεται στὸν ἑαυτοῦ του, δὲν θὰ ἔχη καὶ τὴν οὐσία τῆ σχετικῆ με τὴν ἰδιότητα; Νὰ εἶνα παράδειγμα ἢ ἀκοή, λέμε, δὲν εἶναι ἄλλου ἀκοή παρὰ τῆς φωνῆς ἔτσι;»

ἌΝαί.

«Λοιπὸν, ἂν ἀκούῃ ἡ ἴδια τὸν ἑαυτοῦ της, θὰ τὸν ἀκούῃ γιὰτὶ θὰ ἔχη φωνή ἄλλοιῶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀκούσῃ.»

ἌΧωρὶς ἀμφιβολία.

«Κ' ἡ βραση, φίλιτατε, ἂν βλέπῃ τὸν ἑαυτοῦ της, πρέπει κατ' ἀνάγκη νὰ ἔχη χρώμα γιὰτὶ τίποτε ἀχρωμάτιστο δὲν θὰ ἴδῃ ποτὲ ἢ βραση.»

ἌἜτσι εἶναι.

«Βλέπεις, λοιπὸν, Κριτία, ὅτι ἀπὸ ὅσα ἐξετάσαμε μερικά εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο καὶ τὰ ἄλλα πολλὴ ἀμφιβολο νὰ ἔχουν ἰδιότητες ποῦ ἀναφέρονται σ' αὐτὰ τὰ ἴδια; Γιὰ τὰ

Μεγέθη μὲν γὰρ καὶ πλήθη καὶ τὰ τοιαῦτα παντάπασιν ἀδύνατον ἢ οὐχί;

— Πάνυ γε.

169 — Ἀκοῆ δ' αὖ καὶ ὄψις καὶ ἔτι γε κίνησις αὐτῆ ἑαυτῆν κινεῖν, καὶ θερμότης καίειν, καὶ πάντα αὐτὰ τοιαῦτα τοῖς μὲν ἀπιστίαν ἂν παράγοι, ἴσως δέ τισιν οὐ. Μεγάλον δὴ τινος, ὃ φίλε, ἀνόθος δεῖ, ὅστις τοῦτο κατὰ πάντων ἰκανῶς διαωρῆσεται, πότερον οὐδὲν τῶν ὄντων τῆν αὐτοῦ δύναμιν αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸν πέφυκεν ἔχειν [πλὴν ἐπιστήμης], ἀλλὰ πρὸς ἄλλο, ἢ τὰ μὲν, τὰ δ' οὐ· καὶ εἰ ἔστιν αὐτὰ ἀναπαύτῃ πρὸς ἑαυτὰ ἔχει, ἄρ' ἐν τοῖσδε ἐστὶν ἐπιστήμη, ἣν δὴ ἡμεῖς σωφροσύνην φραμὲν εἶναι. Ἐγὼ μὲν οὐ πιστεύω ἐμμαντῶ ἰκανῶς εἶναι ταῦτα διελθεῖναι διὸ καὶ οὐτ' εἰ δυνατόν ἐστι τοῦτο γενέσθαι, ἐπιστήμης ἐπιστήμην εἶναι, ἔχω δισχυρισθῆναι, οὐτ' εἰ δὲ τὴ μάστιγα ἐστὶ, σωφροσύνην ἀποδέχομαι αὐτὸ εἶναι, πρὶν ἂν ἐπισκέψωμαι, εἴτε τι ἂν ἡμᾶς ὠφελοῖ τοιοῦτον ἂν, εἴτε μή. Τὴν γὰρ οὖν δὴ σωφροσύνην ὠφελίμων τὴ καὶ ἀγαθὸν μαντεομαί εἶναι οὐ οὖν, ὃ παῖ Καλλιάρχου—τίθεσθαι γὰρ σωφροσύνην τοῦτ' εἶναι, ἐπιστήμην ἐπιστήμης καὶ δὴ καὶ ἀνεπιστημοσύνης—πρῶτον μὲν τοῦτο ἐνδείξει, ὅτι δυνατόν [ἀποδειξάει σε] δὲ νῦν δὴ ἔλεγον, ἔπειτα πρὸς τὴ δυνατόν ὅτι 170 καὶ ὠφελίμων κάμει τάχ' ἂν ἀποκληρώσῃσαι, ὡς ὀρθῶς λέγεις περὶ σωφροσύνης, δ ἔστιν.

XVII. Καὶ ὁ Κριτίας ἔκοουσαι ταῦτα καὶ ἰδὼν με ἀποροῦντα, ὡςπερ οἱ τοὺς χασιμωμένους καταναικεῖν ὄραντες ταῦτόν τοῦτο ἐνυμπάσχουσι, κάκεῖνος ἔδοξε μοι ὅτ' ἐμοῦ ἀποροῦντος ἀναγκασθῆναι καὶ ἀποῖς ἀλῶναι ὑπὸ ἀπορίας. Ἄτε οὖν ἐδοκίμων ἐκάστοτε, ῥηζάνετο τοὺς παρόντας, καὶ οὔτε ξυγχωρήσαι μοι ἤθελεν ἀδύνατος εἶναι διελθεῖναι ἂ 171 πρὸςκαλοῦμένην αὐτόν, ἔλεγέ τε οὐδὲν σαρές, ἐπικαλέπτην τὴν ἀπορία. Καὶ ὅ μιν ἴνα ὁ λόγος προῖοι, εἶπον :

— Ἄλλ' εἰ δοκεῖ, ὃ Κριτία, νῦν μὲν τοῦτο ξυγχωρήσωμεν, δυνατόν εἶναι γενέσθαι ἐπιστήμην ἐπιστήμης· αἴθεις δὲ ἐπισκεψόμεθα εἴτε οὕτως ἔχει εἴτε μή. Ἴθι δὴ οὖν, εἰ δὲ τὴ μάστιγα δυνατόν τοῦτο, τὴ μάλλον οἶόν τέ ἐστιν εἰδέναι ἂ

μεγέθη, τοὺς ἀριθμούς καὶ τὰ παρόμοια, αὐτὸ εἶναι, πράγματι, ἐντελῶς ἀδύνατον ἢ ἔχει;»
α' Ἀπολύτως.

α' Ὅσο γὰρ τὴν ἀκοῆ καὶ τὴν δραστη, κ' ἀκόμη γὰρ τὴν κίνηση πού κινεῖ τὸν ἐαυτὸς τῆς, καὶ τὴ θερμότητα πού καίει τὸν ἐαυτὸ τῆς, καὶ ἔλα τὰ παρόμοια, σὲ μερικῶς φαίνονται ἀσπῆρικτα, σὲ ἄλλους ἴσως ἔχει. Χρειαίεται ἄνθρωπος μὲ μεγάλο μάλῶ, ἀγαπήτε μοι, γὰρ νὰ ξεκαθαρίση ἀπολύτως; σὲ ἄλλες τὶς περιπτώσεις, τί ἀπὸ τὰ δύο : τίποτε ἀπὸ ἄσπῆρικτων δὲν εἶναι ἔτσι δημιουργημένον ὥστε οἱ ἰδιότητές του νὰ ἀναφέρονται σ' αὐτὸ, ἀλλὰ σὲ ἄλλο, ἢ μερικὰ εἶναι καὶ μερικὰ ἔχει· κ' ἂν ὑπάρχουν μερικὰ πού οἱ ἰδιότητές τους ἀναφέρονται σ' αὐτὰ τὰ ἴδια, εἶναι ἄραγε ἀνάμεσα σ' αὐτὰ κ' ἡ γνώση πού ἡμεῖς λέμε ὅτι εἶναι ἡ σωφροσύνη; Ἐγὼ, λοιπόν, δὲν πιστεύω ὅτι εἶμαι ἰκανῶς νὰ ξεκαθαρίσω αὐτὰ τὰ ζητήματα· γὰρ τοῦτο, οὔτε ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχη μὴ γνώση τῆς γνώσης μπορῶ νὰ ὑποστηρίξω, οὔτε, στῆν περίπτωση πού τέτοια γνώση ὑπάρχει, δέχομαι ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ σωφροσύνη, προτοῦ ἐξετάσω ἂν, ἔτσι ὅπως τὴν περιγράψαμε, μὲν ὠφελῆ ἢ ἔχει. Γιατί διαπισθάνομαι ὅτι ἡ σωφροσύνη εἶναι κατὰ ὠφέλιμο καὶ καλὸ σὺ, λοιπόν, γιὰ τοῦ Καλλιάρχου—ἐφ' ὅσον ὑποστηρίζεις ὅτι ἡ σωφροσύνη εἶναι γνώση τῆς γνώσης, καὶ μάλιστα καὶ τῆς ἀγνοίας—πρῶτα τοῦτο ἀποδείξεις, ὅτι εἶναι δυνατόν ἐκεῖνο πού τώρα δά ἔλεγα, ἔπειτα ὅτι ἐκτός ἀπὸ δυνατόν εἶναι καὶ ὠφέλιμο· καὶ τότε θὰ μὲ πείσεις ἀσφαλῶς ὅτι σωστὰ ὀρίζεις τὴ σωφροσύνη τί εἶναι». 172

17. Κι' ὁ Κριτίας, σὰν τ' ἄκουσε αὐτὰ καὶ μὲ εἶδε σὲ ἀπορία, μοῦ φαίνεται ὅτι, ὅπως ἄσπῆρικτα μπισπῆρικτα τοὺς κάποιον νὰ χασιμωρήται κάνουν τὸ ἴδιο, ἀναγκάσθηκε κ' αὐτός, ἀπὸ μὲνα πού ἀπορούσα, νὰ καταληφθῆ ἀπὸ ἀπορία. Ἐπειδὴ, ὅμως, ἦταν συνθησιμένος νὰ ἐπικρατῆ πάντα στὶς συζήτησεις, ντρεπῆσταν τοὺς ἄλλους πού ἄκουσαν καὶ δὲν ἤθελε νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν μπορούσε νὰ λύσῃ ἄσπῆρικτα τοῦ ἐπρότεινα· κ' ἄρχισε νὰ λέγη ἀσάφεις, κρῆβροντας κάτω ἀπ' αὐτές τὴν ἀπορία του. Κ' ἐγὼ, γὰρ νὰ προχωρήσῃ ἡ συζήτησή μας, τοῦ εἶπα :

α' Ἀλλὰ, ἂν τὸ θέλων, Κριτία, ἄς δεχθοῦμε προσωρινῶς ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχη γνώση τῆς γνώσης· πὺ ὕστερα θὰ σκεφθοῦμε ἂν αὐτὸ εἶναι σωστὸ ἢ ἔχει. Πές μοι, τώρα· κατὰ τί, ἂν αὐτὸ εἶναι ἐντελῶς δυνατόν, γίνεται εὐκολότερον

τέ τις οἶδε καὶ ἂ μὴ ; Τοῦτο γὰρ δῆπου ἔφαμεν εἶναι τὸ γινώσκων αὐτὸν καὶ σωφροσύνῃ ἢ γὰρ ;

— Πάνυ γε, ἢ δ' ὅς, καὶ ἐμβαίνει γέ που, ὦ Σώκρατες.

e Εἰ γὰρ τις ἔχει ἐπιστήμην ἢ ἀπὴν αὐτὴν γινώσκει, τοιοῦτος ἂν αὐτὸς εἴη οἰόντις ὅτιν δ' ἔχει. Ὡσπερ ὅταν τάχος τις ἔχη, ταχύς, καὶ ὅταν κάλλος, καλός, καὶ ὅταν γνώσων, γινώσκων ὅταν δὲ δὴ γνώσων αὐτὴν αὐτῆς τις ἔχη, γινώσκων που αὐτὸς ἑαυτὸν τότε ἔσται.

— Οὐ τοῦτο, ἦν δ' ἐγὼ, ἀμφοβητῶ, ὡς οὐχ ὅταν τὸ αὐτὸ γινώσκόν τις ἔχη, αὐτὸς αὐτὸν γινώσκει, ἀλλ' ἔχοντι τοῦτο τίς ἀνάγκη εἰδέναι ἂ τε οἶδε καὶ ἂ μὴ οἶδεν ;

170 — Ὅτι, ὦ Σώκρατες, ταῦτόν ἐστι τοῦτο ἐκεῖνον.

— Ἰσως, ἔφη, ἀλλ' ἐγὼ κινδυνεύω ἀεὶ ὁμοίως εἶναι οὐδ' γὰρ αὐ μανθάνω ὡς ἐστὶ τὸ αὐτὸ ἂ οἶδεν εἰδέναι καὶ ἂ τις μὴ οἶδεν εἰδέναι.

— Πῶς λέγεις, ἔφη ;

— Ὡδε, ἦν δ' ἐγὼ. Ἐπιστήμη που ἐπιστήμης οὐσα ἄρα πλείων τι οἶα τ' ἔσται διαρεῖν, ἢ ὅτι τούτων τότε μὲν ἐπιστήμη, τὸ δ' οὐκ ἐπιστήμη ;

— Οὐκ, ἀλλὰ τοσοῦτον.

b — Ταῦτόν οὖν ἐστὶν ἐπιστήμη τε καὶ ἀνεπιστημοσύνη ὑγιεινοῦ, καὶ ἐπιστήμη τε καὶ ἀνεπιστημοσύνη δικαίου ;

— Οὐδαμῶς.

— Ἀλλὰ τὸ μὲν, οἶμαι, ἱατρικῆ, τὸ δὲ πολιτικῆ, τὸ δὲ οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐπιστήμη.

— Πῶς γὰρ οὐ ;

— Οὐκοῦν ἐὰν μὴ προσεπίστανται τις τὸ ὑγιεινὸν καὶ τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἐπιστήμην μόνον γινώσκει ἅτε τούτου μόνον ἔχων ἐπιστήμην, ὅτι μὲν τι ἐπίσταται καὶ ὅτι ἐπιστήμην τινὰ ἔχει, εἰκότως ἂν γινώσκει καὶ περὶ αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἢ γὰρ ;

— Ναί.

c — Ὅ τι δὲ γινώσκει, ταύτη τῇ ἐπιστήμῃ πῶς εἴσεται ; Γινώσκει γὰρ δὴ τὸ μὲν ὑγιεινὸν τῇ ἱατρικῇ ἀλλ' οὐ σωφροσύνη, τὸ δ' ἁρμονικὸν μουσικῇ ἀλλ' οὐ σωφροσύνη, τὸ δ' οἰκοδομικὸν οἰκοδομικῇ ἀλλ' οὐ σωφροσύνη, καὶ οὕτω πάντα ἢ οὐ ;

— Φαίνεται.

νὰ ἔαίρη κανεὶς καὶ τί ἔαίρει καὶ τί δὲν ἔαίρει· γιατί αὐτὸ εἶπαμε ὅτι εἶναι ἢ αὐτογνωσία κ' ἢ σωφροσύνη· ἢ ὅχι ;»

Ἄκριβῶς», εἶπε ἐκεῖνος, «καὶ αὐτὰ τὰ δύο συμβαδίζουσι, Σωκράτη. Γιατί, ἂν κανεὶς κατέχη τὴ γνώση πού γινώρξει τὸν ἑαυτοῦ της, θὰ ἔχη κ' αὐτὸς τὴν ἴδια ιδιότητα μὲ ὅ,τι κατέχει. Ὅπως, ὅταν ἔχη κανεὶς ταχύτητα εἶναι ταχύς, ὅταν ἄμορφοι ἀραῶς, κ' ὅταν γνώση σοφός κ' ὅταν, λοιπόν, τὴ γνώση τῆς γνώσης ἔχη κανεὶς, θὰ εἶναι ἄνθρωπος πού θὰ γινώρξει τὸν ἑαυτοῦ του, μὲ αὐτογνωσίαν.

«Μὰ ἐγὼ», εἶπα, «δὲν ἀμφοβητῶ ὅτι, ὅταν κανεὶς κατέχη ἐκεῖνο πού γινώρξει τὸν ἑαυτοῦ του, θὰ ἔχη αὐτογνωσίαν, ἀλλὰ τοῦτο : γιατί, ἀναγκαστικά, ἐκεῖνος πού κατέχει αὐτὸ θὰ ἔαίρη καὶ τί ἔαίρει καὶ τί δὲν ἔαίρει ;»

«Γιατί, Σωκράτη, τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο εἶναι τὰ ἴδια». 170 «Ἰσως», εἶπα, «ἀλλὰ ἐγὼ φοβῶμαι ὅτι δὲν θὰ ἀλλάξω ποτέ· γιατί πάλι δὲν καταλαβαίνα πῶς εἶναι τὸ ἴδιο νὰ ἔαίρη κανεὶς τί ἔαίρει καὶ τί δὲν ἔαίρει μὲ τὴν αὐτογνωσίαν».

«Τί θέλεις νὰ πῆς ;» εἶπε.

«Τοῦτο», εἶπα· «ἐὰν ὑπάρχει γνώση τῆς γνώσης, μπορεῖ αὐτὴ νὰ πῆ τίποτε περισσότερο παρὰ : τοῦτο εἶναι γνώση, καὶ τοῦτο ἀγνοία ;»

«Ὅχι, μόνο τόσο».

«Ἰδies μ' αὐτὴν, λοιπόν, εἶναι ἡ γνώση κ' ἡ ἀγνοία τοῦ ὑγιεινοῦ, κ' ἡ γνώση κ' ἡ ἀγνοία τοῦ δικαίου ;» 170 «Καθόλου».

«Ἡ μία, νομίζω, εἶναι ἡ ἱατρικῆ, ἡ δευτέρα ἡ πολιτικῆ, κ' ἡ ἄλλη τίποτε ἄλλο παρὰ γνώση».

«Ἀσφαλῶς».

«Ἄν, λοιπόν, δὲν ἔαίρη κανεὶς ἐπὶ πλεόν τὸ ὑγιεινὸ καὶ τὸ δίκαιο, ἀλλὰ μόνο τὴ γνώση, μὰ πού μόνο ἓνα ἔαίρει, ὅτι δηλαδὴ κάτι ἔαίρει καὶ ὅτι κατέχει κάποια γνώση, φυσικά αὐτὸ θὰ τὸ ἔαίρη καὶ περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔτσι ;»

«Ναί».

c «Ὅ, τί ἄλλο ἔαίρει, ὁμοῦ, πῶς θὰ τὸ διδάχθῃ ἀπ' αὐτῆ τῆ γνώση ; Γιατί τὸ ὑγιεινὸ τὸ μαθαίνει ἀπὸ τὴν ἱατρικῆ, ὅχι ὁμοῦ ἀπὸ τῆ σωφροσύνη, τὴν ἁρμονία ἀπὸ τῆ μουσικῆ, ὅχι ὁμοῦ ἀπὸ τῆ σωφροσύνη, τὴν τέχνη νὰ χτίξῃ ἀπὸ τὴν ἀρχιτεκτονικῆ, ὅχι ὁμοῦ ἀπὸ τῆ σωφροσύνη κ' ἔτσι ὅλα, ἢ ὅχι ;» «Φανερόν».

—Σωφροσύνη δέ, εἴπερ μόνον ἐστὶν ἐπιστημῶν ἐπιστήμη, πῶς εἴσεται ὅτι τὸ ὑγιεινὸν γιγνώσκει ἢ ὅτι τὸ οἰκοδομικόν;

—Ὁδδαμῶς.

—Ὄκ ἄρα εἴσεται ὁ οἶδεν ὁ τοῦτο ἀγνοῶν, ἀλλ' ὅτι οἶδε μόνον.

—Ἔοικεν.

d XVIII. — Ὄκ ἄρα σωφρονεῖν τοῦτ' ἂν εἴη οὐδὲ σωφροσύνη, εἰδέναι ἅ τε οἶδε καὶ ἅ μὴ οἶδεν, ἀλλ', ὡς ἔοικεν, ὅτι οἶδε καὶ ὅτι οὐκ οἶδε μόνον.

—Κινδυνεύει.

—Ὁδδὲ ἄλλον ἄρα οἶός τε ἔσται οὗτος ἐξετάσαι φάσκοντά τι ἐπίστασθαι, πότερον ἐπίσταται ὁ φησὶν ἐπίστασθαι ἢ οὐκ ἐπίσταται; ἀλλὰ τοσοῦτο μόνον, ὡς ἔοικε, γινώσεται, ὅτι ἔχει τινὰ ἐπιστήμην, διου δέ γε, ἢ σωφροσύνη οὐ ποιήσει αὐτὸν γιγνώσκων.

—Ὁδ φαίνεται.

e —Ὅτε ἄρα τὸν προσποιοῦμενον ἱατρὸν εἶναι, ὄντα δὲ μὴ, καὶ τὸν ὡς ἀληθῶς ὄντα οἶός τε ἔσται διακρίνειν, οὔτε ἄλλον οὐδένα τῶν ἐπιστημῶν καὶ μὴ. Σκεψόμεθα δὲ ἐκ τῶνδε· εἰ μέλλει ὁ σώφρων ἢ ὁσισσοῦν ἄλλος τὸν ὡς ἀληθῶς ἱατρὸν διαγνώσσεσθαι καὶ τὸν μὴ, ἀρ' οὐχ ὡς ποιήσει· περὶ μὲν ἱατρικῆς δῆλον αὐτῷ οὐ διαλέξεσθαι· οὐδὲν γὰρ ἐπαίει, ὡς ἔφαμεν, ὁ ἱατρός· ἀλλ' ἢ τὸ ὑγιεινὸν καὶ τὸ νοσῶδες· ἢ οὐ;

—Ναί, οὕτως.

—Περὶ δέ γε ἐπιστήμης οὐδὲν οἶδεν, ἀλλὰ τοῦτο δὴ τῆ σωφροσύνη μόνῃ ἀπέδομεν.

—Ναί.

171 —Ὁδδὲ περὶ ἱατρικῆς ἄρα οἶδεν ὁ ἱατρικός, ἐπειδήπερ ἢ ἱατρικῆ ἐπιστήμῃ οὐσα τυγχάνει.

—Ἀληθῆ.

—Ὅτι μὲν δὴ ἐπιστήμην τινὰ ἔχει, γινώσεται ὁ σώφρων τὸν ἱατρὸν· δεῖν δὲ πείρων λαβεῖν ἤτις ἐστίν, ἄλλο τι σκέφεται ὄντων; ἢ οὐ τούτω ὠρίσται ἐκάστη ἐπιστήμῃ μὴ μόνον ἐπιστήμῃ εἶναι ἀλλὰ καὶ τίς, τῷ τινῶν εἶναι;

—Τούτω μὲν οὐν.

«Ἀπὸ τῆ σωφροσύνης, ὅμως, ἂν εἶναι μόνον γνώση τῆς γνώσης, πῶς θὰ μάθῃ ὅτι ἔξαιρει τὸ ὑγιεινὸ ἢ τὸ χρισίμο;»
«Εἶναι ἀδύνατον.»

«Ὅποιος, λοιπόν, δὲν κατέχει τίς εἰδικὴς γνώσεις δὲν θὰ ἔξαιρῃ τὴ ἔξαιρει, ἀλλὰ μόνον ὅτι ἔξαιρει.»

«Ἔτσι φαίνεται.»

18. «Ἄρα, σωφροσύνη καὶ νὰ εἶναι κανεὶς σώφρων δὲν σημαίνουν νὰ ἔξαιρῃ κανεὶς τὴ ἔξαιρει καὶ τί δὲν ἔξαιρει, ἀλλὰ, καθὼς φαίνεται, μόνον ὅτι ἔξαιρει καὶ ὅτι δὲν ἔξαιρει.»
«Ἐκεῖ πάει.»

«Ὅτε, συνεπῶς, θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἐλέγξῃ ὁ σώφρων ἐκεῖνον ποῦ ἰσχυρίζεται ὅτι κάτι ἔξαιρει, ἂν δηλαδὴ ἔξαιρῃ αὐτὸ ποῦ λέγει ὅτι ἔξαιρει ἢ ὄχι. Ἀλλὰ τόσο μόνον, καθὼς φαίνεται, θὰ μπορῇ ὁ σώφρων νὰ μάθῃ, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἄλλος κατέχει κάποια γνώση, τίνος, ὅμως, ἢ σωφροσύνη δὲν θὰ τὸν κάμῃ ἱκανὸ νὰ τὸ μάθῃ.»

«Αὐτὸ βλέπω.»

e «Ὅτε, ἄρα, ἐκεῖνον ποῦ προσποιοῦται ὅτι εἶναι γιαιτρός, ἐνὼ δὲν εἶναι, κ' ἐκεῖνον ποῦ πραγματικὰ εἶναι, θὰ μπορῇ ὁ σώφρων νὰ τοὺς ξεχωρίσῃ, οὔτε ἄλλον κανένα ἀπὸ ὅσους ἔχουν εἰδικὴς γνώσεις κ' ὅσους δὲν ἔχουν. Ἄς διερευνησομε αὐτὸ τὸ σημεῖο μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο· ἂν θέλῃ ὁ σώφρων, ἢ ὅποιοςδὴ ποτε ἄλλος, νὰ ἐξακριβώσῃ ποῖος εἶναι ἀληθινὸς γιαιτρός καὶ ποῖος ψεύτικος, πῶς θὰ κάμῃ; γιὰ τὴν ἱατρικῆ, σὰν γνώση, δὲν θὰ τοῦ μιλῆσῃ βεβαίως· γιαιτὶ, καθὼς εἴπαμε, ὁ γιαιτρός δὲν ἔξαιρει παρὰ τὸ ὑγιεινὸ καὶ τὸ νοσηρὸ ἢ ὄχι;»

«Ναί, ἔτσι.»

«Γιὰ τὴ γνώση, ἐξ ἄλλου, τίποτε δὲν ἔξαιρει ὁ γιαιτρός, γιαιτὶ αὐτὸ εἴπαμε ὅτι τὸ ἔξαιρει μόνον ἢ σωφροσύνη.»

«Ναί.»

«Ὅτε τὴν ἱατρικῆ, συνεπῶς, ἔξαιρει ὁ γιαιτρός, ἀφοῦ 171 ἢ ἱατρικῆ εἶναι γνώση.»

«Σωστό.»

«Ὅτι, λοιπόν, ὁ γιαιτρός ἔχει κάποια γνώση, ὁ σώφρων θὰ μπορῇ νὰ τὸ μάθῃ· μὰ ἂν πρέπει νὰ ἐξακριβώσῃ ποῖά, θὰ ἐξετάσῃ ἄλλο τίποτε ἀπὸ τὸ ἀντικειμενὸ τῆς; Μὲ αὐτὸ δὲν ἔχει χαρακτηρησθῆ κάθε γνώση, ὄχι μόνον ὅτι εἶναι γνώση ἀλλὰ καὶ ποῖά, δηλαδὴ μὲ τὸ ποικαιῶν εἶναι γνώση;»

«Μὲ αὐτὸ, βέβαια.»

—Καὶ ἡ *ιατρικὴ* δὴ ἑτέρα εἶναι τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν ὠρῶσθι τῷ τοῦ ὑγιεινοῦ εἶναι καὶ νοσώδους ἐπιστήμη.

—Ναί.

b —Ὀδοῦν ἐν τοῦτοις ἀναγκαῖον σκοπεῖν τὸν βουλόμενον *ιατρικὴν* σκοπεῖν, ἐν οἷς ποτ' ἔστιν· οὐ γὰρ δῆραον ἐν γε τοῖς ἔξω, ἐν οἷς οὐκ ἔστιν;

—Ὁδὸ δῆτα.

—Ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς ἄρα καὶ νοσώδεσσιν ἐπισκέπεται τὸν *ιατρὸν*, ἧ ἱατρικὸς ἔστιν, ὁ ὀρθῶς σκοπούμενος.

—Ἔοικεν.

—Ὀδοῦν ἐν τοῖς οὐτως ἢ λεγομένοις ἢ πραττομένοις τὰ μὲν λεγόμενα, εἰ ἀληθῆ λέγεται, σκοπούμενος, τὰ δὲ πραττόμενα, εἰ ὀρθῶς πράττεται;

—Ἀνάγκη.

—Ἡ οὖν ἄνευ *ιατρικῆς* δύναιτ' ἂν τις τούτων ποτέρους ἐπακολούθησθαι;

—Ὁδὸ δῆτα.

c —Ὅτε γε ἄλλος οὐδεὶς, ὡς εἶπε, πλήρ' ἱατρός, οὔτε δὴ ὁ σώφρων ἱατρός γὰρ ἂν εἴη πρὸς τῇ σωφροσύνῃ.

—Ἔστι ταῦτα.

—Παντὸς ἄρα μᾶλλον, εἰ ἡ σωφροσύνη ἐπιστήμης ἐπιστήμη μόνον ἐστὶ καὶ ἀνεπιστημοσύνης, οὔτε *ιατρὸν* διακρίναι οἷα τε ἔσται ἐπιστάμενος τὰ τῆς τέχνης ἢ μὴ ἐπιστάμενος, προσποιοῦμενος δὲ ἢ οἰόμενος, οὔτε ἄλλον οὐδένα τῶν ἐπιστάμενων καὶ οἰούν, πληρὸν γε τὸν αὐτοῦ ὁμότεχρον, ὡσπερ οἱ ἄλλοι δημιοργοί.

—Φαίνεται, ἔφη.

d XIX. — Τίς οὖν, ἦν δ' ἔγώ, ὦ Κριτία, ὠφέλεια ἡμῖν ἐστὶ ἂν εἴη ἀπὸ τῆς σωφροσύνης τοιαύτης οὐσης; Εἰ μὲν γὰρ, δ' ἐξ ἀρχῆς ὑπετιθέμεθα, ἦδει ὁ σώφρων ἂν τε ἦδει καὶ ἂ μὴ ἦδει, τὰ μὲν ἐτι οἶδε, τὰ δ' ἐτι οὐκ οἶδε, καὶ ἄλλον ταῦτόν τοῦτο πεποιθότα ἐπισκέψασθαι οἷός τε ἦν, μεγαλοστί ἂν ἡμῖν, φαμέν, ὠφέλιμον ἦν σώφροσιν εἶναι ἀναμάτητοι γὰρ ἂν τὸν βίον ἐξῴμεν αὐτοὶ τε οἱ τὴν σωφροσύνην ἔχοντες καὶ e οἱ ἄλλοι πάντες ὅσοι ὄφ' ἡμῶν ἤρχοντο. Ὅτε γὰρ ἂν αὐτοὶ ἐπεχειροῦμεν πράττειν ἂ μὴ ἠπιστάμεθα, ἀλλ' ἐξευρίσκοιτες τοὺς ἐπισταμένους ἐκείνους ἀν παρεδίδομεν, οὔτε τοῖς

«Κ' ἡ *ιατρικὴ*, λοιπόν, ξεχωρῶς ἀπὸ τῆς ἄλλης γνώσεως μετὰ τοῦτο : ἐτι εἶναι γνώση τοῦ ὑγιεινοῦ καὶ τοῦ νοσηροῦ».

«Ναί».

«Ὅποιος, λοιπόν, θέλει νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἀξίαν τῆς *ιατρικῆς*, ἀναγκαστικὰ πρέπει νὰ τὴν ἐξετάσῃ σ' αὐτὰ, δηλαδὴ στὸ ἀντικείμενόν τῆς· δχι, βεβαίως, στὰ ἄλλα, ποὺ δὲν εἶναι ἀντικείμενόν τῆς».

«Φυσικὰ».

«Γιὰ τὰ υγιεινὰ, λοιπόν, καὶ γιὰ τὰ νοσηρὰ θὰ ρωτήσῃ τὸν *γιατρὸν*, σὰν *γιατρὸν*, ὅποιος σωστὰ ἐρευνᾷ».

«Ἔτσι φαίνεται».

«Θὰ ἐξετάσῃ, συνεπῶς, τὸν *γιατρὸν*, σὲ ὅσα σὰν *γιατρός* ἢ λέγει ἢ κάνει, τὰ λεγόμενα ἂν εἶναι ἀληθινὰ καὶ τίς πράξεις ἂν εἶναι σωστές;»

«Ἀναγκαστικὰ».

«Μπορεῖ, ὅμως, κανεὶς, ἂν δὲν κατέχῃ τὴν *ιατρικὴν*, νὰ ἐξετάσῃ τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο ἀπ' αὐτὰ;»

«Ὅχι, βεβαίως».

«Ὅτε ἄλλος κανεὶς, καθὼς φαίνεται, ἐξὸν *γιατρός*, οὔτε φυσικὰ καὶ ὁ σώφρων· ἀλλοιούτικα, μὰζι μετὰ τῇ σωφροσύνῃ, θὰ κατεῖχε καὶ τὴν *ιατρικὴν*».

«Ἔτσι εἶναι».

«Εἶναι, λοιπόν, ἀπολύτως βέβαιο ἐτι ἂν ἡ σωφροσύνη εἶναι μόνον γνώση τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀγνοίας, οὔτε *γιατρὸν* εἶναι ἰκανὴ νὰ ξεχωρίσῃ ποὺ *ξαίρει* τὴν τέχνην του ἢ ποὺ δὲν τὴν *ξαίρει*, καὶ ποὺ προσποιεῖται ἢ αὐτακαπαῖται, οὔτε ἄλλον κανένα ἀπὸ ὅσους *ξαίρουν* οἰδιόητοτε, ἐκτός βέβαια ἀπὸ τὸν ὁμότεχρον, ὅπως κ' οἱ ἄλλοι τεχνίτες».

«Φανερόν», εἶπε.

19. «Ποῦά, λοιπόν, ὠφέλεια», εἶπα ἐγώ, «θὰ ἔχουμε, Κριτία, ἀπὸ τῇ σωφροσύνῃ, ἂν εἶναι τέτοια; ἂν, ὅπως ὑποθέσαμε ἀρχίζοντας, ἤξαιρε ὁ σώφρων καὶ τί *ξαίρει* καὶ τί δὲν *ξαίρει*, ἐκεῖνα ἐτι τὰ *ξαίρει*, καὶ τοῦτα ἐτι δὲν τὰ *ξαίρει*, κ' ἂν ἦταν ἰκανὸς νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅποιον ἄλλο θὰ ἦταν στὴν ἴδια μ' αὐτὸν κατάστασιν, πολὺ, λέμε, θὰ μᾶς ἦταν ὠφέλιμο νὰ εἴμαστε σώφρονες· γιὰτι χωρὶς λάθῃ θὰ περνούσαμε τὴ ζωὴ μας, κ' ἐμεῖς, οἱ σώφρονες, κ' ἄλλοι οἱ ἄλλοι ποὺ θὰ τοὺς ἐξουσιάζαμε. Γιὰτι οὔτε ἐμεῖς θὰ ἐπιχειρούσαμε νὰ κάνουμε ὅ,τι δὲν *ξαίρουμε*, ἀλλὰ βρίσκοντας ἐκεῖνους ποὺ *ξαίρουν* θὰ τὸ παραδίναμε σ' αὐτούς, οὔτε στοὺς ἄλλους».

ἄλλους ἐπιτρέπομεν, ὧν ἤραχον, ἄλλο τι πράττειν ἢ ὃ τι πρᾶττοντες ὁρθῶς ἐμελλον πράξειν. τοῦτο δ' ἦν ἂν, οὐδ' ἐπιστήμην εἶχον· καὶ οὕτω δὴ ὑπὸ σωφροσύνης οἰκία τε οἰκουμένη ἐμελλε καλῶς οἰκείσθαι, πόλις τε πολιτευομένη, 172 καὶ ἄλλο πᾶν οὐ σωφροσύνη ἄρα· ἀμαρτίας γὰρ ἐξηρημένης, ὁρθότητος δὲ ἠγουμένης, ἐν πόσει πράξει καλῶς πρᾶττειν ἀναγκαῖον τοὺς οὕτω διακεμένους, τοὺς δὲ εὖ πρᾶττοντας εὐδοκίμως εἶναι. Ἄρ' οὐχ οὕτως, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Κριτία, ἐλέγομεν περὶ σωφροσύνης, λέγοντες ὅσον ἀγαθὸν εἶη τὸ εἰδέναι ἢ τε οἶδε τις καὶ ἢ μὴ οἶδεν;

— Πάνν μὲν οὖν, ἔφη, οὕτως.

— Νῦν δέ, ἦν δ' ἐγώ, ὁρᾷς ὅτι οὐδαμῶ ἐπιστήμη οὐδεμία τοιαύτη οὐσα πέφανται.

— Ὅρω, ἔφη.

b — Ἄρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, τοῦτ' ἔχει τὸ ἀγαθὸν ἦν νῦν εὐρίσκωμεν σωφροσύνην οὐσαν, τὸ ἐπιστήμην ἐπίστασθαι καὶ ἀνεπιστημοσύνην, ὅτι ὃ ταύτην ἔχων, ὃ τι ἄκ' ἄλλο μανθάνει, ῥᾶν τε μαθήσεται καὶ ἐναργέστερα πάντα αὐτῷ φανείται, ἅτε πρὸς ἐκάστου ᾧ ἂν μανθάνη προσκαθορῶντι τὴν ἐπιστήμην καὶ τοὺς ἄλλους δὴ κάλλιον ἐξετάσει περὶ ὧν ἂν καὶ αὐτὸς μᾶθη, οἱ δὲ ἂνευ τούτου ἐξετάζοντες ἀσθενέστερον καὶ φραυλότερον τοῦτο ὁρᾶσουσιν; Ἄρ', ὦ φίλε, τοιαῦτ' c ἅττα ἐστὶν ἃ ἀπολαυόμεθα τῆς σωφροσύνης, ἡμεῖς δὲ μείζον τι βλέπομεν καὶ ζητοῦμεν αὐτὸ μείζον τι εἶναι ἢ ὅσον ἐστὶν;

— Τάχα δ' ἂν, ἔφη, οὕτως ἔχοι.

XX. — Ἴσως, ἦν δ' ἐγώ, ἴσως δέ γε ἡμεῖς οὐδὲν χρηστὸν ἐζητήσαμεν. Τεκμαίρομαι δέ, ὅτι μοι ἅποια ἅττα καταφαίνεται περὶ σωφροσύνης, εἰ τοιοῦτὸν ἐστίν. Ἴδωμεν γὰρ, εἰ βούλει, συγχωρήσαντες καὶ ἐπίστασθαι ἐπιστήμην δυνατὸν εἶναι [εἰδέναι], καὶ ὃ γε ἐξ ἀρχῆς ἐπιθέμεθα σωφροσύνην εἶναι, τὸ εἰδέναι ἢ τε οἶδε καὶ ἢ μὴ οἶδε, μὴ ἀποστερηθώμεν, d ἀλλὰ δᾶμεν· καὶ πάντα ταῦτα δόντες ἐπὶ βέλτιον σκεψόμεθα, εἰ ἄρα τι καὶ ἡμᾶς ὀνήσει τοιοῦτον ὄν. Ἄ γὰρ νῦν δὴ ἐλέγομεν, ὡς μέγα ἂν εἶη ἀγαθὸν ἢ σωφροσύνη, εἰ τοιοῦτον

τοὺς ἐξουσιαζόμενους, θὰ ἐπιτρέπαμε νὰ κάνουν ἄλλο τίποτε παρὰ ὃ,τι θὰ ἦταν ἰκανὸν νὰ κάνουν σωστά· καὶ αὐτὸ θὰ ἦταν ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἤξαιραν· κ' ἐστὶ, μὲ τῆ σωφροσύνη, καὶ κάθε σπῆτι θὰ κυβερνιόταν καλά, καὶ κάθε κράτος, καὶ κάθε ἄλλο ὅπου θὰ κυριαρχοῦσε ἡ σωφροσύνη· γιατί, χωρίς λάθη πιά, καὶ μὲ τὸ σωστὸ μπροστά, 172 σὲ κάθε τους πράξη θὰ πετυχαῖναν ἀναγκαστικά ὅσοι θὰ ζοῦσαν ἐτσι, κ' ὅσοι πετυχαῖνον εἶναι εὐτυχισμένοι. Αὐτὰ δὲν ἐνοοῦσαμε, Κριτία», συνέχισα, «γιὰ τῆ σωφροσύνη, ἐταν ἐλέγαμε πόσο καλὸ εἶναι νὰ ξαίρη κανεὶς τί ξαίρει καὶ τί δὲν ξαίρει;»

«Βεβαίως», εἶπε ἐκεῖνος, «αὐτὰ».

«Τώρα, όμως», εἶπα ἐγώ, «βλέπεις ὅτι πουθενὰ καμμιὰ τέτοια γνώση δὲν φάνηκε νὰ ὑπάρχη;»

«Τὸ βλέπω», εἶπε.

b «Ἄραγε, λοιπόν», εἶπα ἐγώ, «ἡ σωφροσύνη, ὅπως τῆ βρήκαμε τώρα ὅτι εἶναι, νὰ ξαίρης δηλαδή τῆ γνώση καὶ τὴν ἀγνοία, ἔχει τοῦτο τὸ καλὸ, ὅτι ἐκεῖνος ποὺ τὴν κατέχει, ὃ,τι κ' ἂν μελετᾷ, καὶ εὐκολώτερα θὰ τὸ μᾶθη καὶ σαφέστερα ὅλα θὰ τοῦ φανοῦν, γιατί κάθε τι ποὺ θὰ μελετᾷ θὰ τὸ βλέπει καὶ ἢ αὐτῆ τῆ γνώση; κ' ὅτι τοὺς ἄλλους θὰ τοὺς κρίνει καλύτερα γιὰ ὅσα κ' αὐτὸς θὰ ξαίρη, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ θὰ κρίνουν χωρίς σωφροσύνη θὰ τὸ κάμουν ἀσθενέστερα καὶ χειρότερα; Ἄραγε, ἀγαπητέ μου, αὐτὴ εἶναι ἡ ὠφέλεια ποὺ θὰ ἔχουμε ἀπὸ τῆ σωφροσύνη, ἐνῶ ἡμεῖς τῆ θεωροῦμε σὰν κάτι καλύτερο κ' ἐπιθυμοῦμε νὰ εἶναι καλύτερη ἀπὸ ὅσο εἶναι;» c

«Ἴσως», εἶπε, «ἐτσι εἶναι».

20. «Ἴσως», εἶπα ἐγώ· ἀκ' ἴσως, ἐπίσης, ἡ ἔρευνα ποὺ ἐκάναμε νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀνόφελη. Κάνω αὐτῆ τῆ σκέψῃ ἀπὸ μερικὰ ἄποκα συμπεράσματα· στὰ ὅποια βλέπω ὅτι θὰ καταλήξουμε γιὰ τῆ σωφροσύνη, ἂν εἶναι ἐτσι ὅπως τὴν περιγράφουμε. Ἄς τὰ ἐξετάσουμε, ἂν θέλεις· ἄς παραδεχθοῦμε ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπάρχη γνώση τῆς γνώσης, καὶ αὐτὸ ποὺ ἐξ ἀρχῆς ἐθέσαμε εἶναι ἡ σωφροσύνη, δηλαδή νὰ ξαίρουμε τὶ ξαίρομε καὶ τὶ δὲν ξαίρομε, ἄς μὴ τῆς τὸ στερήσουμε, ἀλλὰ ἄς τὸ παραχωρήσουμε· καὶ ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ τὰ δεχθοῦμε, ἄς σκεφθώμε ἀκόμη πιὸ προσεκτικά, ἂν τέτοια γνώση μπορεῖ νὰ μᾶς εἶναι ὠφέλιμη σὲ κάτι. Γιατί ὅσα πρὸ ὀλίγου ἐλέγαμε, ὅτι δηλαδή εἶναι μεγάλο καλὸ ἡ σωφροσύνη, ἂν εἶναι ὅπως τὴν ὄρισαμε, ἐταν κυριαρχῆ d

εἶη, ἡγουμένη διοικήσεως καὶ οἰκίας καὶ πόλεως, οὗ μοι δοκοῦμεν, ὦ Κριτία, καλῶς ὁμολογημένα.

— Πῶς δὴ; ἢ δ' ὅς.

— Ὅτι, ἦν δ' ἐγώ, εὐχόμενος ὁμολογήσαμεν μέγα τι ἀγαθὸν εἶναι τοῖς ἀνθρώποις, εἰ ἔνασσι ἡμῶν, ἃ μὲν ἴασσι, πρῶτον τούτων, ἃ δὲ μὴ ἐπίσταντο, ἄλλοις παραδοῖεν τοῖς ἐπισταμένοις.

ε — Ὅσοι οὖν, ἔφη, καλῶς ὁμολογήσαμεν;

— Ὅσοι μοι δοκοῦμεν, ἦν δ' ἐγώ.

— Ἀποπα λέγεις ὡς ἀληθῶς, ἔφη, ὦ Σώκратες.

— Νῆ τὸν κῆνα, ἔφη, καὶ ἐμοὶ τοι δοκεῖ οὕτω, κἀνταῦθα καὶ ὅτι ἀποβλέψας ἀποπᾶ γ' ἔφη μοι προφαίνεσθαι, καὶ ὅτι φοβόμην μὴ οὐκ ὀρθῶς σκοποῖμεν. Ὡς ἀληθῶς γὰρ, εἰ δ τι μάλιστα τοιοῦτόν ἐστιν ἡ σωφροσύνη, οὐδὲν μοι δῆλον

173 εἶναι δοκεῖ ὅ τι ἀγαθὸν ἡμᾶς ἀπεργάζεται.

— Πῶς δὴ; ἢ δ' ὅς. Λέγε, ἵνα καὶ ἡμεῖς εἰδῶμεν ὅ τι λέγεις.

— Οἶμαι μὲν, ἦν δ' ἐγώ, ληρεῖν με ὅμως τό γε προφανόμενον ἀναγκαῖον σκοπεῖν καὶ μοὶ εἰκὴ παριέναι, εἰ τίς γε αὐτοῦ καὶ μικρὸν κήδεταί.

— Καλῶς γὰρ, ἔφη, λέγεις.

XXI. — Ἄκουε δὴ, ἔφη, τὸ ἐμὸν ὄναρ, εἶτε διὰ κεράτων εἶτε δι' ἐλέφαντος ἐλήλυθεν. Εἰ γὰρ ὅτι μάλιστα ἡμῶν ἀρχοὶ ἢ σωφροσύνη, ὅσα οἶαν νῦν ὀριζόμεθα, ἄλλο τι κατὰ τὰς

b ἐπιστήμας ἂν πρῶτοντο, καὶ οὐτε τις κυβερνήτης φάσκων εἶναι, ὃν δὲ οὐ, ἐξαπατῶν ἂν ἡμᾶς, οὐτε ἰατρός οὐτε στρατηγός οὐτ' ἄλλος οὐδέτις, προσποιούμενος τι εἶδέναι ὃ μὴ οἶδε, λαθῶναι ἂν ἕκ δὲ τούτων ὅπως ἐχόντων ἄλλο ἂν ἡμῖν τι ἐυβαίνοι ὄνεσις τε τὰ σώματα εἶναι μᾶλλον ἢ νῦν,

c καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ κινδυνεύοντας καὶ ἐν πολέμῳ σώζεσθαι καὶ τὰ σπείη καὶ τὴν ἀμπεχόνην καὶ τυθόδεσι πᾶσαν καὶ τὰ χεῖματα πάντα τεχνικῶς ἡμῖν εἰργασμένα εἶναι καὶ ἄλλα πολλὰ διὰ τὸ ἀληθινῶς δημοιοργίᾳ χρῆσθαι; Εἰ δὲ βούλοιο γέ, καὶ τὴν μαντικὴν εἶναι ἐνυγχωρήσομεν ἐπιστήμην τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, καὶ τὴν σωφροσύνην, αὐτῆς ἐπιστα-

22. εἶτε διὰ κεράτων, εἶτε δι' ἐλέφαντος. Στὴν Ὀδύσεια (τ, 564-567) ὁ Ὀμηρος λέγει ὅτι τὰ ὄνειρα ἔρχονται ἀπὸ δύο πότες, τῆ μᾶ ἀπὸ κέρατο, τὴν ἄλλη ἀπὸ φόνιται ἀπὸ τῆς πρώτης ἔρχονται τὰ ἀληθινὰ ὄνειρα, ἀπὸ τῆς δευτέρας τὰ ψευτικά.

στη διοίκησιν καὶ τοῦ σπιτιοῦ καὶ τοῦ κράτους, δὲν μοὶ φαίνεται, Κριτία, ὅτι καλὰ ἐκάναμε πού τὰ παραδεχθήκαμε».

«Πῶς αὐτό;» εἶπε ἐκεῖνος.

«Γιατί», εἶπα ἐγώ, ἀπολύ εὐκόλα δεχθήκαμε ὅτι εἶναι μεγάλο καλὸ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἂν καθένας, ὅτι ξαίρει, αὐτὸ ἔκανε, καὶ ὅτι, δὲν ξαίρει τὸ παράδειν σὲ ἄλλους, σ' ἐκείνους πού ξαίρουν».

«Καὶ δὲν εἴχαμε δικαίον πού τὸ δεχθήκαμε;» εἶπε.

«Ὁχι, νομίζω», εἶπα ἐγώ.

«Παράξενα πράγματα λές, μὰ τὴν ἀλήθεια, Σωκράτη», εἶπε.

«Μὰ τὸν κῆνα», εἶπα, «ὡς ἐγὼ αὐτὸ νομίζω, καὶ ἀκριβῶς αὐτὰ βλέποντας πρὸ ἄλλοιου ἔλεγα ὅτι μερικὰ συμπεράσματα μοὺ φαίνονται ἀπὸ πρὶν ἔτοπα, καὶ ἔτι φοβόμουν μήπως δὲν εἴχαμε ἐρευνησῆ σωστά. Γιατί, πραγματικὰ, καὶ ἂν ἀκόμη σωφροσύνη εἶναι ὅτι εἶπαμε, δὲν βλέπω καθόλου τι καλὸ μᾶς κάνει».

«Μὰ πῶς;» εἶπε ἐκεῖνος. «Λέγε, γιὰ νὰ καταλάβουμε καὶ ἡμεῖς τὴν λέξιν».

«Μοῦ φαίνεται», ἀπάντησα, «ὅτι τὸ μυαλό μου παρακαίει. Ἐν τούτοις, ὅταν μὴ ἰδέα παρουσιάζεται, πρέπει νὰ τὴν ἐξετάσουμε καὶ νὰ μὴ τὴν περιφρονῶμε ἐπιτόλεια, ἂν, βεβαίως, ἔχουμε κάποιο σεβασμὸ γιὰ τὸν ἐαυτὸ μας».

«Σωστά μιλᾶς», εἶπε.

21. «Ἄκουσε, λοιπόν», εἶπα, «τὸ ὄνειρό μου, εἶτε ἀληθινὸ εἶναι εἶτε ψευτικὸ (22)». Ἄν ἡ σωφροσύνη, ἔτσι ὅπως τῶρα τὴν ὀρίζουμε, κυριαρχοῦσε ἀπολύτως στὴ ζωὴ μας, κάθε πράξιν θὰ γινόταν σύμφωνα μὲ τίς γνώσεις, καὶ οὐτε

b κανεῖς, λέγοντας ὅτι εἶναι πλοηγός, ἐνὼ δὲν εἶναι, ἢ μᾶς ἐξαπατοῦσε, οὐτε γυατρός, οὐτε στρατηγός, οὐτε ἄλλος κανεῖς, κάνοντας ὅτι κάτι ξαίρει, ἐνὼ δὲν τὸ ξαίρει, θὰ μπορούσε νὰ κυκλοφορῇ· καὶ ἂν τὰ πράγματα ἦταν ἔτσι, τι ἄλλο θὰ μπορούσε νὰ προκύβῃ γιὰ μᾶς, παρὰ νὰ εἴμαστε πιὸ ὕγιεις

στὸ σῶμα ἀπὸ τῶρα, καὶ ἔτι ὅταν κινδυνεύουμε στὴ θάλασσα καὶ στὸν πόλεμο νὰ σωθῶμαστε, καὶ ἔτι ὅταν τὰ ἐργαλεῖα μας καὶ τὰ ρούχα μας καὶ τὰ παπούτσια μας καὶ ἔτι τὰ πράγματα

c πού μᾶς χρειάζονται νὰ τὰ ἔχουμε τεχνικὰ κατασκευασμένα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀκόμη, ἐπειδὴ θὰ χρησιμοποιούσαμε ἀληθινῶς τεχνίτες, ἂν θέλεις, μάλιστα, ἂς δεχθῶμε ὅτι καὶ ἡ μαντικὴ εἶναι γνώση τοῦ μέλλοντος, καὶ ἔτι ἡ σωφροσύνη, κυριαρχ-

τοῦσαν, τοὺς μὲν ἀλαζόνας ἀποτρέπει, τοὺς δὲ ὡς ἀληθῶς μάντις καθιστάται ἡμῖν προφήτας τῶν μελλόντων. Κατεσκευασμένον δὴ οὕτω τὸ ἀνθρώπινον γένος ὅτι μὲν ἐπιστημόνος ἂν πράττοι καὶ ζῶῃ, ἐπομαι ἢ γὰρ σωφροσύνη φυλάττουσα οὐκ ἂν ἐὼν παρεμπόδιον τῆν ἀπειρημοσύνην ξυνεργὸν ἡμῖν εἶναι· ὅτι δ' ἐπιστημόνος ἂν πράττοντες εὖ ἂν πράττομεν καὶ εὐδομοιοῦμεν, τοῦτο δὲ ὅπως δυνάμεθα μαθεῖν, ὦ φίλε Κριτία.

XXII. — Ἐγὼ δ' ὅς, οὐ βραδίως εὐρήσεις ἄλλο τι τέλος τοῦ εὖ πράττειν, ἔάν τὸ ἐπιστημόνος ἀτιμᾶσης.

— Σμικρὸν τοῖνον με, ἦν δ' ἐγὼ, ἔτι προσόιδασον. Τίνος ἐπιστημόνος λέγεις; Ἡ σκοτῶν τομῆς;

— Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε.

— Ἄλλὰ χαλκοῦ ἐργασίας;

— Οὐδαμῶς.

— Ἄλλὰ ἐρίων ἢ ξύλων ἢ ἄλλου του τῶν τοιούτων;

— Οὐ δῆτα.

— Οὐκ ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ἔτι ἐμμένονε τῷ λόγῳ τῷ εὐδαίμονα εἶναι τὸν ἐπιστημόνος ζῶντα. Οὗτοι γὰρ ἐπιστημόνος ζῶντες οὐχ ὁμολογοῦνται παρὰ σοῦ εὐδαίμονος εἶναι, ἀλλὰ περὶ τινων ἐπιστημόνος ζῶντων σοῦ δοκεῖ μοι ἀποριζέσθαι τὸν εὐδαίμονα. Καὶ ἴσως λέγεις δν νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, τὸν 174 εἰδὸτα τὰ μέλλοντα ἔσθαι πάντα, τὸν μάντιν. Τούτων ἢ ἄλλον τινὰ λέγεις;

— Καὶ τοῦτον ἔγωγε, ἔφη, καὶ ἄλλον.

— Τίνα; ἦν δ' ἐγὼ. Ἄρα μὴ τὸν τοῖνός, εἴ τις πρὸς τοῖς μέλλουσι καὶ τὰ γεγονότα πάντα εἰδῆσι καὶ τὰ νῦν ὄντα καὶ μηδὲν ἄγνοοι; Θάμην γὰρ τίνα εἶναι αὐτόν. Οὐ γὰρ, οἶμαι, τοῦτου γ' ἔτι ἂν εἰποις οὐδένα ἐπιστημονέστερον ζῶντα εἶναι.

— Οὐ δῆτα.

— Τόδε δὴ ἔτι προσοιθῶ, τίς αὐτῶν τῶν ἐπιστημῶν ποιῆι β εὐδαίμονα; Ἡ ἄτασαι ὁμοίως;

— Οὐδαμῶς ὁμοίως, ἔφη.

— Ἄλλὰ ποία μάλιστα; Ἡ τι οἶδε καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν γεγονότων καὶ τῶν μελλόντων ἔσθαι; Ἄρα γε ἢ τὸ πεττευτικόν;

χῶντας σ' αὐτῆν, τοὺς τσαρλατάνους θὰ τοὺς ἔκανε πέρα, καὶ τοὺς ἀληθινοὺς μάντις θὰ τοὺς προωθοῦσε σὲ προφήτες τῶν μελλόντων νὰ συμβοῦν. Ἔτσι ὀργανωμένο τὸ ἀνθρώπινο γένος, ὅτι θὰ συμπεριφερόταν καὶ θὰ ζοῦσε ἐφαρμοζόντας ὅσα λέγει ἡ γνώση, τὸ δέχομαι· γιὰτὶ ἡ σωφροσύνη, ἀγρυπνη, δὲν θὰ ἄφινε τὴν ἀγνοία νὰ παρερροήσῃ καὶ νὰ ἀνακατευτῆ στὶς δουλειές μας· ὅτι, ὅμως, ζῶντας σύμφωνα μὲν τῷ γνώσει, θὰ πετυχαίναμε καὶ θὰ εὐτυχοῦσαμε, αὐτὸ δὲν μποροῦμε νὰ τὸ εἰρῶμε, ἀγαπητὴ Κριτία.

22. «Ἄλλὰ», εἶπε ἐκεῖνος, «δὲν θὰ βρῆς εὐκόλα ἄλλο μέσον γιὰ νὰ πετυχαίνομε, ἂν ἀποκλείσῃς τὴ γνώσην.»

«Λοιπόν», εἶπα ἐγὼ, «ἐξήγησέ μου ἀκόμη κάτι· ποῖ εἶναι τὸ ἀντικείμενο αὐτῆς γνώσης; μήπως τὸ κόψιμο τοῦ δέρματος;»

«Μὰ τὸν Δία, ὄχι.»

«Μήπως ἡ κατεργασία τοῦ χαλκοῦ;»

«Ὅχι.»

«Μήπως τὸ μαλλιοῦ, ἢ τοῦ ξύλου, ἢ κάποιου ἄλλου υλικοῦ ἀπ' αὐτά;»

«Ὅχι, βεβαίως.»

«Συνεπῶς», εἶπα ἐγὼ, «ἀπομακρυνόμεσθε ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ λέγαμε, ὅτι εὐτυχινοῦμε εἶναι ὅποιος ζῆ σύμφωνα μὲ τὴ γνώση· γιὰτὶ, οἱ τεχνίτες αὐτοί, ἂν καὶ ζοῦνε σύμφωνα μὲ τὴ γνώση, δὲν ἀναγνωρίζονται ἀπὸ σὲ εὐτυχιμένοι, ἀλλὰ, καθὼς μοῦ φαίνεται, περιορίζεις τὴν εὐτυχία σὲ μερικοὺς ποῦ ζοῦν σύμφωνα μὲ κάποιες γνώσεις. Ἴσως ἐνοεῖς ἐκεῖνον ποῦ πρὸ ὀλίγου ἔλεγα, τὸν ἄνθρωπο ποῦ εἰρᾶει ὅλα ὅσα θὰ συμβοῦν, τὸ μάντι· αὐτὸν ἐνοεῖς, ἢ κάποιον ἄλλο;» 174

«Κι' αὐτόν», εἶπε, «καὶ κάποιον ἄλλο.»

«Ποῖόν;» εἶπα ἐγὼ. «Μήπως κάποιον ποῦ ἐκτός ἀπὸ τὸ μέλλον εἰρᾶει κι' ὅλο τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρόν, καὶ δὲν ἀγνοεῖ τίποτε; Ἄς δεχθοῦμε ὅτι τέτοιος ἄνθρωπος ὑπάρχει. Δὲν θὰ πῆς, φαντάζομαι, ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ κανεὶς ἄλλος ποῦ νὰ ζῆ πῶ πολὺ μὲ τὴ γνώση ἀπὸ αὐτόν.»

«Ὅχι, φυσικῶς.»

«Θὰ ἤθελα, ἀκόμη, νὰ εἰρᾶω τοῦτο· ποῖ ἀπὸ τίς γνώσεις τὸν κάνει εὐτυχιμένο; ἢ ὅλες τὸ ἴδιο;»

«Ὅχι ὅλες τὸ ἴδιο», εἶπε.

«Ποῖα, λοιπόν, τὸν κάνει περισσότερο; Καὶ ποῖ τὸ ἀντικείμενό της ἀπὸ τὰ τορινά, τὰ περασμένα καὶ τὰ μελλοντικά; Μήπως τὰ ζάρια;»

- Ποῖον, ἢ δ' ὅς, πεπτευτικόν ;
 —'Αλλ' ἢ τὸ λογιστικόν ;
 —Ὁδδαμῶς.
 —'Αλλ' ἢ τὸ ὑγιεινόν ;
 —Μᾶλλον, ἔφη.
 —'Ἐκείνη δ' ἦν λέγω μάλιστα, ἦν δ' ἐγώ, ἢ τί ;
 —'Ἡ τὸ ἀγαθόν, ἔφη, καὶ τὸ κακόν.

—'Ω μαρέ, ἔφηρ ἐγώ, πάσαι με περιέλειψ κίχλωρ, ἀποκρυπτόμενος ὅτι οὐδὲν ἐπιστημῶνος ἦν ζῆν τὸ εὖ πράττειν τε καὶ εὐδαιμονεῖν ποιοῦν, οὐδὲ ζυμπασσῶν τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, ἀλλὰ μᾶς ὄσης ταύτης μόνον τῆς περὶ τὸ ἀγαθόν τε καὶ κακόν. 'Ἐπει, ὦ Κριτία, εἰ θέλεις ἐξελεῖν ταύτην τὴν ἐπιστήμην ἐκ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, ἦν τὸν τι ἢ μὲν ἱατρικὴ ὑγιαίνειν ποιήσει, ἢ δὲ σκοτικὴ ἐποδεδέσθαι, ἢ δὲ ὑφαντικὴ ἡμφιεσθαι, ἢ δὲ κρηβηνητικὴ κολύσει ἐν τῇ θαλάττῃ ἀποθνήσκειν καὶ ἡ στρατηγικὴ ἐν πολέμῳ ;

—Ὁδδὲν ἦν ττον, ἔφη.

—'Αλλ', ὦ φίλε Κριτία, τὸ εὖ γε τούτων ἕκαστα γίνεσθαι καὶ ὠφελίμως ἀπολολεκοῦς ἡμᾶς ἔσται ταύτης ἀπόσης.

d —'Αληθῆ λέγεις.

—Ὁδῃ αὕτη δὲ γε, ὡς δοκεν, ἐστὶν ἡ σωφροσύνη, ἀλλ' ἡς ἔργον ἐστὶ τὸ ὠφελεῖν ἡμᾶς. Οὐ γὰρ ἐπιστημῶν γε καὶ ἀνεπιστημοσυνῶν ἡ ἐπιστήμη ἐστὶν, ἀλλὰ ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ ὥστε εἰ αὕτη ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ σωφροσύνη ἄλλο τε ἂν εἴη ἢ ὠφέλιμη ἡμῖν.

—Τί δ', ἢ δ' ὅς, οὐκ ἂν αὕτη ὠφελοῖ ; Εἰ γὰρ ὅτι μάλιστα τῶν ἐπιστημῶν ἐπιστήμη ἐστὶν ἡ σωφροσύνη, ἐπιστατεῖ e δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις, καὶ ταύτης δῆπου ἂν ἀρχουσα τῆς περὶ τὰγαθόν ἐπιστήμης ὠφελοῖ ἂν ἡμᾶς.

—'Ἡ καὶ ὑγιαίνειν ποιεῖ, ἦν δ' ἐγώ, αὕτη, ἀλλ' οὐχ ἡ ἱατρικὴ ; Καὶ τᾶλλα τὰ τῶν τεχνῶν αὕτη ἂν ποιοῖ, καὶ οὐχ αἰ ἄλλαι τὸ αὐτῆς ἔργον ἐκάσθη ; 'Ἡ οὐ πάσαι διεμαρτωρόμεθα, ὅτι ἐπιστήμης μόνον ἐστὶ καὶ ἀνεπιστημοσύνης ἐπιστήμη, ἄλλοι δὲ οὐδενός· οὐχ οὕτως ;

—Φαίνεται γε.

—Ὁκ ἀρα ὑγείας ἔσται δημιουργός.

—Ὁδὲ δῆτα.

«Τί κουβέντες εἶναι αὐτές, τὰ ζάρια!» εἶπε.

«Μήπως ἡ ἀριθμητικὴ;»

«'Οχι.»

«Μήπως ἡ ὑγεία;»

«Μᾶλλον», εἶπε.

«Κ' ἐκείνη ἡ γνώση ποῦ ζητῶ», εἶπα ἐγώ, «καὶ ποῦ τὸν κάνει ἀπολύτως εὐτυχημένο, ποῦ ἀντικείμενο ἔχει;»

«Αὕτη», εἶπε, «τὸ καλὸ καὶ τὸ κακόν.»

«'Α! ἄθλιε», εἶπα ἐγώ, «ἀπὸ ὧρα μὲ κάνεις νὰ γυρίζω μέσα σ' ἕνα κύκλω, κρηβηνοτάς μου ὅτι αὐτὸ ποῦ μᾶς κάνει νὰ πετυχαίνουμε καὶ νὰ εὐτυχοῦμε, δὲν εἶναι νὰ ζῶμε ἐφαρμοζοντας μερικὲς γνώσεις, οὔτε ὅλες μαζί τις ἄλλες γνώσεις ἀλλὰ μόνο μία, ἐκείνη ποῦ ἔχει ἀντικείμενὸ τῆς τὸ καλὸ καὶ τὸ κακόν. Πράγματι, Κριτία, ἂν βγάλῃς αὕτη τὴν γνώση ἀπὸ τις ἄλλες, λιγώτερο θὰ μπορῇ νὰ μᾶς δῖνῃ ἡ ἱατρικὴ ὑγεία, ἡ ὑποδηματοποιεῖα παπούτσι, ἡ ὑφαντικὴ ρούχα, κ' ἡ πλοηγικὴ λιγώτερο θὰ ἐμποδίζῃ νὰ πεθαίνουμε στὴ θάλασσα, κ' ἡ στρατηγικὴ στὸν πόλεμο;»

«'Οχι λιγώτερο», εἶπε.

«'Αλλά, ἀγαπητὲ Κριτία, ἡ ἐκτέλεση αὐτῶν τῶν πραγμάτων δὲν θὰ μᾶς εἶναι πιὰ καλὴ καὶ ὠφέλιμη, (δὲν θὰ μᾶς κάνῃ εὐτυχομένους), ἂν αὕτη ἡ γνώση ἀπουσιάζῃ.»

«Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια.»

«Δὲν εἶναι, λοιπόν, καθὼς φαίνεται, αὕτη ἡ σωφροσύνη, ἀλλὰ γνώση ποῦ ἔργο τῆς εἶναι νὰ μᾶς ὠφελῇ; γιατί δὲν εἶναι γνώση γνώσεων καὶ ἀγνοίας, ἀλλὰ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ὥστε, ἂν αὕτη εἶναι ὠφέλιμη, ἡ σωφροσύνη θὰ εἶναι γιὰ μᾶς κάτι ἄλλο καὶ ὄχι ὠφέλιμη.»

«Τί;» εἶπε ἐκεῖνος, «ἡ σωφροσύνη δὲν θὰ εἶναι ὠφέλιμη; Μὰ ἂν ἡ σωφροσύνη εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἡ γνώση τῶν γνώσεων, κ' ἂν προσέαρχῃ στὶς ἄλλες γνώσεις, θὰ μᾶς εἶναι ὠφέλιμη ἀφοῦ θὰ κυριαρχῇ καὶ σ' αὕτη τὴν γνώση τοῦ καλοῦ.»

«Αὕτη, λοιπόν», εἶπα ἐγώ, «μᾶς δίνει τὴν ὑγεία κ' ὄχι ἡ ἱατρικὴ; καὶ τὰ ἔργα τῶν τεχνῶν αὕτη τὰ κάνει, κ' ὄχι οἱ τέχνες, κάθε μία τὸ δικὸ τῆς; ἢ δὲν ἰσχυρίζομαστε πρῶτύτερα ὅτι μόνο τῆς γνώσης καὶ τῆς ἀγνοίας εἶναι γνώση καὶ κανενὸς ἄλλου; δὲν εἶναι ἔτσι;»

«Φαίνεται.»

«Δὲν μᾶς δίνει, λοιπόν, τὴν ὑγεία.»

«'Οχι.»

«'Αλλῆς τέχνης ἀντικείμενο εἶναι ἡ ὑγεία; ἢ ὄχι;»

- 175 —'Ἄλλης γὰρ ἦν τέχνης ὕληια ἢ οὐ ;
 —'Ἄλλης.
 —Ὅδ' ἄρα ὠφελείας, ὃ εἵταιρε· ἄλλη γὰρ αὐ ἀπέδομεν
 τοῦτο τὸ ἔργον τέχνην νῦν δὴ· ἢ γὰρ ;
 —Πάνυ γε.
 —Πῶς οὖν ὠφέλιμος ἔσται ἡ σωφροσύνη, οὐδεμιᾶς ὠφε-
 λείας οὕσα δημιουργός ;
 —Ὀυδαμῶς, ὃ Σώκρατες εὐοκέ γε.
 XXIII. — Ὁρᾷς οὖν, ὦ Κριτία, ὡς ἐγὼ πάλαι εἰκότως
 ἐδεδόκειν καὶ δικαίως ἔμμανόν ἡμίωρον ὅτι οὐδὲν χρηστόν
 περὶ σωφροσύνης σκοπῶ ; Ὅθ' ἄν που ὃ γε κάλλιστον
 πάντων ὁμολογεῖται εἶναι, τοῦτο ἡμῖν ἀνοφελὲς ἐφάνη, εἴ
 τι ἔμοῦ ὄφελος ἦν πρὸς τὸ καλῶς ζῆτεῖν. Νῦν δέ — πανταχῆ
 γὰρ ἠττώμεθα, καὶ οὐ δυνάμεθα εὐρεῖν ἐφ' ὅτω ποτὲ τῶν
 ὄντων ὁ ὀνοματοθέτης τοῦτο τοῦνομα ἔθετο, τὴν σωφροσύνην.
 Καίτοι πολλὰ γε ἐξημερωθήκαμεν ἐν ζυμπαίνονθ' ἡμῖν ἐν
 τῷ λόγῳ. Καὶ γὰρ ἐπιστήμην ἐπιστήμης εἶναι ξυμεχωρή-
 σαμεν, οὐκ ἔκωτος τοῦ λόγου οὐδὲ φάσκοντες εἶναι· καὶ
 ταῦτη αὐτῆ ἐπιστήμῃ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐπιστήμων ἔργα
 γινώσκων ξυμεχωρήσαμεν, οὐδὲ τοῦτ' εἶκοντες τοῦ λόγου,
 ἵνα δὴ ἡμῖν γένοιτο ὁ σάφρων ἐπιστήμων ὢν τε οἶδεν, ὅτι
 οἶδε, καὶ ὢν μὴ οἶδεν, ὅτι οὐκ οἶδε. Τοῦτο μὲν δὴ καὶ
 παντάπασι μεγαλοπρεπῶς ξυμεχωρήσαμεν, οὐδ' ἐπισκε-
 ψάμενοι τὸ ἀδύνατον εἶναι, ἃ τις μὴ οἶδε μαθαῖος, ταῦτα
 εἰδέναι ἄμωσ· γέ πως· ὃ τι γὰρ οὐκ οἶδε, φησὶν αὐτὰ εἰδέναι
 ἢ ἡμετέρα ὁμολογία. Καίτοι, ὡς ἐγώμαι, οὐδένοσ' ὅτου οὐχί
 ἀλογώτερον τοῦτ' ἂν φανείη. Ἄλλ' ὁμως οὕτως ἡμῶν εὐη-
 θικῶν τοχοῦσα ἢ ζήτησις καὶ οὐ σκληρὸν, οὐδὲν τι μᾶλλον
 εὐρεῖν δύναται τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τοσοῦτον κατεγέλασεν
 αὐτῆς, ὥστε ὁ ἡμεῖς πάλαι ξυνομολογούτες καὶ ζυμπαλά-
 τοντες· ἐτιθέμεθα σωφροσύνην εἶναι, τοῦτο ἡμῖν πάνυ ὄφρι-
 στικῶς ἀνοφελὲς ὄν ἀπέφανεν. Τὸ μὲν οὖν ἐμὸν καὶ ἦτον
 ἀγανακτῶ ὑπὲρ δὲ σοῦ, ἦν δ' ἐγὼ, ὃ Χαριμῖθ, πάνυ ἀγα-
 νακτῶ, εἰ σὸ τοιοῦτος ὢν τὴν ἰδέαν καὶ πρὸς τοῦτω τὴν ψυχὴν
 σωφρονέστατος, μηδὲν ὄνῃσει ἀπὸ ταύτης τῆς σωφροσύνης
 μηδὲ τί σ' ὠφελήσει ἐν τῷ βίῳ παρούσῃ. Ἐτι δὲ μᾶλλον
 ἀγανακτῶ ὑπὲρ τῆς ἐπαρδῆς, ἦν πικρὰ τοῦ Ἰθακῶς ἔμαθον,

23. ὀνοματοθέτης. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευαν ὅτι ἡ γλῶσ-
 σα, πᾶν σύνολο λέξεων, ἦταν δημιουργημα κάποιου θεϊκοῦ νόμου, καὶ
 ὅτι ἡ καθυπὸ σημασίαν τῶν λέξεων μενοῦσα νὰ ἀποκαλύψῃ τὴ φύσιν
 τῶν πραγμάτων.

- «Ἄλλης». «Ὅυτε ὠφέλεια, λοιπόν, μᾶς δίνει, φίλε· γιατί σὲ ἄλλη
 τέχνη ἀποδώσαμε τώρα δὲ αὐτὸ τὸ ἔργο· συμφωνεῖς;»
 «Φυσικά». «Πῶς, λοιπόν, θὰ εἶναι ὠφέλιμη ἡ σωφροσύνη, εἰταν δὲν
 μᾶς δίνῃ καμμιά ὠφέλεια;»
 «Ἄδύνατο, Σωκράτη· εἶναι πιὰ φανερό».

23. «Βλέπεις, λοιπόν, Κριτία, ὅτι εἶχα λόγους πρω-
 τύτερα πού φοβήθηκα, κι' ὅτι δικαίως τὰ ἔβαλα με τὸν
 ἑαυτὸ μου ὅτι δὲν κάνω σωστά τὴν ἔρευνα γιὰ τὴ σωφρο-
 σύνη; Γιατί, ἀλλοιῶς, ἐκεῖνο πού εἶλο τὸ ἀναγνωρίζω γιὰ
 ὠραιότερο, δὲν θὰ τὸ βγάζαμε ἀνώφελο, ἂν εἶχα τὴν ἱκα-
 νότητα σωστά νὰ ἔρουω. Καὶ τώρα παντοῦ νικιοῦμαστε, καὶ
 δὲν μπορούμε νὰ βροῦμε σὲ τι ἀπὸ ὅσα ὑπάρχουν ἔδωκε
 κάποτε ὁ ὀνοματοθέτης (23) αὐτὸ τὸ ὄνομα, τὴ σωφροσύνη.
 Κι' ὁμως ἐκάναμε πολλές παραχωρήσεις πού δὲν ταίριαζαν
 με τοὺς συλλογισμούς μας· γιατί καὶ γνώση τῆς γνώσης
 παραδεχθήκαμε τὴ σωφροσύνη, μολονότι οἱ συλλογισμοί
 μας δὲν τὸ ἐπέτρεπαν, καὶ μάλιστα μᾶς τὸ ἀπαγόρευαν·
 καὶ σ' αὐτῆ τῆ γνώση ἀναγνωρίσαμε τὴν ἰδιότητα νὰ
 ξαίρη τὰ ἔργα τῶν ἄλλων γνώσεων, μολονότι οὔτε αὐτὸ
 μᾶς τὸ ἐπέτρεπαν οἱ συλλογισμοί μας, γιὰ νὰ μπορούμε
 νὰ λέμε ὅτι ὁ σάφρων ξαίρει, γιὰ ἐκεῖνα πού ἔμαθε, ὅτι
 ξαίρει, καὶ γιὰ ἐκεῖνα πού δὲν ἔμαθε, ὅτι δὲν ξαίρει. Αὐτὴν
 τὴν παραχώρηση τὴν κάναμε με πολλὴ ἐλευθεριότητα,
 χωρὶς οὔτε νὰ σκεφθῶμε ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ ξαίρη κανεὶς
 κάπως ἐκεῖνα πού καθόλου δὲν ἔμαθε· γιατί ἡ παραχώρησή
 μας λέγει ὅτι ὁ σάφρων ξαίρει, ὅτι δὲν ἔμαθε. Καί, κατὰ
 τὴ γνώμη μου, αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ παράλογο ἀπὸ ὅτιδήποτε.
 Ἄλλὰ, μολονότι τόσο ὑποχωρητικὸς κι' ὄχι σκληρὸς μᾶς
 βρῆκε ἡ ἔρευνά μας, καθόλου εὐκόλοτερα δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς
 ὀδηγήσῃ στὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ τόσο τὴν περιφρόνησε, ὥστε
 ὅτι ἡμεῖς πρωτύτερα, με συμφωνεῖς καὶ φαντασίες, ἐδεχόμε-
 στε ὅτι εἶναι σωφροσύνη, αὐτὸ πολὺ προσβλητικὰ μᾶς τὸ
 ἐδεχχε ἀνώφελο. Ὅσο, τώρα, ἀφορᾷ ἐμέ, δὲν στενωχωροῦ-
 μαί καὶ τόσο· γιὰ σέ, όμως, Χαριμῖθ, ἐπρόσθεσα, ἀστενοχο-
 ροῦμαι πολὺ πού, ἂν καὶ εἶσαι τόσο ὠραίος καὶ ἐπὶ πλέον τό-
 σο σάφρων, τίποτε δὲν θὰ ὠφελήθῃς ἀπὸ αὐτῆ τῆ σωφροσύνη,
 καὶ δὲν θὰ σοῦ φανῆ χρήσιμη σὲ τίποτα στὴ ζωῆ. Κι' ἀκόμη
 περισσότερο στενωχωροῦμαι γιὰ τοὺς μαγικούς στίχους πού

εἰ μηδενὸς ἀξίον πράγματος οὖσαν αὐτὴν μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἐμάθανον. Ταῦτ' οὖν πᾶν μὲν οὐκ οἴομαι οὕτως ἔχειν, ἀλλ' ἐμὲ φαῖλον εἶναι ζητητὴν ἐπεὶ τὴν γε σωφροσύνην μέγα τι ἀγαθὸν εἶναι καὶ εἴπερ γε ἔχεις αὐτό, μακάριον εἶναι σε. Ἄλλ' ὅρα εἰ ἔχεις τε καὶ μηδὲν δεῖ τῆς ἐπαθῆς· εἰ γὰρ ἔχεις, μᾶλλον ἂν ἐρωγέ σοι συμβουλεύσαιμι ἐμὲ μὲν λιθρον ἠγγεῖσθαι εἶναι καὶ ἀδύνατον λόγῳ ὅτιοῦν ζητεῖν, σεαυτὸν δέ, ὁσπερ σωφρονέστερος εἰ, τοσοῦτῳ εἶναι καὶ εὐδαιμονέστερον.

XXIV. Καὶ ὁ Χαρμίδης :

—Ἀλλὰ μὰ Δί', ἢ δ' ὅς, ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, οὐκ οἶδα οὐτ' εἰ ἔχω οὐτ' εἰ μὴ ἔχω. Πῶς γὰρ ἂν εἰδείην ὅ γε μηδ' ὑμεῖς οἰοί τέ ἐστε ἐξευρεῖν ὅ τί ποτ' ἔστιν, ὡς φησὶ σὺ ; Ἐγὼ μέντοι οὐ πᾶν σοι πείθομαι, καὶ ἐμαυτὸν, ὦ Σώκρατες, πᾶν οἶμαι δεῖσθαι τῆς ἐπαθῆς, καὶ τό γ' ἐμὸν οὐδὲν κωλύει ἐπάδασθαι ὑπὸ σοῦ ὅσαι ἡμέρας, ἕως ἂν φῆς σὺ ἰκανῶς ἔχειν.

—Εἴεν ἄλλ', ἔφη ὁ Κριτίας, ὁ Χαρμίδη, [δραῖς τοῦτο] ἔμοιγ' ἔσται τοῦτο τεκμήριον ὅτι σωφρονεῖς, ἢν ἐπάδειν παρέχῃς Σωκράτει καὶ μὴ ἀπολήτῃ τοῦτον μήτε μέγα μήτε σμικρὸν.

—Ὡς ἀκολουθήσοιτος, ἔφη, καὶ μὴ ἀπολειφόμενον· δευτὰ γὰρ ἂν ποιήην, εἰ μὴ πειθόμεν σοὶ τῷ ἐπιτρόπῳ καὶ μὴ ποιήην ἃ κελεύεις.

—Ἀλλὰ μήν, ἔφη, κελεύω ἔγωγε.

—Ποιήσω τοῖνον, ἔφη, ἀπὸ ταυτησί τῆς ἡμέρας ἀρξάμενος.

—Οὗτοι, ἢν δ' ἐγώ, τί βουλευέσθων ποιεῖν ;

—Οὐδὲν, ἔφη ὁ Χαρμίδης, ἀλλὰ βεβουλευμένα.

—Βιάσει ὅρα, ἢν δ' ἐγώ, καὶ οὐδ' ἀνάγκισιν μοι δώσεις ;

—Ὡς βιασομένου, ἔφη, ἐπειδήπερ ὅδε γε ἐπιτάττει πρὸς ταῦτα σὺ αὐτὸ βουλευόν ὅ τι ποιήσεις.

—Ἄλλ' οὐδέμα, ἔφη ἐγώ, λείπεται βουλή σοι γὰρ ἐπιχειροῦντι πράττειν ὅτιον καὶ βιαζόμενῳ οὐδὲς οἷός τ' ἔσται ἐναντιοῦσθαι ἀνθρώπων.

—Μὴ τοῖνον, ἢ δ' ὅς, μηδὲ σὺ ἐναντιῶ.

—Οὐ τοῖνον, ἢν δ' ἐγώ, ἐναντιώσομαι.

ἔμαθα ἀπὸ τοῦ Θράκα, σὺν σκέφτομαι ὅτι μὲ τὴν ἐπιμέλεια ἀποστήθισα κάτι ποῦ δὲν ἀξίζει τίποτε. Καὶ πάλι, δια αὐτὰ μοῦ φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἔτσι, ἀλλὰ ὅτι ἐγὼ εἶμαι κακὸς ἐρευνητής· γιατί ἡ σωφροσύνη εἶναι μεγάλο καλό, καὶ ἂν τὴν ἔχης εἶσαι εὐτυχής. Κοίταξε, λοιπόν, μήπως τὴν ἔχης, καὶ δὲν χρειάζεσαι καθόλου τοὺς μαγικούς στίχους· καὶ ἂν τὴν ἔχης, μᾶλλον θὰ σὲ συμβούλευα ἐμένα νὰ μὲ θεωρῆς ἀνόητο· καὶ ἀνίκανο νὰ βρῶ ὅτιδήποτε μὲ τὴ λογική, καὶ ἔσένα, ὅσο πιὸ σόφρων εἶσαι, τόσο καὶ νὰ εἶσαι εὐτυχέστερος».

24. Καὶ ὁ Χαρμίδης :

«Ἀλλὰ, μὰ τὸν Δία», εἶπε, ἀέγω, Σωκράτη, δὲν ξαίρω οὔτε ἂν ἔχω οὔτε ἂν δὲν ἔχω. Γιατί, πῶς δὲ ἤξαιρα αὐτό ποῦ μήτε σεῖς, καθὼς ἔλεγες, μπορεῖτε νὰ βρῆτε τί εἶναι ; Πάντως, δὲν σὲ πιστεύω ἀπολύτως, καὶ νομίζω, Σωκράτη, ὅτι χρειάζομαι ἐξάπαντος τοὺς μαγικούς στίχους· ἀπὸ μέρους μου δὲν ὑπάρχει ἐμπόδιο νὰ μοῦ τοὺς λὲς κάθε μέρα, ὡς σὺο βρῆς ὅτι ἀρκεῖ».

«Πολὺ καλῶ», εἶπε ὁ Κριτίας. «Αὐτὸ νὰ κάνης, Χαρμίδη. Γιὰ μένα ἀπόδειξε ὅτι σωφρονεῖς θὰ εἶναι ἂν ὑποβάλλῃς σοὺς μαγικούς στίχους τοῦ Σωκράτη καὶ δὲν τὸν ἀφίνης οὔτε βῆμα».

«Θὰ τὸν ἀκολουθῶ», εἶπε, «καὶ δὲν θὰ τὸν ἐργαταλείψω· πραγματικά, θὰ ἔκανα πολὺ ἄσχημα ἂν δὲν σὲ ἄκουα, ἔσένα, τὸν κηδεμόνα μου, καὶ δὲν ἔκανα ὅ, τι μὲ διατάξεις».

«Ἄλλὰ ναί», εἶπε, «σὲ διατάζω».

«Ἔτσι θὰ κάνω, λοιπόν», εἶπε, «ἀρχνῶντας ἀπὸ σήμερα».

«Ἐ! σεῖς», εἶπα ἐγώ, «τί σχεδιάζετε νὰ κάμετε ;»

«Τίποτε», εἶπε ὁ Χαρμίδης· «σκέψεις ἐκάναμε».

«Μήπως θὰ χρησιμοποίησῃς βία», εἶπα ἐγώ, «καὶ δὲν θὰ μοῦ δώσεις τὸν καιρὸ νὰ σκεφτώ ;»

«Ναί, βία», εἶπε, «ἐπειδὴ αὐτὸς ἐδῶ τὸ διατάζει· τώρα, σκέψου καὶ σὺ τί θὰ κάμης».

«Βλέπω», εἶπα ἐγώ, «ὅτι δὲν μοῦ μένει περιθώριο γιὰ σκέψη· γιατί, ἂν ἐσύ θέλῃς νὰ κάμης κάτι καὶ νὰ χρησιμοποίησῃς βία, κανεὶς στὸν κόσμο δὲν θὰ μπορούσε νὰ σοῦ ἀντισταθῇ».

«Τότε», εἶπε ἐκεῖνος, «μὴ ἀντισταθῆς οὔτε σὺ».

«Δὲν θὰ ἀντισταθῶ», εἶπα.